İNKILÂP ve AKA

reşat nuri güntekin

sönmüş yıldızlar

(1889 - 1956)
İstanbul'da doğmuş, Edebiyat Fakültesini bitirmiş, liselerde öğretmenlik ve müdürlükler, Millî Eğitim Müfettişliği, Paris Kültür Ataşeliği yapmış, UNESCO'da ülkemizi temsil etmiştir. Romanları, hikâyeleri, tiyatroları yanında çeşitli çevirileri de vardır.

reşat nuri güntekin

SÖNMÜŞ YILDIZLAR

İNKILÂP ve AKA

İNKILÂP
Fiyatı: 600 Lira
KDV dahil 660 Lira

SÖNMÜŞ YILDIZLAR

UYARI :

REŞAT Nuri Güntekin'in bütün eserlerinin basım, yayım, temsil hakları ile senaryosunu yaptırıp filme aldırma hakları Reşat Nuri Güntekin mirasçılarına ait olduğundan, kendilerinin veya umumî vekillerinin yazılı izni alınmadan gerek resmî, gerek profesyonel ve amatör sahne kuruluşları tarafından oynanamaz ve radyofonize edilemez.

Reşat Nuri Güntekin'in
Kanunî mirasçıları
Hadiye Güntekin
Elâ Güntekin

Dizgi İnkılâp ve Aka Basımevi
Baskı Anka Ofset Basımevi
İSTANBUL - 1984

REŞAT NURİ GÜNTEKİN DİZİSİ : 21

SÖNMÜŞ YILDIZLAR

KÜÇÜK HİKÂYELER

Yazan :
Reşat Nuri GÜNTEKİN

**İNKILÂP ve AKA
KİTABEVLERİ A. Ş.**
Ankara Cad. No. 95 - İstanbul

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'in ESERLERİ

1 — Çalıkuşu
2 — Dudaktan Kalbe
3 — Akşam Güneşi
4 — Acımak
5 — Damga
6 — Kızılcık Dalları
7 — Eski Hastalık
8 — Miskinler Tekkesi
9 — Anadolu Notları I - II
10 — Yaprak Dökümü
11 — Ateş Gecesi
12 — Bir Kadın Düşmanı
13 — Gökyüzü
14 — Değirmen
15 — Yeşil Gece
16 — Olağan İşler
17 — Gizli El
18 — Harabelerin Çiçeği
19 — Sönmüş Yıldızlar
20 — Tanrı Misafiri
21 — Kan Davası
22 — Kavak Yelleri
23 — Leylâ ile Mecnun
24 — Son Sığınak

PİYESLERİ:

Hançer
Hülleci
Çalıkuşu (N. Cumalı)
Bir Köy Öğretmeni
Balıkesir Muhasebecisi
Tanrı Dağı Ziyafeti
Eski Şarkı
Yaprak Dökümü

TERCÜMELERİ:

Hz. Muhammed'in Hayatı
(Emil Dergmenheim'den)
Kahramanlar (Carlyl)
Don Kişot
(Cervantes Saavedra)
Yabancı
Atlı Adam
Bir Fakir Delikanlı
La Dam O Kamelya
(A. Dumas Fils)
Evham
Hakikat (Emil Zola)
İtiraflar (J. J. Rousseau)

SÖNMÜŞ YILDIZLAR

Perihan'dan Hüseyin Kenan'a

Kenan Beyefendi,

Bu mektubu niçin yazdığımı anladığınız vakit hayret edeceksiniz. Maamafih, siz, kadın ruhunu oldukça iyi tanıyan bir romancısınız. Bilirsiniz ki onlar, her şeye az çok tahammül ederler; fakat esrar ve muammaya asla!...

Bende bir zamandan beri tuhaf bir merak uyandı Kenan Bey. O kadar düşünüyorum, o kadar zihin yoruyorum, bir türlü bu muammayı halledemiyorum. Nihayet, size bu mektubu yazmaya karar verdim. Beni bu kadar düşündüren ve üzen mesele... fakat küçük bir mukaddime yapmadan derdimi söylemeğe cesaret edemeyeceğim...

Biz, çok eski zamandan beri birbirimizi tanıyoruz, Kenan Bey... Sizi ilk gördüğüm gün hâlâ aklımdadır. O vakit Yeşilköy'deki köşkümüzde oturuyorduk. On iki, on üç yaşlarında vardım. Lalam beni her gün trenle İstanbul'a, mektebe indiriyordu. Köyümüzde oturan ne kadar mektep kızı varsa hep bir vagona dolardık. O kadar güler, o kadar şaka ve yaramazlık ederdik ki, yanlışlıkla vagonumuza düşen yabancı yolcular, ilk istasyonda kendilerini dışarıya atarlardı.

Bir sabah, bu mektepliler vagonunun bir köşesinde gayet sarışın, mahcup tavırlı, narin bir çocuk gördüm. Ürkmüş bir kedi yavrusu gibi köşesine büzülüyor, bu deli, afacan kız çocuklarına bakmağa cesaret edemiyor-

du. Yaramaz arkadaşlarım, tabiî ona musallat oldular, bin türlü muziplik etmeğe başladılar. Ben, hepsinin insaflısıydım. Onun kızardığını, açık yeşil gözlerinin dolduğunu görünce uzaktan ıstırap çekmeye başladım. Fakat, onu himaye için elimden hiç bir şey gelmiyordu. Küçük mektepli, ilk istasyonda vagondan kaçmak istedi. Korka korka yanımdan geçiyordu. Rahmetli lalam onu ellerinden tuttu; bana: «Perihan, bu küçük bey, sarı köşke taşınan Miralay Beyin oğlu... Haydi, konuşun, ahbap olun!» dedi.

Küçük mektepli, ökseye tutulmuş bir kuşa benziyordu. İşte o gün, o vagon köşesinde utana sıkıla sizinle ahbap olduk Kenan Bey. Artık sizinle beraber mektebe gidip geliyorduk. Fakat arkadaşlığımız bir türlü ilerleyemiyordu. Siz, kız çocuklarından daha mahçuptunuz. Bir gün göz göze gelmediniz, bir gün dudaklarınız, sesiniz titremeden konuştuğunuzu görmedim.

Ben, yaşıma göre fazla büyümüş bir kızdım. Bir zaman sonra çarşaf giymek, arkadaşlarımın vagonundan ayrılmak lâzım geldi. Siz, beni bu kıyafette görünce büsbütün ürktünüz, yolda rast geldikçe bana başınızla mahcup bir selâm veriyordunuz, o kadar... Nihayet bir gün, ona da cesaret edemediniz ve artık büsbütün yabancı olduk.

Feridun Beyle izdivacımızın ikinci senesiydi. Bir gün, Nişantaşı'nda görümcelerimizi ziyarete gitmiştim. O gün, küçük görümcemin nişanlısı misafir gelmişti. Belki onu bana göstermek istedi: «Yanında bir arkadaşı var ama, ehemmiyeti yok, onu da tanımış olursun... Hani şu güzel şiirler, hikâyeler yazan Hüseyin Kenan!» dedi.

Bu tesadüfe çok memnun oldum. Bu derin ve ince ruhlu sanatkârın yazılarını bilmem neden, çok sevmiştim. Ondan bir sayfa okuduğum vakit yıldızlarla dolu mavi bir yaz gecesi seyretmiş gibi gönlüm açılırdı.

Misafir salonunda sizinle karşı karşıya geldiğim zaman ne kadar şaşırdığımı hatırlarsınız. Aman ya Rabbi! Bu kadar ince ve derin şeyler söyleyen sanatkâr, o kısa pantolonlu, sarışın çocuk muydu? Gözlerime inanamıyordum. Siz de benim hayretime gülmeğe başlamıştınız. Artık eskisi gibi mahcup ve çekingen değildiniz. Tavırlarınıza emniyet, sözlerinize tatlı ve serbest bir neşe gelmişti. Çok değişmiştiniz Kenan Bey... Yalnız o eski mâsum saffetiniz hâlâ baki idi. O günden sonra sizinle iki samimî dost olduk. Haliniz, bana öyle emniyet veriyordu ki, hayatımın en gizli gamlarını ve acılarını size söylemekten çekinmiyordum. Yazılarınızı daha büyük bir dikkatle tâkibe başlamıştım. Fakat onlarda bir zamandan beri garip bir değişme farkediyordum. Mahzun, tatlı hayalperestliğinizi yavaş yavaş kaybediyor; hırçın, acı bir muharrir oluyordunuz.

Artık mukaddesata dil uzatmağa, güzel şeylerle eğlenmeğe başlamıştınız. Artık hayat ile çarpışmaktan çekinmiyor, kaleminizi zalim bir kamçı gibi kullanıyor; zavallı insanları hakaretlere, istihzalara boğuyordunuz.

Daha sonra neşeli, alaycı bir muharrir oldunuz. Herkes, sizi takdir ediyordu. Fakat, ya Rabbi, ben, sizin eski hüzünlerinizi ne kadar tercih ediyordum. Maatteessüf, bu kadarla da kalmadınız Kenan Bey... Bir zaman geldi ki, o hakaretleri, istihzaları bile çok gördünüz. Zavallı insanların gözünüzde eğlenilmeğe, hırpalanmağa bile, değer bir kıymeti kalmamıştı. Niçin böyle oldu Kenan Bey? Niçin şiirsiz, bedbin, bedbaht, müstehzi, gaddar bir hikâyeci oldunuz? Niçin semanızdaki yıldızlar birer birer dökülüp söndüler? Bunu bana söylemeğe mecbursunuz; çünkü onlar, benim gamlı günlerimin, karanlık gecelerimin en derin tesellisiydi. Temiz, ince, yüksek ruhlu Hüseyin Kenan'ı öldüren bu müstehzi, gaddar adama karşı içimde sönmez bir kin var.

Hakikati bana söylemeğe borçlusunuz; çünkü bana fenalık ettiniz, beni tesellilerimden mahrum ettiniz.

Perihan

Hüseyin Kenan'dan Perihan Hanıma

Hanımefendi,

Size istediğinizden daha samimî bir cevap veriyorum. Beni acı şeyler söylemeğe mecbur ettiğiniz için pişman olacaksınız. Bu, muhakkak. Fakat ne yapalım, kendiniz istediniz. Mektubunuzda çok doğru sözler var Perihan Hanımefendi. Ben, hakikaten şiirsiz, merhametsiz, zalim, müstehzi bir adam oldum. Sebebini size söyleyeyim... Maamafih, ben de doğrudan doğruya maksada girmeğe cesaret edemeyeceğim. Ben de sizin gibi eski günlere, hatta daha iyisi sizi ilk gördüğüm güne döneceğim.

Ben, görünüşte vahşi ve mânâsız bir çocuktum. Fakat yaşıma nispetle derin ve nazik bir ruhum vardı. Küçük başım, yüksek dağların dumanı gibi ağır bir rüya, küçük gönlüm yüksek dağların rüzgârı gibi boğucu emeller içinde bunalırdı. ... gün, sizinle arkadaş olmak bende umulmaz bir mâcera tesiri yapmıştı. Solgun, ince yüzünüz, parlak siyah gözleriniz bir daha hayalimden gitmedi. Sizi daima görmek istiyordum. Fakat yanınızda bulunduğum vakit bir türlü yüzünüze bakmağa cesaret edemiyordum. Saatlerce yolunuzu bekliyordum. Sonra sizi uzaktan görünce kaçmağa başlıyordum. Bunları söylediğimi tabiî bir saygısızlık addetmezsiniz Perihan Hanımefendi... Çünkü çocukluğa ait şeyler...

Seneler geçti. Artık sizi kaybetmiş, hatta unutmuştum. Hayata atıldığım ilk senelerde çok mesut oldum. Her taraftan talih ve muvaffakıyet, bana gülümsüyordu. İçimdeki yaşamak zevkini, güzel şeyler sevgisini söylemekten başka bir şey yapmadığım halde edebiyat âleminde mühimce bir mevki kazanmıştım.

Tıpkı sizin gibi bana diyorlardı ki: «Sende çok nazik ve temiz bir ruh var Kenan... İnsan, tıpkı yıldızlı yaz gecelerine bakmış gibi oluyor; insan, seni okurken hayatı seviyor, her şeyi temiz, yüksek, güzel görüyor...» Fakat yine sizin tâbiriniz üzere: «Bu yıldızlarla dolu mavi yaz gecesi» için bir vakitsiz hazan, melûl bir yıldız dökümü mevsimi başlıyordu. Artık hayatın ve insanların içyüzünü görecek bir yaşa gelmiştim. İçimdeki yıldızlar, birer birer sönüyor, dökülüyordu.

Evvelâ, mukaddesatımın, itikatlarımın en hazin ve sefilâne ölümlerle öldüğünü gördüm. Onları kurtarmak için o kadar uğraştım, o kadar çırpındım, olmadı. Dinî tesellilerimi kaybettikten sonra, insaniyet, memleket, buhranlı bir inkılâp geçiriyordu. Vatanperver dudaklardan yüreklere ok gibi işleyen ulvi, ateşli sözler dökülüyordu. Çok geçmeden bu güzel, yanık sözlerin de hazin bir yalandan, âdi bir komedyadan başka bir şey olmadığını gördüm. O ulvi emeller para, mevki tahakküm hırsından başka bir şey değilmiş...

Meyus gözlerimi ilim ve sanat adamlarına çevirdim. İlim ve sanatın muhteşem vakaları belki ruhuma muhtaç olduğu sükûnu verebilirdi. Fakat onun da yaldızlı bir hayal olduğunu anlamakta gecikmedim. Bu adamların elinde ilim ve sanat da sefil bir âlet hükmüne girmişti.

Bu defa arkadaşlarımdan, sevdiklerimden bir teselli umdum. Onlar, benim saffetimle eğlendiler, hayalperestliğime güldüler. Şimdi benim yüzüme karşı en tatlı ümit sözleri söyleyen dudakların bir dakika sonra arkadamdan beni çekiştirdiklerini duydum. Artık, gözlerim açılmıştı Perihan Hanımefendi... Nereye baksam yalan ve riyadan, zulüm ve ahlâksızlıktan başka bir şey görmüyordum.

Genç kızlar tanıdım ki, bir günde iki defa ayrı sev-

gilisi için inci gibi yaşlar döktüler. Anneler gördüm ki, minimini çocuklarının eliyle âşıklarına mektup gönderdiler. Niçin o kadar zalim, yırtıcı, kuru ve müstehzi bir adam olduğumu artık anladınız mı Perihan Hanımefendi?...

Hayalimin artık siyah bir geceden ibaret kalan semasında tek bir yıldız kalıyordu: Siz, Perihan Hanımefendi, sizin güzelliğiniz, sizin her felâkete karşı duran nezih ve yüksek feragatiniz... Büyük bir felâkete uğramış, sevmediğiniz bir adamla evlenmiştiniz; fakat felâketiniz bu kadarla kalmamıştı, kocanız, sizi aldatıyor, servetinizi avuç avuç etrafa dağıtıyor, isminizi âdi kokotların ağzına bir eğlence sermayesi yapıyordu. Siz, bunların hepsini biliyordunuz; fakat her şeye tahammül ediyordunuz. O kadar ileri olan ahbaplığımıza rağmen bir gün, dudaklarınızdan bir şikâyet işitmedim. İtiraf ederim ki, size karşı derin zaaflarım, aşka benzeyen hislerim vardı; fakat hayalimin sönmüş avizesinde tek kalan bu son ümit ve fazilet ışığını kendimden, kendi kalbimden bile kıskandım...

Nihayet bir gün, sizi gördüm. Yabancı bir erkekle beraberdiniz. Kapalı bir arabanın içinde yüzünüzü kalın bir peçe altında saklayarak önümden geçtiniz. O vakit, gönlümün ümitsiz karanlığında titreyen o tek yıldız da söndü Perihan Hanımefendi... Gözlerimin kurumuş membaında kalan son göz yaşı damlasını da sizin ölen hayaliniz için döktüm. Artık, şimdi mesudum. Gülüyorum, eğleniyorum. Bahusus eğlendiriyorum. Yırtmaktan, kanatmaktan vahşi bir zevk alıyorum.

Görüyorsunuz ki, Hüseyin Kenan, kendini öldürmedi; onu öldürdüler. Biçare, son yarayı sizin nazik ve muazzez elinizden aldı Perihan Hanımefendi...

Hüseyin Kenan

BİR DAMLA GÖZ YAŞI

Nejat'tan Nimet Hanıma

Sırf şaka olsun, azizlik olsun diye yazdığınıza şüphe etmediğim küçücük mektubunuzu aldım. Üç satırlık bir yazı okumak için kaç dakika lâzım? Bir... iki... nihayet beş dakika diyeceksiniz. Hayır! Onu tam iki saatte okudum... Gülmeyeceğinizi, inanacağınızı bilsem daha ziyade söyleyecektim. «Onu ben, dün gece sabaha kadar gözlerimden ayırmadım.» diyecektim. Fakat ne de olsa insan, hakikati tamamıyle söylemeğe cesaret edemiyor. Maamafih, benim size yalan söylemem mümkün değil. Ben, diplomatım, sonra İstanbul'un kibar âleminde yaşıyorum. Binaenaleyh, yalan söylemek az çok mesleğim, muvaffakıyet vasıtam... Böyle olduğu halde sizinle konuşurken, hatta sizin sözünüz geçerken, hatta daha ileri gideceğim: Siz, aklımda olduğunuz vakit yalan söyleyemiyorum. Yalancı şahitlik için hâkim huzuruna çıkmış kaba bir köylü gibi şaşıyorum, kızarıyorum... Hâsılı, kendi kendimden utanıyorum... İş sade yalana kalsa yine şükredeceğim. Fakat siz karşımda, yahut aklımda olduğunuz vakit ben, başka türlü fenalıklar yapmağa da cesaret edemiyorum. Binaenaleyh, işim, gücüm yüzüstü kalıyor. Birçok zararlara, muvaffakıyetsizliklere uğruyorum.

Beni mesut etmemeğe azminiz var Nimet Hanım... Bu, muhakkak... Fakat, bana ettiğiniz fenalık, sade bundan ibaret kalmıyor: yalan söylemek, başkalarına fena-

lık etmek kabiliyetini benden çekip kopararak ahlâkımı da bozuyorsunuz! Beni hayatta hiç bir şeye yaramayan her tarafta hakaret gören bir biçare «Doğru Adam», bir mağdûr «Hayat mağlûbu» yapıp çıkacaksınız. Bana bir cevabınız olabilir Nimet Hanım... Diyebilirsiniz ki: «Sizden mütemadiyen kaçıyorum Nejat Bey... Bütün ısrarlarınıza, takiplerinize rağmen ayda nihayet iki, üç defa görebiliyorsunuz... Haydi onun beş, on misli fazla bir zaman da aklınızda yaşıyorum, diyelim... Yine size yalan söylemek, fenalık etmek, binaenaleyh, kendinizi mesleğinize hasretmek için kâfi bir zaman kalmaz mı?» Hayır, Nimet Hanım, o iş de bildiğiniz gibi değil... «İnsanın hayali az çok kendine benziyor» derler... Katiyen yalan... Sizinki tamamıyle sizin zıddınız... Kendiniz ne kadar benden kaçıyorsanız hayaliniz bana o kadar musallat oluyor, o kadar sırnaşıyor... Ne kadar uğraşsam bir türlü zihnimden çıkaramıyorum... Öyle bir hayal ki, benden daha yapışkan ve sırnaşık... Ben, kovulduğum vakit boynumu büküp çekiliyorum. Halbuki o, hiç öyle şeylere aldırmıyor, dimağımın içinde kendi beybabasının yalısında gibi hiç fütursuz geziyor, oturuyor, gülüyor, eğleniyor. Öyle yapışkan bir hayal ki, şimdiye kadar bir nümunesini, yalnız amcamın Nişantaşı'ndaki evinde on seneden beri hemen fisebilillâh oturan kiracı efendide gördüm.

«Doğru söyle Nejat, hiç mi zihninden çıkmıyorum?» diyeceksiniz. İtiraf ederim ki, hayalimde sizi büsbütün kaybettiğim dakikalar da var... Fakat - bir hain tesadüf eseri olacak - o dakikalar, tamamıyle sizi gördüğüm, sizinle konuştuğum dakikalara tesadüf ediyor ki, böyle bir zamandan istifade imkânı olmadığını siz de teslim edersiniz. Hulâsa, bir dava ki, «Şark Meselesi» gibi içinden çıkılmaz...

Üç satırlık şakanızı sabaha kadar okuduğumu iddia

ettikten sonra onu size zihnimden aynen virgülü virgülüne kopya edemezsem ayıp olur.

«Nejat Bey, — Bu ismi (n) yi belli belirsiz kırarak, (j) nin noktasını hafifleterek, (a) yı kısaltarak yazışınız, dudaklarınızla söyleyişinize ne kadar benziyor. Babam, bu ismi bu kadar tatlı telâffuz etmek kabil olduğunu tâ otuz sene evvel nasıl kestirip de bana vermiş; hayret ediyorum. — Nejat Bey, birçok defalar bana zevceniz olmak şerefini teklif ettiniz. Her zaman size bunun kabil olmadığını söyledim; sözümü geri alıyorum, hayatıma istediğiniz gibi tasarruf edebilirsiniz. Nimet»

Görüyorsunuz ki, bunun bir şaka olduğunu derhal anladım. Zannettiğiniz kadar budala çıkmadım. Hiç böyle şeye imkân olurmu Nimet Hanım? Bir sene sizi ısrar larımla takibedeyim, küçücük bir ümit isteyeyim, bunu bile reddediniz: «İmkânı yok Nejat Bey: Gençsiniz, güzelsiniz, zarifsiniz, zenginsiniz... Buna rağmen sizinle evlenmeme imkân yok!» deyiniz... Sonra, günün birinde, hiç beklemediğim bir anda: «Hayatıma istediğiniz gibi tasarruf edebilirsiniz!» diye bir tezkere... Haydi, canım... Hiç bu kadar saadet, bir insana nasibolur mu? Eli, bacağı, gözü, kulağı olan bir insana... Bunlar, belki ahrete, cennete mahsus şeyler... Halbuki ben, daha bu dünyadayım... Şimdilik ötekine gitmeğe de niyetim yok... «Lâdes» tutuşanlar gibi ben de şakanıza bir kelime ile cevap vereceğim Nimet Hanım :

— Aklımda.

Hüseyin Nejat

Hâmiş :

İstemiyordum; fakat size küçük bir serzenişte bulunmaktan kendimi menedemeyeceğim. Bu zalim şakayı kadınlığın hangi ince zulüm ve itisaf hissi ilham etti Ni-

met Hanım? Ben, gerçi bunu vaktinde keşfettim. Bugün, tabii yine sokağa çıkacağım, güleceğim, konuşacağım, eğleneceğim... Bu, muhakkak... Amma böyle olmayabilirdi de... Ben, bu zalim şakayı sık sık aklıma getirir : «Bu, bir şaka... Fakat, ya sahi olsaydı?» diye hayal âleminde kendimi doludizgin kapıp koyuverebilirdim... Şakanız, anadan doğma bir köre dünya güzelliklerini tasvir etmek kadar zalim bir şaka... Her halde teşekkür etmiyorum.

H. N.

Nimet Hanımdan Nejat'a

Nejat Bey,

Cevabınıza yine bir yalanla başlıyorsunuz. Tanıdığı insanlardan birine fazlaca ehemmiyet veren bir insanın yalan söylemeğe iktidarı kalmadığını, bir çocuk gibi mâsumlaştığını söylüyorsunuz, ne yanlış fikir!... Ben, bir genç kız tanıyorum ki, tanıdığı erkeklerden birine ziyade, hattâ lüzumundan fazla ehemmiyet verdi. Daima doğru söyleyen bu genç kız, o günden sonra yalancı oldu, bir aktris gibi kayıtsızlık rolü oynadı. «Ben, müebbeden sizinim!» demek için yandığı saatlerde dudaklarını bükerek «İmkânı yok!» diye cevap verdi. Bu genç kız, gezdiği, gittiği yerlerde o gencin yolunu bekleyerek üzülüyordu. Fakat, onu görünce, kayıtsızca başını çeviriyor, beraber bulundukları müddetçe dünyanın en hissiz genç kızı gibi hareket ediyor, öyle konuşuyordu. Görüyorsunuz ki, insan, yalanı fazla ehemmiyet verdiği insana da söyleyebiliyor Nejat Bey, (İsminizin yazılışı da, telâffuz edilişi de sahiden tatlı Nejat Bey, kendimi de tecrübe ettim: Yalnız kaldığım vakit sık sık onu tekrar ediyorum.)

Şimdi beni dinleyiniz. Bu satırları yazdığım saatten tam bir sene yirmi gün, yedi saat evvel — görüyorsunuz

ki, benim hâfızam, sizinkinden kuvvetli... Çünkü dün akşamkinden daha geç tarihleri de hatırlıyorum. — Mahmut Nail Paşanın evindeydik. O gece, sizi gördüm. Necibe Hanımefendi, bizi birbirimize takdim etti. Sonra, usulca kulağıma: «Nejat, büyük bir ailenin çocuğu; oldukça zengin, istikbali parlak, güzel, zarif bir diplomat... Gözünü aç Nimet... Kaçırılacak parti değil!» dedi. Tabiî aklınızda. O gece, pervane gibi etrafınızda döndüm. O kadar ki, başka genç kızlar, bana âdeta haset ettiler, surat astılar. Üç gün sonra başka bir yerde tesadüf ettik. Birbirimizi gördüğümüz zaman hafif hayret sesleri çıkarmamıza, tesadüfün lûtuflarından bahsetmemize rağmen buluşacağımızı pekâlâ biliyorduk. İşler gayet yolunda gitmeğe başladı. Sık sık görüşüyorduk. Siz, bana zarif, şık şeyler anlatırken, ben, zihnimden hesaplar yapıyor, gelin elbisemi, apartman mevkiini, evimin döşemelerini, düğüne kimleri dâvet edeceğimi düşünüyordum. İşte bu sıralarda anlayamayacağım bir şeyler oldu. Düğün elbiselerimi, ev eşyasını, dâvetlileri düşünürken bunların arasında sizi de görmeğe başladım. Yüzünüze gizli bir yerden gizli bir ziya düşüyor, etrafınızdaki eşya karardıkça çehreniz, çizgileriniz, gözleriniz daha ziyade seçilmeğe başlıyordu. Nihayet, bir gün geldi ki, öteki şeyler hep hayalimden silindi. Yalnız, sizi görüyordum. İşte o günden sonra sizden kaçmağa başladım. Bu değişikliğin sebebini bir türlü anlayamıyordunuz. Kâfi derecede gözlerimi kamaştırmadığınızı zannederek gün günden daha zeki, daha zarif, daha şık görünmeğe çalışıyor, hatta ufak tefek kahramanlıklar bile yapıyordunuz. Öyle ki, artık herkesin gözü sizdeydi. Fakat siz meclislerde bir yıldız gibi herkesin gözünde parladığınız nispette benim gözümde sönüyordunuz.

Nihayet, evvelki gece, hatırlıyorsunuz. Doktor Feyzullah Refik Beyin salonundaydık. — Aziz üstat bu gece-

lerdeki masrafını davetlileri arasından birkaç yağlı müşteri kazanmakla telâfi eder. Bu, malum...— Üstat, bu gece nevrastenik bir Mısır prensesini gözüne kestirmişti. Alimane nutuklarını bir tecrübeyle tetviç etmek istiyordu. Havasızlıktan boğulan bir kuşu bilmem hangi vasıtayla yeniden hayata getirebileceğini gösterecekti. Tecrübe için küçük bir kanarya getirdiler. Kadın, erkek bu meraklı tecrübeyi görmek için kafile kafile üstadın laboratuvarına geçiyorlardı. Salonda yalnız siz kalmıştınız. «Galiba yüreğiniz dayanmıyor Nejat Bey!» dedim. Birdenbire yerinizden fırladınız; o her zamanki yüksek ve kuvvetli adam tebessümüyle: «Bunu nasıl düşünebiliyorsunuz? Buyurun gidelim!» dediniz.

Sizi gözden kaybetmiyordum. Hava boşaltıcı, havayı sanki fanustan değil, sizin göğsünüzden çıkartıyordu.

Kanaryacık, küçük vücudunu yana bırakmış, sessiz bir feryat gibi gagasını açmıştı. İşte bu dakikada tekrar size baktım, kâfi derecede çevik davranmamış, kirpiklerinizdeki iki damla göz yaşını benden saklayamamıştınız... Ah, sizin o her şeyle eğlenen gözlerinizdeki bu iki damla merhamet yaşı!... Nejat Bey, tekrar ediyorum : hayatıma istediğiniz gibi tasarruf edebilirsiniz. Değil mi ki gözlerinizde o iki merhamet damlasını gördüm.

Bir sene evvel ben, size sade servetiniz ve istikbaliniz için varmak istiyordum. Fakat ne çare ki bir zaman sonra sizi sevmeğe başladım. Alelâde bir genç için güzel, zeki ve zengin olmak meziyetlerini kâfi görmüyordum. Amma bir sevgili için bunlar kâfi değildi. Ben, onun her şeyden önce ince ruhlu bir adam olmasını istiyordum. Hayatımı ve gönlümü ben, yalnız böyle bir erkeğe teslim edebilirdim. Siz, bana ve etrafınızdakilere kendinizi daha yüksek, kuvvetli ve meziyetli göstermek için her şeyi inkâr ediyor, her şeyle eğleniyordunuz. Kalbinizi bir granit gibi sert göstermeyi meziyet sanıyordunuz. Yüzünü-

ze sizi gûya daha güzel gösterecek bir hissizlik, metanet, kuvvet, istihza maskesi takmıştınız.

Bu maskenin arkasında gördüğüm bu bir damla merhamet yaşı bana her şeyi gösterdi. O vakit, kalbinizin zannettiğimden, istediğimden ziyade ince ve zengin olduğunu anladım. Siz, bütün fazla hassas insanlar gibi hakiki kalbinizi saklıyordunuz. Bu maskeyi merhametlerinizi, rikkatlerinizi, şefkatlerinizi saklamak için takmıştınız.

Servetinizin, güzelliğinizin, istikbalinizin yapamadığı şeyi bu bir damla göz yaşı yaptı. Bu bir damla göz yaşı, beni size esir etti. Artık emniyetle başımı bu göğse dayayabilirim. Tekrar ediyorum : hayatıma istediğiniz gibi tasarruf edebilirsiniz; değilmi ki o bir damla merhamet yaşını gözlerimle gördüm...

Nimet

BİR HAZİN HAKİKAT

Suzan Hanımdan Mühendis Vedat Beye

Vedat Bey,

Bilmem haberiniz var mı? Ben bir seneden beri size dargınım. Mektup yazmak şöyle dursun, sokakta tesadüf etsem yüzünüze bakmamağa yemin etmiştim. Bana öyle fena bir muamelede bulunmuştunuz ki, insan, yedi kat yabancılarına bile yapmaz, değil ki eski bir çocukluk arkadaşına... Fakat felâkete bakınız ki, istemediğim halde yine size işim düştü, kibrimi kırıp mektup yazmak lâzım geldi. Babam, annem, akrabalarım, arkadaşlarım bir zamandan beri üstüme düşüyorlar, hayatımın en mühim kararını vermek için beni fena halde sıkıştırıyorlar. Bilmezsiniz ne kadar büyük bir tereddüt ve ıstırap içindeyim. Emniyet ettiğim bir dostun nasihatine ihtiyacım var. O kadar düşünüyorum, sizden başka kimse akla gelmiyor. Eski arkadaşınızdan bu lûtfu esirgemezsiniz değil mi Vedat Bey?

Bilmem siz de hatırlayabiliyor musunuz? Bu sonbaharda tam sekiz sene oldu. Babam, Aydın sancakların dan birinde mutasarrıftı. Ben, on iki yaşlarında afacanlıktan, hırçınlıktan et, can tutmayan bir kızdım. O sene yaz aylarını geçirmek için şehir haricinde bir bağ tutmuştuk. Siz, bizim komşumuzdunuz. Rahmetli beybabanız, galiba, Jandarma Komutanıydı. Babamla çok sevişirlerdi. Her gece ya bize gelirdiniz, ya biz size... O geceleri dünyada unutamayacağım. Siz, yirmi yaşında vardınız. Ailenizin yanında mektep tatilini geçirmeğe gelmiştiniz. O sene, son sınıfa geçmiştiniz. Ne kadar çabuk

ahbap olmuştuk değil mi Vedat Bey? Siz, hemen hemen yetişmiş bir genç olduğunuz için kadınlar arasına giremiyordunuz. Halbuki erkekler meclisine karışmak, onların politika dedikodularından zevk almak için de pek fazla gençtiniz. Hulâsa, iki arada kalmıştınız, pek yalnızdınız. Zannediyorum ki, bu küçük afacan kızla arkadaş olmağa tenezzül edişinizin en büyük sebebi buydu. Yoksa üzümden yapış yapış olan ellerini her üstünüze sürdüğü vakit güzel, beyaz elbiselerinizi kirleten bu küçük kızı o kadar şımartmayacaktınız. Bir gün, size mektepten ne çıkacağınızı sormuştum. «Mühendis» diye cevap vermiş ve güzel köprüler, yollar yapacağınızı anlatmıştınız. Ben, bu mesleği beğenmeyerek dudaklarımı bükmüş, meselâ güzel bir araba yapmanızı buna tercih edeceğimi söylemiştim. İki gün sonra beni bahçenize çağırdınız.

Üzüm kütükleri arasında asma dallarıyle örülmüş, çiçeklerle süslenmiş minimini bir araba duruyordu. Bunu benim için elinizle yapmıştınız. Bahçede bulduğunuz iki kırık tekerlek parçasıyle bu kadar güzel bir şeyi nasıl yapabildiğinize hâlâ hayret ederim. Vedat Bey, bana o günden sonra pek çok hediyeler, hatta kıymetlice hediyeler verdiler. Fakat hiç birisi bu minimini çiçekli araba kadar makbule geçmedi. Bahçenin küçük merkebini koşarak beni bağın etrafındaki yollarda gezdirdiğinizi hâlâ hatırlarım.

O sene, kışın yaklaştığını düşündükçe, bağdan ve «komşu ağabey»den ayrılacağım günü küçük parmaklarımla hesabettikçe âdeta ağlamaklı oluyordum.

Şehre inmemize iki gün kalmıştı. O sabah, yine serseriliğim tutmuştu. Usulcacık bağdan kaçmış, on beş dakika ötemizden akan derenin kenarında dolaşmağa gitmiştim. Birkaç gün evvel yağan şiddetli yağmurlar dereyi coşturmuş, üstünden ancak bir adam geçebilen mini-

mini köprünün tahtalarını sökmüştü. Çocukluk bu ya: «Ben, bu köprüden geçerim!» diye kendi kendimle bahse tutuştum, hiç tereddüt etmeden tahtaların üstünden atlamağa başladım. Seller köprüyü zannettiğimden ziyade sarsmıştı. Öyle ki bin güçlükle ancak ortasına kadar gidebildim, devam etmek imkânsızdı. O vakit, geri dönmek istedim. Fakat bilmem ne oldu? Başım dönmeğe, gözlerim kararmağa başladı. Altımdan hafif çağıltılarla akıp giden sular gözlerimi alıyor, kıyıdaki ağaçlar, bahçeler âdeta karşımda büyüyordu. Ne bir adım ileri, ne bir adım geri gitmeğe cesaretim kalmıştı. Düşsem bile sular her halde kısa eteklerimi aşmayacaktı. Bunu bildiğim halde içime derin bir ümitsizlik acısı çöktü, kendi kendime acıyordum. İşte o vakit karşı kıyıda sizi gördüm Vedat Bey... Elinizde bir kitapla ağaçların arasından geliyordunuz. Korktuğumu anladınız. Benim feryatlarıma, göz yaşlarıma mukabil, siz, kahkahalarla gülerek :

— Korkma Suzan... Şimdi geliyorum, dediniz.

— Başım dönüyor... Sen gelinceye kadar düşeceğim, diye bağırdım.

Siz tekrar :

— Gözlerini kapa... Bir şey olmazsın... Düşsen de ehemmiyeti yok... Üstün ıslanır... O kadar, dediniz.

O vakit, gözlerimi kapadım, ellerimi geldiğiniz tarafa uzattım. Artık korkmuyor, emniyetle beni kurtarmanızı bekliyordum. Bileklerimi tuttuğunuz vakit kahkahalarla gülüyordunuz. Ben de hem ağlıyor, hem de utancımdan gülüyordum.

Bu vakadan birkaç gün sonra siz, İstanbul'a, mektebinize döndünüz. İki üç ay sonra da babamı başka bir yere Vali gönderdiler.

Birbirimizi dört sene sonra İstanbul'da gördük. Biz, Nişantaşı'ndaki evimize yerleşmiştik. Siz, beybabanızın

vefatından sonra annenizle beraber Paşabahçe'de oturuyordunuz.

Aradan bu kadar zaman geçmesine rağmen, yine çabucak birbirimize ısınmış, arkadaş olmuştuk. Siz, hâlâ bana hoppa, şımarık bir kız kardeş muamelesi ediyor, türlü nazını, kahrımı çekiyordunuz. Ben, yine sizi, kız yahut erkek, bütün öteki arkadaşlarıma tercih ediyordum. Yalnız bir noktada anlaşamıyorduk. Ben, şık ve kibar sosyeteyi, eğlenceyi, lüksü, kalabalığı, sevdiğim halde siz, bilâkis, bunlardan ürküyor, kaçınıyordunuz. Yalnızlığı seven vahşî bir ruhunuz vardı. Yalnız kaldığınız vakit bana karşı o kadar nazik ve hassas olduğunuz halde bir sosyetede, bir salonda bulunduğumuz vakit çekingen, vahşî sükûtî, hulâsa, büsbütün başka bir adam oluyordunuz. Bir akşam, bağ hâtıralarından bahsediyordum. Bana hediye ettiğiniz çiçekli arabayı, sonra köprüde nasıl imdadıma yetiştiğinizi anlatıyordum. Bu, o kadar hoş bir hikâye idi ki, benimle beraber herkes gülüyordu. Yalnız sizin sarardığınıza, asabiyetle dudaklarınızı ısırdığınıza dikkat ettim. Bilmeden canınızı sıkmıştım. Sebebini sordum. Gülümseyerek : «Hiç Suzan Hanım... Ehemmiyeti yok... Yalnız bu gülünç hediyeler, gülünç fedakârlıklarla beni gülünç bir mevkide bırakmasanız!» dediniz. Yine anlamadım, izahat istedim. Fakat siz, araya söz karıştırdınız. Kim derdi ki, o gece, sizi son görüşümmüş Vedat Bey. On gün sonra memuriyetle Anadolu vilâyetlerinden birine gittiğinizi haber aldım. Niçin bana söylemediniz? Niçin vedaa gelmediniz? Size fena halde kırılmıştım. Dört ay evvel bir iş için İstanbul'a geldiniz. Bu sefer de evimize uğramayı, İstanbul'un bir köşesinde eski bir arkadaşınız bulunduğunu aklınıza getirmediniz. Görüyorsunuz ya size darılmakta ne kadar hakkım var!

Gelelim asıl meseleye Vedat Bey... Bilmem bizde

görmüş müydünüz? Bize arasıra Necmi Tahsin Bey isminde bir genç gelir giderdi. Bu Necmi Tahsin Bey, arasıra bana karşı pek lâkayt olmadığını anlatacak sözler söylerdi. Geçen gün beni beybabamdan istetmiş. Necmi Tahsin Bey çok zengin... Onun için beybabamın, annemin sevinçten etekleri zil çalıyor, gerek onlar, gerek başka akrabalarım ve arkadaşlarım beni kaç günden beri sıkıştırıyor, «ondan daha iyi, daha zengin bir koca bulamazsın!» diyorlar...

Şık, güzel bir hayat, zengin bir koca... İtiraf ederim ki, genç kızlık hayatımda ben bu şeyleri birçok defa düşündüm ve istedim. Fakat tuhaf değil mi? Bir hayal olarak söylediğim bu şeyler, hakikat olacaklarına inandığım dakika bütün cazibesini kaybettiler. Gözümün önünde renksiz, ruhsuz, sönük bir süs gibi kaldılar. Şık, kibar bir hayat; zengin bir koca... Acaba bunlar, bir insan kalbini doyurmağa kâfi gelecek şeyler mi? Bir kadının bütün ruhuyle isteyeceği, seveceği adamla yaşayacağı daha sade, daha mütevazı bir hayat, bundan bin kat iyi, bin kat bahtiyar olmaz mı?

Böyle bir ümidim olsaydı, o kocaman serveti, o şık hayatı seve seve, sevine sevine ayaklarımın altında çiğner ve yemin ediyorum Vedat Bey, buna zerre kadar teessüf etmezdim. Görüyorsunuz ki, küçük Suzanınızın en derin bir ıstırap ve tereddüt içinde kıvranıyor. O kadar dargın olmama rağmen size müracaat ediyorum. Tıpkı o kırık köprünün üstünde, etrafımda çağlayan suların üstünde geçirdiğim ıstıraba, korkuya benzer bir ümitsizlik içindeyim Vedat Bey... Gözlerimi kapıyorum, ellerimi o günler kadar derin bir itimat ve ümitle size uzatıyorum. Bana bir nasihat veriniz. Kalbiniz ne söylerse bana yazınız; öyle hareket edeceğim. Bu izdivacı r ddedeyim değil mi Vedat Bey?

Suzan

Hamiş — Cevabınızı vermeden evvel bir dakika düşününüz. Suzan'ı beyaz gelin elbisesi, uzun duvağı, bu beyazlıklar içinde sararmış yüzüyle gözünüzün önüne getiriniz. Sonra cevabınızı veriniz.

Mühendis Vedat'tan Suzan Hanıma

Suzan, benim sevgili küçük kardeşim,

Mektubunu aldım. Sorduğunuz şeylere «kalbimce» cevap vermemi istiyorsunuz. Fakir, biçare bir vilâyet mühendisinin kalbi!... Böyle bir söz sarfetmeğe nasıl cesaret ettiniz Suzan Hanım?... Şık arkadaşlarınız, kibar ahbaplarınızın, ezkeza, kulağına giderse size gülmezler mi? Akşama kadar güneşlerde yanan, yağmurda titreyen bir biçare vilâyet mühendisinin kalbi! Ben zannediyorum ki, dünyada bunun kadar gülünç, bunun kadar manasız bir şey olsa olsa vaktiyle size hediye ettiğim o gülünç araba, iki karış suyun üstünde gösterdiğim o gülünç fedakârlık olabilir. Aralarında yaşadığınız mühim ve kibar insanların hâlâ size öğretemediklerini gördüğüm bir hazin hakikati ben size söyleyeyim Suzan Hanım; bir kalbe malik olmak, sevebilmek hakkını kazanmak için her şeyden evvel zengin, mühim, meşhur bir adam olmak lâzım... Bu hazin hakikati anlamak için daha pek fazla gençsiniz. Fakat hayat, ergeç onu size öğretecek...

Benden nasihat istiyorsunuz, Necmi Tahsin Beyin teklifi hakkında fikrimi soruyorsunuz. Hanımefendi validenizin, beybabanızın, arkadaşlarınızın, hulâsa, sizi bütün sevenlerin münasip gördüğü bir şeye ben nasıl itiraz ederim? Beni ne kadar yanlış anlamışsınız Suzan Hanım. Bu tasavvurun aleyhinde bile olsaydım fikrimi saklamak mecburiyetinde kalacaktım. Halbuki size temin ederim ki, ben de tamamıyle onların fikrindeyim.

ben de bu izdivacı sizin için çok hayırlı görüyorum. Necmi Tahsin Beyi yakından tanımıyorum. Fakat, mademki size kibar ve mesut bir hayat temin edebilecek, mademki küçük Suzan'ımı lâyık olduğu kadar iyi yaşatacak, mutlaka iyi bir adam olması lazım gelir. Hem ince ve iyi ruhlu bir genç olmasaydı sizi İstanbul'un binlerce genç kızı arasından nasıl seçip ayırabilecekti?...

Görüyorsunuz ya ne kadar açık ve doğru söylüyorum. Ümit ederim ki artık, eski kabahatlerimi de bana bağışlarsınız. Maamafih ben, zannettiğiniz kadar kabahatli değildim Suzan Hanım... İstanbul'da bulunduğum vakit sizden, cemiyetinizden, etrafınızdaki kibar insanlardan mümkün olduğu kadar kaçıyordum. Çünkü benim yerim burası değildi. Aydın bağlarında başlamış bir sâf arkadaşlık bu salonlarda devam edemezdi. Suzan Hanım, artık «üzümden yapış yapış olan küçük ellerini» sürdüğü yerde leke bırakan minimini afacan kız çocuğu değildi. Aydın bağlarındaki arkadaşı bu güzel, kibar küçük hanımı burada fena, gülünç bir mevkide bırakabilirdi. Nitekim de öyle oluyordu.

Taze ve ince kalbiniz, eski arkadaşlığımıza o kadar hassas bir sadakat gösteriyordu ki, siz bunu farkedemiyordunuz; fakat ben anlıyordum. Bu debdebe ve servet izdivacının kalbinizi doyurabileceğinden şüphe ediyorsunuz. Bir gün isteyebileceğiniz, sevebileceğiniz velevki fakir ve istikbalsiz bir adamla daha mesut olacağınızı zannediyorsunuz. Bu ümit için saadet ve servet emellerini seve seve ayaklarınızın altında çiğneyeceğinizi söylüyorsunuz. Bunlar, yirmi yaşında bir genç kız kalbinin beyhude vehimlerinden başka bir şey değil... Farzedelim ki bir gün sevebileceğiniz fakir bir adamcağıza tesadüf ediyorsunuz. Bir biçare ki, kendisine vakfedilen bir hayata, bir güzelliğe, bir emele karşı gönlünün zavallı sevdasından başka verecek bir şeyi yok... İnkâr etmem Su-

zan Hanım, bu karasevdalardan daha derin olan sevda, belki bir zaman sizi avutur, hatta mesut eder. Fakat emin olunuz ki, üç ay, beş ay, bir sene, üç sene sonra bıktığınız âlemin hasreti bir ağır rüya gibi yavaş yavaş üstünüze çökecek... O kadar seve seve çiğnediğiniz emellerle güzel başınız ağırlaşmağa, kalbiniz bunalmağa başlayacak... Bir akşam, bir petrol lambasının soluk ışığında, evin rabıtasızlığından, ateşin azlığından üşüyen omuzlarınızda bir yün atkı ile, meselâ çocuklarım... ızdan birine çorap tamir ettiğinizi tahayyül ediyorum. Bütün gün, bir yük hayvanı gibi çalışmasına rağmen size bir parça fazla ziya ve ateş bile verememek ye'si içinde bunalan biçare zevciniz, yavaş yavaş gözlerinizin dalmağa başladığını görüyor. Sizden daha az mesut olmağa lâyık bir arkadaşınızı, onun meselâ apartmanını, yahut otomobilini düşünüyorsunuz... Kaybettiğiniz saadetin hayaline mahzun mahzun gülümsemeğe başlıyorsunuz. Derken elinize iğne batıyor, birdenbire uyanıyorsunuz. Evet, işinizi bırakıyorsunuz. Ye'se, ümitsizliğe mağlup olmamak için zevcenize sokuluyorsunuz, ona halîm tatlı şeyler söylüyorsunuz, hayatınızı, saadetinizi feda ettiğiniz için pişman olmadığınızı bir kere daha temin etmek istiyorsunuz. O, cevap veremiyor, mahcup gözlerini önüne indiriyor, bu nazik parmağı iğnenin açtığı zalim yarayı küçük küçük minnet buseleriyle korka korka öpmekten başka bir şey yapamıyor... Biçare adam, kalbinizde açılmağa başlayan ince tahassür yaralarının günden güne derinleşeceğini biliyor...

Kim bilir, belki bir gün bu bile kalmayacak Suzan Hanım... Fakrın, muvaffakıyetsizliğin, talihsizliğin mütemadi hücumları karşısında bu da yaşayamayacak, onun yerine belki kin, nefret kaim olacak... Size hayatın en hazin bir hakikatini söylüyorum. Fakirlik, talihsizlik öyle bir çöl ki, onun içinde bir aşk filizi bile yaşayamı-

yor... Görüyorsunuz ki, beybabanızla, hanımefendi validenizle, bütün sevdiklerinizle aynı fikirdeyim.

Çocukluk etmeyiniz. Suzan Hanım... Siz, kibar, yüksek bir hayat için doğdunuz. Orada her saadeti, hatta zaman ile sevdayı bile bulabilirsiniz... Bu hazin hakikatin bu kadar aşikâr olmasına rağmen günün birinde bir fakir adama tesadüf edersiniz ki, sizin saadet ve istikbalinizi kendi sevdasına feda edecek; nazlı, nazik Suzan'ın kapıda satıcılarla alışveriş etmesine, güzel ellerini ev işleriyle incitmesine tahammül edebilecek... O adamdan şüphe ediniz. O, hodkâm bir sefildir ki, sizi sevildiği kadar sevmiş olsaydı. saadetinizi eliyle kurban etmeyecekti. Biraz daha mağrur, yüksek bir feragat göstermesini bilecekti.

Suzan, benim güzel küçük kardeşim... Bana inan... Görüyorsun ki seni hiç bir şey bahasına aldatmıyorum... Şimdiye kadar en iyi arkadaşımdın. Sana ettiğim bu küçük iyilikten sonra hemen hemen bir kız kardeşim oluyorsun... Ben, daha uzak yerlere gitmek üzereyim. Zannetmem ki artık birbirimizi görelim... Fakat ne ziyanı var?... Senin mesut olacağını bilmek benim için en büyük teselli olacak... Cevap yazma.,. Çünkü o, gelinceye kadar ben buradan gitmiş bulunacağım... İnşallah bahtiyar olursun... Büyük kardeş kalbimin en derin temennileriyle şimdiden izdivacını tebrik ediyorum.

Vedat

YALAN

Cevdet Beyden Beria Hanıma

Beria Hanım,

Nihayet maskeniz düştü. Bir tesadüf, bugün bana bütün hakikati öğretti. Sade, munis, hayalperest bir kız çehresi altında ne çirkin bir ruh sakladığınızı nihayet anladım. Bunları böyle acı acı yüzünüze söylemek kibar, nazik bir hareket değil; biliyorum. Fakat, siz benim kalbimle oynadınız, en temiz hislerimle eğlendiniz. Bu kadar fenalığa karşı benim birkaç masum şikâyetimin ne hükmü kalır?

Beria Hanım, bu, benim size ilk ve son mektubum olacak. Aramızda geçen vakayı size bir de kendi gözlüğümle göstereyim. Bir parça kalbiniz varsa bana hak verirsiniz. Ben Bursa'ya eğlenmeğe değil, kendimi tedaviye gitmiştim. Doktorlar, bana bir zaman vücudumu yormamamı, yazı sakin bir kır köşesinde bol güneşler içinde geçirmemi söylemişlerdi.

Çekirge otellerinden birinde münzevi bir ömür geçiriyordum. Kimse ile görüşmüyordum. Gündüzleri elimde hiç okumadığım bir kitapla ya Nilüfer ovasına iniyor, ya dağ tepelerine çıkıyordum. Beni görenler beyhude gürültülerden bıkmış bir avukattan ziyade bir şaire benzetiyorlardı.

Çungura yolunda hemen hemen bir sel çukuruna benzeyen küçük bir boğaz keşfetmiştim. Burası diplerinden sular sızan kaya yığınları, birbirine kol vermiş sık ağaçlar içinde âdeta bir tüneldi. Bazı sıcak günlerde ikindiden sonra oraya gider, guruba doğru avdet ederdim.

Yolumun üstünde derin bir uçurumun kenarında bir eski namazgâh vardı. Küçük bir kestane ormanı halini alan bu seddin uçuruma sarkan harap mihrabı yanında durur, güneşin batışını seyrederdim.

Evimin bahçesi gibi hemen hemen benimsediğim bu yalnız yerde bir akşam size tesadüf ettim. Beria Hanım... Yanınızda dadınız ve on iki, on üç yaşında iki küçük kız vardı. Evvelâ, sizi de onlar yaşta bir kız çocuğu sandım. Teneffüse çıkmış bir afacan mektepli gibi gürültü ediyor, uçurumun yamaçlarına inen keçi yavrularını kovalayarak dadınızı heyecanlandırıyordunuz. Adeta canım sıkılarak oradan geçerken göz ucuyle baktım. Yüzünüzü pek iyi göremedim. Fakat on yedi, on sekiz yaşında bir genç kız olduğunuzu anladım.

Üç akşam sonra aynı yerde yine size tesadüf ettim. Fakat bu defa keçileri kovalamıyordunuz. Mihrabın kırık taşına dayanmış, uzakta güneşin batışını seyrediyordunuz. Bir şey nazarı dikkatimi, hatta merakımı celbetti. İlk defa sizi şen, kaygısız, manasız bir çocuk gibi görmüştüm; halbuki bu akşam, tuhaf bir durgunluğunuz, yaşınıza yakıştırılamayacak kadar ağır, mahzun bir ciddiyetiniz vardı.

Üçüncü tesadüfümüz «İsplândit» bahçesinde oldu. Bu defa resmen birbirimize takdim ediliyorduk. Beni görür görmez tanımanız, Çungura yolundaki ilk tesadüfleri hatırlamanız tuhafıma gitti. Oralarını siz de benim gibi çok sevmiştiniz.

Vakaları birer birer tekrara lüzum görmüyorum Beria Hanım... Bir ay sizinle bu harap namazgâh seddinden birçok guruplar seyrettik. Mihrabın yıkık taşına oturarak ayaklarımızı uçuruma sallıyor, Nilüfer ovası karanlıkta kayboluncaya kadar konuşuyorduk. Dadınız, daima bizden biraz uzakta otururdu. İşitilmemek için yavaş sesle söz söylüyorduk. Maamafih sözlerimizde duyul-

masından korkulacak, hiç bir şey yoktu. Birbirimizi derin surette sevdiğimizi his, daha doğrusu vehmediyordum.

Öyle zannediyordum ki, kelimelere hacet kalmadan halimizle, gözlerimizle, seslerimizin ahengiyle anlaşmıştık. Hemen hemen iki nişanlı olmuştuk. O kadar ki, bir akşam, Rodos'a, paşa babanızın yanına dönmek üzere olduğunuzu söylediğiniz vakit, mahzun olacak yerde âdeta sevindim. Aramızda her şey çoktan kararlaşmış gibi :
— Ne vakit sizi paşa babanızdan istememe müsaade edeceksiniz? dedim. Bu, aramızda açık konuşulmuş ilk söz oldu.

Başınızı önünüze eğdiniz: —Ben size mektup yazarım Cevdet Bey... İşi bana bırakınız... Yavaş yavaş paşayı alıştırayım... Va'dediniz ki benden mektup almadan beni hiç aramayacaksınız... Mektup yazmayacaksınız.

Aradan üç ay, altı ay, dokuz ay geçmişti. Hâlâ mektubunuzu bekliyordum. Bu sessiz ve kalbî macerayı siz ruhta bir genç kızın unutabilmesine ihtimal vermiyordum. Nihayet, bir tesadüf bana her şeyi öğretti. Bana o kadar masum tavırlarla söylediğiniz şeyler baştan başa yalanmış... Hem de ne çirkin bir — kelimeyi affediniz — serseri maceraperest yalanı... Paşa babanız yalnız hayalinizde yaşıyormuş... Siz Rodos'ta Vacit Paşanın kızı değil, Trabzon'da bir yağ tüccarının zevcesi imişsiniz... (Mektubumu tabiî bu adrese gönderiyorum) Benimle bu kadar insafsızca eğlenmekten ne anladığınızı bilmiyorum... Bazı dakikaları tekrar gözlerimden geçiriyorum... Meselâ ayrıldığımız dakikayı... Sesinizde sâf bir hararet vardı. Dudaklarınız titriyor, gülmeğe çalışan gözleriniz yaşla doluyordu. Bu kadar samimî görünmeğe, bu fecî komedyayı bu kadar maharetle oynamağa nasıl muvaffak oluyordunuz? Bu kadar ince bir zulüm hissi on sekiz yaşında bir çocuk kalbine nasıl sığmıştı? Beria Ha-

nım, sizi affedemeyeceğim... Siz, beni insanlıktan, saffetten, samimiyetten, sevdadan iğrendirdiniz.

Cevdet

Berin Hanımdan Cevdet Beye

Ben zannettiğiniz kadar fena bir kadın değilim Cevdet Bey. Size hakikati olduğu gibi söyleyeyim; belki benden o kadar nefret etmezsiniz.

Size doğru haber vermişler, Vacit Paşa bugün yalnız benim hayalimde yaşıyor. Fakat dört sene evvel dünyada da yaşıyordu. Ben, onun yegâne kızıydım. Annem çoktan ölmüştü. Paşa babam, benim üstüme titriyordu. Hayat, benim için güzel bir yaz gününün seheri gibi başlamıştı. Ömrümün saadet içinde geçeceğine inanıyordum.

On beş yaşıma girdiğim ay paşa babam birdenbire ölüverdi. Yanımda gördüğünüz ihtiyar Çerkez dadıdan başka kimsem yoktu. Biçare dadım benden cahil, benden beceriksizdi. Babamın ölümünden bir hafta sonra eski mektep arkadaşlarından biri beni karşısına aldı : «Hanım kızım, bu yaşta bir çocuğa acı şeylerden bahsedeceğime teessüf ederim. Fakat ne yapalım, öyle lâzım geldi!» diye bir mukaddime yaptıktan sonra babamdan bana hiç bir şey kalmadığını, hatta bağlanacak ehemmiyetsiz yetim maaşından bile bir parçasının borca gideceğini söyledi. Felâket sade bundan ibaret değildi. Ben yaşta bir genç kızın ihtiyar bir dadı ile yalnız yaşamasına imkân yoktu. Beyhude tafsilât ile sizi yormayayım Cevdet Bey. Paşa babamın arkadaşları on beş yaşımı bitirmemi beklemeden beni iki çocuklu bir tüccara verdiler. Zevcim, biraz yaşlı; fakat çok iyi, çok şefkatli bir adam... Evim eski konağımızdan daha zengin... Zev-

cimin bana gösterdiği derin muhabbette bir baba sevgisi kokusu var. Ben de onu paşa babama karşı duyduğum sevgiye benzer bir hisle seviyorum. Onun bu kadar iyiliğine, bu kadar şefkatine mukabil ben de ömrümü onun saadetine vakfetmeğe yemin ettim.

Etrafımda öyle kadınlar gördüm ki, Cevdet Bey, kocalarını sevmediklerini bahane ediyorlar, kendilerini yabancı kollara atmaktan çekinmiyorlardı. Ben, bu biçarelerin kendileri gibi biçare, masum kocalarına da acıyordum. Bir gün bu hissimi tanıdıklarımdan bir hanıma söyledim: «Sen daha çocuksun Beria... Hele biraz daha yaşlan... Nispetsiz izdivaçlar daima bu neticeyi verir. Sen de sonuna kadar güzel kararında sebat edemeyeceksin... Hem bahusus senin kalbinde gömülü kalmış şeyler, teskin edilmemiş ihtiyaçlar da var» dedi.

Bu fena ruhlu hanıma vakur bir cevap verdim Cevdet Bey. Fakat o günden itibaren yüreğime bir kurt düşmüştü. Ya bu hanımın söyledikleri doğru ise... Kendi ruhumu, kendi kalbimi derin derin dinlemeğe başladım. Niçin eskisi kadar şen ve mesut değildim? Niçin artık gelecek günlerimi eskisi gibi günlük, güneşlik görmüyordum? Arasıra görünmez bir duman gibi üstüme çöken mahzunlukların sebebi neydi?

İzdivacımın üçüncü yazıydı. Zevcim bir gün dedi ki: «Beria, seni bir zamandan beri biraz soluk görüyorum... Küçük bir tebdilhava yap... Seni iki ay için Bursa'daki halana göndereyim.»

Bursaya bir kere de on üç yaşında iken gelmiştim. Eskiden koştuğum, oynadığım, salıncak sallandığım yerleri tekrar görmek beni yeniden çocuk, yeniden on üç yaşında bir küçük kız yaptı. Aradan geçen beş sene tamamıyle siliniyordu. O vakitki hayatımı bıraktığım yerden yaşamağa başlıyordum. Çocuk gibi halamın, dadımın ellerini öpüyor: «Benim evli, barklı bir kadın ol-

duğumu söylemeyin... Kırlarda istediğim gibi dolaşayım, çocukluk edeyim... Zaten ufak tefek vücudum da hâlâ çocuğa benziyor... Kimse beni ayıplamaz!» diye yalvarıyordum.

Yeniden şen ve mesut bir küçük hanım olmuştum. Kendimden küçük kız çocuklarıyle arkadaş oluyor, salıncak sallanıyordum. Yine o vakitki gibi bazı akşam üstleri dadımla namazgâha gidiyor, karşıki boğaza çöken akşam karanlığına bakarken... (Cevdet Bey siz erkekler belki bilmezsiniz, yeni açılmağa başlayan bir kız çocuğunun sade ruhu için güzel yerleri sevmek bir hayalî sevgiliyi beklemek demektir.) Evet, boğazı dolduran karanlığa bakarken eski günlerimin rüyası üstüme çöküyor, yine o zamanki gibi hayalimdeki sevgilinin bu gölgelerin içinden gelmesini bekliyordum... Bir akşam, namazgâhta sizi gördüm. «İşte sevgilim geliyor» diye kendi kendimle eğlendim. Sonra bir vesile ile tanıştık... Sizden hiç bir şey saklamayacağım Cevdet Bey... Zihnimde, dediğiniz gibi, bir serseri maceraperest planı kurdum... Bu bir ayı hayalimde sizin nişanlınız, sevgiliniz gibi geçirecektim. Mademki arkadaşlarımın söylediği gibi bir insan, hiç olmazsa hayatında bir kere sevmeğe mecbur oluyor, mademki bir kere olsun sevmemiş insanın hayatta bir eksiği kalıyor. Sizi haberiniz olmadan bütün gönlümle sevecektim. Ben, küçükken kibritle oynamayı çok severdim. Onların elimde tutuşmasından korkan dadım, başlarını yaktıktan sonra elime teslim ederdi. Sizinle başlayan arkadaşlığımızın dadımı hırçınlaştırdığını gördükçe boynuna sarılıyor: «Dadıcığım, bırak beni... İçimde bir gizli ateş var ki, bir gün tutuşmasından, kendimi ve evimi yakmaktan korkuyorum... Sen, bana vereceğin kibritlerin başını yakmaz mıydın? Ben de öyle yapıyorum dadıcığım... İçimdeki o fena şey bırak yansın, yana yana tükensin... Bak, üç senelik evli bir

kadın olduğum halde genç kızlık, nişanlılık, sevmek ne olduğunu bilmiyorum... Bu hisleri, bu emelleri içimde öldürürsem daha rahat yaşarım.»

Size hayatımın hakikatini söylememe imkân yoktu Cevdet Bey... Kalbi bu kadar karışık şeylerle dolu üç senelik evli bir kadın olduğumu öğrenseydiniz beni aynı hisle sevebilir miydiniz? Hayatımın bu en zayıf, en buhranlı günlerinde kollarınıza düşmemek mümkün olur muydu? Bu zavallı, sade sergüzeşt, âdi bir hiyanet vakası olup kalmayacak mıydı? Ayaklarımızı uçurumun karanlığına sallayarak, yan yana otururken gönlümüzde uyanan o kadar temiz, sâf, güzel şeylere yazık olmayacak mıydı?

Siz erkeksiniz Cevdet Bey, belki böyle bir kelime söylemeden, parmaklarımız bile birbirine dokunmadan sevişmenin ne olduğunu anlamazsınız. Gözlerimizde yalan olduğunu acı acı bildiğim o mesut istikbal rüyalarıyle birbirimize baktığımız dakikaları, dudaklarıma dokunan nefesinizin omuzuma sürünen kolunuzun kalbimde uyandırdığı ılık lezzeti belki size anlatmak mümkün değil. Ben, sizi değil, kendi kendimi aldattım. Ne yalan söyleyeyim buna pişman da değilim. Çünkü çok mesut oldum. Artık hayattan şikâyete kendimde hak görmüyorum... Size de söyleyecek bir şeyim kalmıyor. Burada evimdeki hayatımın ne bir zerresinden, ne bir tahassüsünden size bahsetmeğe hakkım yok değil mi Cevdet Bey?... Size ettiğim fenalık için beni affediniz. Ömrümde bir defa mesut olduğum için beni pişman etmeyiniz. Allahaısmarladık Cevdet Bey.

Berla

BİR HAYAL KIRIKLIĞI

«Hikmet» ten «İbrahim» e mektup

Kardeşim İbrahim,

Dün yine bir mektubunu aldım. Handan ile evlenmekten vazgeçtiğim için beni tekdir ediyor, «bu genç kız için bana öyle güzel şeyler yazmıştın ki, onu derin surette sevdiğine inanıyor, bu temiz, saf çocuğu ben bile görmeden sevmeğe başlıyordum» diyorsun.

Handanı artık sevmiyorum dersem yalan olur. Bu acıyı çok güç hazmedeceğim. Fakat ayrılmamız zaruriydi.

İnsanları ve hayatı hayli iyi tanımış otuz beş yaşında bir erkek olmama rağmen, ben Handan'ı iyi anlayamamışım. Onunla mesut olacağımıza kanaatim yok. Hikâyemi dinlersen bana hak verirsin...

Bir yaz gecesiydi. Bizim Alâeddin Sıtkı Beyin yalısında misafirdim. Kibar sınıfımızdan birçok kadınlar ve genç kızlar vardı. Delicesine eğleniyorduk. Bir köşede gözüme gayet sade giyinmiş bir genç kız ilişti. Mâsum ince bir güzelliği vardı. Konuşmak, eğlenmek şöyle dursun, etrafına bakmağa cesaret edemiyordu. Tesadüfen yanımda bulunan ev sahibine kim olduğunu sordum. Alâeddin, meşhur olan lâübaliliğiyle cevap verdi :

«Bizimkinin yeğeni... Rodosta eşraftan birisinin karısı olan ablasıyle beraber oturur... Üç, dört aylığına bize misafir geldi... Halası burada münasip birisini bulup vereceğini umuyor... Hoş, bu zamanda böyle mahcup, pısırık kıza metelik veren olmaz ya...

Orada Fransız mektebine filân göndermişler... Zavallı çocuk, Göründüğünden fazla anlayışlı ve bilhassa hassas... Durduğu yerde bak, nasıl kızarıyor, ürkek ceylânlar gibi saklanacak yer arıyor... Bize bakmadığı halde baktığımızı, kendisinden bahsettiğimizi anladı.»

Gözlerimi bir türlü Handan'dan ayıramıyordum. Benim gibi otuz beşine kadar sefahet etmiş, kadının bin bir çeşidini tanımış, sevdanın bin bir karışık tecessüsünü duymuş yorgun, yıprak bir adam için bu sade çocuk, yepyeni bir şeydi. Bir ihtiyar kedi sinsiliğiyle ona yaklaştım. Ürküp çekinmesine meydan vermeden söz açtım. Bu işlerde ne kadar meleke ve maharetim olduğunu bilirsin. Beş, on dakika sonra hemen hemen ahbap oluverdik.

Senelerce şehirlerde bunaldıktan sonra bir güzel sahraya giden, akar suları, kuşları dinleyen, mavi göklere bakan bir adam ne duyarsa ben de onu duyuyordum. Mahir parmaklarımı hiç sezdirmeden bu genç kızın kapalı kalbi üstünde gezdirdim. Öyle derin sesler aldım ki, beni temin etti. Bu kalbde çok temiz, çok ince şeyler vardı. Derhal kararımı verdim, kendimi ona sevdirmeği emel edindim.

Artık bu yalancı, sahte vakar, mütesallif, âdi erkeklerden; yüzü boyadan, ruhu yaldızdan ibaret hafif kadınlardan uzaklaşacak; Handan ile beraber, temiz, şen, sakin bir hayat sürecektim.

Kararımı hemen tatbike başladım. Birbirimize bir şey söylemediğimiz halde iki nişanlı gibi ayrılmıştık. Eminim ki Handan, o gece — bembeyaz olduğunu tasavvur ettiğim yatağında — beni düşünerek, bana gülümseyerek uyudu.

Sık sık birbirimize tesadüf ediyorduk. Bu sâf, temiz genç kıza öyle derin bir hürmetim vardı ki, ağzımdan açık, münasebetsiz bir söz kaçıracağım, ruhunun saffe-

tini inciteceğim diye yüreğim titriyordu. Handan ile evleneceğimi sana yazmış, hatta yaşayacağımız yeri bile intihap etmiştim. Fakat...

İstanbul'un havası bu genç kız üzerinde garip bir tesir göstermeğe başlamıştı. Handan, gözle görülecek kadar süratle değişiyor; hallerinde, hislerinde hiç beğenmediğim alâmetler beliriyordu.

Evvelâ tuvaletleri değişmeğe başladı. En hafif kadınlar gibi giyinmeğe heves ediyordu. Sonra tavırları ve sözleri garip bir serbestlik aldı. O ağır, mâsum, biraz vahşî Handan herkesten fazla gülüyor, herkesten fazla söyleniyor, çirkin dedikodulara karışıyor, münasebetsiz züppelerin şakalarına açık kelimelerle mukabele ediyordu.

Sonra zevki de değişmişti. Alaturka aile hayatından nefret ettiğini, bütün ömrünü eğlence ile, dans ile geçirmek istediğini söylüyordu.

Handan, artık bıkıp usandığım, hatta biraz da iğrendiğim kadınlara benzedikten sonra gözümdeki bütün cazibesini kaybetmişti. Artık ona tesadüf etmemeğe gayret ediyordum. Fakat bir akşam...

O gecenin acısını unutamayacağım. Şaziment Hanımefendinin evinde bir eğlenceye davetliydim. Şaziment Hanımın salonuna ne nevi kadınlar devam ettiğini bütün İstanbul bilir. Belki sen bile o vilâyet köşesinde işitmişsindir... Gecenin oldukça ilerlemiş bir saatiydi. Hemen herkes sarhoştu. Maruf kokotlardan biri köşede zorla elimi yakalamış, falıma bakıyor, türlü münasebetsizlikler söylüyordu.

Birdenbire salonun öbür ucunda Handan'ı görmeyeyim mi?

Bunu meşum bir rüya sandım. Gayriihtiyari elimi başıma götürdüm. Ömrümde bu kadar büyük bir hayal ...nklığına uğradığımı bilmiyorum. Vah, zavallı Handan!

Onu görmemek, selâmlamağa, konuşmağa mecbur kalmamak için başımı çeviriyor, falıma bakan kadını zorla yanımda tutuyordum. Fakat Handan, umulmaz bir yüzsüzlükle yanıma geldi. Acı acı «Alâ, âlâ... Çok terakki var. Maşallah!» diyerek eğlendim. Gülerek omuzlarını silkti: «Gayret ediyorum,» dedi, «fakat bilemezsiniz Hikmet Bey, bu gece buraya gelinceye kadar ne zahmetler çektim... Komşudaki arkadaşıma gidiyorum diye evden kaçtım... Sonra köşe başında bir arabaya atlayıp haydi buraya!...»

Hırsımdan, çocuk gibi ağlamamak için kendimi zor zaptediyordum. Soğuk bir tavırla arkamı döndüm, başkalarıyle meşgul olmağa başladım. Bir daha ona söz söylemeyecektim. Fakat üç, beş dakika sonra küçük bir rezalet oldu. Sarhoş çapkınlardan biri Handan'a tecavüz ediyordu. O vakit dayanamadım. Müdahale ettim, sarhoşu ağır surette tahkir ettikten sonra bu kızı zorla bir arabaya bindirdim. Ağlata ağlata evinin kapısına götürüp bıraktım.

Bu hikâyeden sonra artık bana hak verirsin değil mi İbrahim? Dediğim gibi bu acıyı çok güç hazmedeceğim. Fakat ne çare...

Hikmet

«Handan» dan «Semiha» ya mektup

Semiha abla,

Müjde, artık kavuşuyoruz. Dün akşam halama seni çok göreceğim geldiğini, mutlaka Rodos'a döneceğimi söyledim. On beş güne kadar oradayım.

Hikmet Beyden artık ümidimi kesmem lâzım. Hakkın varmış ablacığım. Benim gibi görgüsüz, cahil, saf bir kızın Hikmet gibi yüksek, ince, kibar, zarif bir erkeğe kendini beğendirmesine imkân yoktu. Bunu ben de bil-

miyor değildim, fakat ne yapayım ablacığım, onu o kadar seviyor, o kadar istiyordum ki...

Bana verdiğin nasihatlerin hepsini tuttum. Mektubunun o parçası hâlâ ezberimdedir. Bana diyordun ki : «Bu Hikmet Bey için boş ümitlere düşme Handan... Enişten onu uzaktan tanıyor... İstanbul'un en parlak, en uyanık erkeklerinden bir imiş... En meziyetli, en şık salon hanımlarıyle bin türlü maceraları varmış... Böyle bir adamın seni sevmesine, hele bahusus seninle evlenmek istemesine aklım ermiyor. Bunlar, senin malihulyaların olsa gerek çocuğum. Maamafih, onu çok seviyorsan bir tecrübe et... Yüreğinde dert kalmasın... Sen çok mahcup bir kızsın... O huyunu bırak... Serbest ve cesur ol... Erkeklerden utanma... Sana olmayacak şeyler söylerlerse kızarıp bozarma... Dimdik gözlerine bakıp cevap ver... Orada böyleleri makbul imiş... Sonra, çok şıklaşmağa çalış... Benim pek aklım ermez, fakat oradaki hanımların nasıl giyindiklerine, yüzlerini nasıl boyadıklarına dikkat et... Sen de onlar gibi, hatta onlardan fazla yap... Belki böylelikle Hikmet Beyin gözüne girersin......

Sonra sen cahilsin... Fakat, insan, gözü açık olursa her kabahat gibi cahilliğini de gizleyebilir. Herkesin okuduğu, bahsettiği kitapları şöyle gözden geçir... Onlar hakkında söylenen, yazılan mütalâaları ezberle ve yeri geldikçe sat...

Sonra, sen de benim gibi ev kadını ruhlusun... Bunu da Hikmet Beyden saklamak lâzım... Hikmet, gözünü kibar salonlarda açmış, birçok fendlenmiş kadınlar görmüştür... Onun için sen de danstan, eğlenceden başka bir şey düşünmediğini söyle...

Bir de Handan'cığım... Bu, gerçi daha nazik bir iş... Abla ağzıyle söylemek güç ama ne yapayım vazifem... Diyorlar ki bu Hikmet Bey gibi erkekler kadına başkaları üstünde yapacağı tesir derecesinde ehemmiyet verir-

lermiş... Başka erkeklerle âşıkdaşlık filân et demiyorum hâşa... Fakat öyle gibi görün... Hikmet Bey, başkalarının senin etrafında dolaştıklarını görünce seni belki daha ziyade sever... Hâsılı, kızım, Hikmet Beyin gönlünü çelmek için ne lâzımsa yap!»

Ablacağım, bu şeyler benim gibi zavallı bir kız için çok güç... Fakat yemin ederim ki ne mümkünse yaptım... Nasihatlerini tuttum...

Süs, tuvalet cihetinden o kibar hanımefendilere benzemeğe çalıştım... Gecelerce kitaplar okudum, yazılar ezberledim, sözler öğrendim. Ben ki yalan söylemekten o kadar nefret ederim: «Hayat, gülünç bir fantezi... Hayat, yeni acılardan ibaret... İnsan, hissettiği müddetçe yaşar... Bir meyve iki defa dudaklarımıza aynı mesafede yetişmez; hemen istifade etmeli!» yolundaki felsefeleri ezberleyip söyledim. Budala bir kız olmadığımı göstermek için hatta kendime iftira bile ettim. Rodos'ta bir genç zâbitle seviştiğimi söyledim. Ben ki dedikodudan o kadar nefret ederim. İstanbul'un bazı büyük aileleri üzerine hikâyeler, dedikodular öğrendim. Onları Hikmet Beye anlatarak ahmak bir kız olmadığımı göstermeğe çalıştım. Ben ki söz söylemeğe utanırım. Onlar, bana çapkın, açık şeyler söyledikçe yüreğim titriyordu. Fakat «bunlar bütün Hikmet Bey için... Mademki onu ömrümün sonuna kadar seveceğim...» diye tahammül ediyordum. Olmadı ablacığım. İlk zamanlarda bana o kadar ümitler veren Hikmet Bey, yavaş yavaş benden uzaklaştı...

Artık bir yerde ona tesadüf edemiyordum. Ümitsizlikten, yeisten bunalıyordum. Nihayet bir akşam Hikmet Beyin kibar bir hanımefendinin evinde misafir olduğunu işittim, tahammül edemedim. Bir bahane ile evden kaçtım. Oraya gittim. Bana herkes tuhaf tuhaf bakıyordu. Kalbimin heyecanını dindirinceye kadar köşelerde

dolaştım. Sonra cesur, serbest bir tavırla Hikmet Beyin yanına gittim. Nasıl kaçtığımı anlattım. Beni dinledikten sonra, «Alâ, âlâ. Çok terakki var maşallah Handan Hanım!» dedi. O vakit, kalbimde yeniden bir ümit uyandı. Demek Hikmet Bey bendeki terakkileri görüyordu. Bugün değilse bile bir gün, o kibar hanımlara benzeyebileceğimi umuyordu. Fakat biraz sonra bir aksilik oldu. Bir beyefendi bana olmayacak şeyler söyledi. Hikmet Bey, ona kızdı. Beni bir arabaya bindirerek evime kadar getirdi. Artık kendimi zaptedemiyor, arabanın bir köşesinde ellerimi yüzüme kapayarak hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Hiç bir şey söylemeden arkadaşım ayrılacağımız vakit «niçin bu kadar çok ağladınız Handan Hanım?» dedi. Oynadığım oyunun meydana çıkmasından korktum. «Hiç, orada konyak içmiştim. Galiba fazla kaçmış. Sinirlerime dokunmuş olacak» diye yalan söyledim.

Hikmet Bey, o geceden sonra beni aramadı. Geçen gün sokakta gördüm. Başını çevirdi. Artık yapılacak bir şey kalmadı değil mi Semiha ablacığım?

Seni göreceğim günü sabırsızlıkla bekliyorum. Kucağında ağlarsam teselli bulacağım. On dokuz yaşında bir kız bu dertten ölecek değil ya...

O zalimi unuturum, Allah tesellisini verir değil mi ablacağım?

Handan

KUMANDANIN ŞOFÖRÜ

1

«Nevin» den «Sabiha» ya

Sevgili arkadaşım,

Bu mektubu sana Bandırma'dan gönderiyorum. Kocanla beraber İstanbul'dan hareket ettiğin gün eniştem Rasim Paşadan ablama mektup geldi: «Bu yaz Bandırma pek güzel... Şehir civarında güzel bir köşk tuttuk. Bir de beylik otomobil verdiler... Çocukları al da bir, iki ay misafir gel... Eğlenirsiniz... Sakın Nevin'i unutma... Hem eğlenir, hem de buradaki zabitler arasından ona münasip bir şey buluruz.» diyordu... Görüyorsun ya hem ziyaret, hem de kârlı bir ticaret...

Ablamın ne kadar miskin ruhlu bir kadın olduğunu bilirsin... Ona kalsaydı on gün düşünecek, yirmi gün vapur, otuz gün münasip hava bekleyecek, yaz sonuna doğru (yani tam İstanbul'un eğlence mevsimi başlarken) Bandırma'ya gidecekti... Bereket versin bana... Bir telâş, bir kıyamet, bavulları doldurttum, çocukları hazırladım. Ablamı ağız açmağa bırakmadan vapura attım...

Sabiha'cığım, debdebeyi, saltanatı sevip de hali, vakti pek yerinde olmayanlar dışarlarda yaşamalı. Hele akrabası içinde bir büyük memur, benim eniştem gibi bir kumandan paşa, filân bulunursa.

İstanbul'da kim kime? Hele o zavallı enişteciğim, üstüne, başına pek ehemmiyet vermediği için İstanbul'un sokaklarında şıpır şıpır çamurlar içinde dolaşırken hiç dikkati celbetmez; tramvaylarda, vapurlarda itilip kakılırdı. Buradaki saltanatını, debdebesini görsen şaşar ka-

lırsın... Adamcağız, bana bile hürmet hissi verdi. Artık eskisi gibi ona şakalar, muziplikler yapmağa cesaret edemiyorum.

Kumandan paşa ailesi iskelede öyle bir karşılandı ki, anlatılır şey değil... Avusturya İmparatoriçesi İstanbul'a geldiği gün ancak bu kadar istikbal edildi. Üniformalı subaylar, subay aileleri, arabalar, otomobiller... Hulâsa, bir muzıka eksik...

İmparatoriçeyi Taksim'de gördüğümüz gün: «Ona ne kadar benziyorsun.» demiştin. Ben mahzun: «Neme lâzım... Talihim benzemedikten sonra!» diye dudak bükmüştüm.

Sabihacığım, o kalabalığın gözleri önünde kumandanın otomobiline binişimi, sokaklardan geçişimi göreydin büsbütün şaşacaktın... Sevgili İmparatoriçe ile aramda pek minimini bir fark kalmıştı. O da onun başiyle selâmlar dağıtmasından, benim ise mağrur gözlerimi bir kerecik bile etrafa çevirmeğe tenezzül etmememden ibaret...

Evet, o mağrur, muhteşem gözler hiç bir şeye bakmıyordu, bakmayacaktı. Fakat!...

Kumandan Paşanın bir asker şoförü var ki bakmamak mümkün değil... Meğer ki insan ya kör, yahut da taş gibi hissiz olsun...

Otomobil, tozu dumana katarak koşarken camın arasından gözüme onun profili ilişti. Sabiha'cığım, bu, görülecek bir şeydi. Dil ile tarife imkân yok... Parlak, kuzgunî, siyah saçların içinde bir profil ki, alnı, burnu, çenesi bir sanatkâr eliyle fildişi üzerine işlenmiş gibi... Kendi kendime: «Bu kaba saba dağ çocuğu profilinde bu kadar ince iş anlaşılmaz muamma...» diye düşündüm.

Ertesi, daha ertesi günü ziyaretçilerden göz açamadık... Nihayet bu resmiyetin beni sıktığını söyledim ve şehirden, evlerden ziyade bağ, bahçe aralarında gezmeğe başladım. (Tabiî otomobil ile... Bunu söylemeğe hacet

yok!) Fakat, sana daha tuhaf bir şey söyleyeceğim... Bandırma'da bana herkes baktığı halde bu şoför, bir kere başını kaldırıp yüzüme bakmadı... Hem de cesaret edemediği, yahut korktuğu için değil! (Bilirsin ya biz, bakışın bin bir şeklini, bin bir mânâsını biliriz!) Evet, korkudan, çaresizlikten ziyade umurlamayışa, istihfafa, beni hiçe sayışa benzeyen bir «bakmayış»... Baksa kızacağımı hissediyorum. Fakat bu bakmayışı da izzetinefsime dokunuyordu. Kendi kendime: «Evet, bu kudret, çok tuhaf... Zarif, şık, hassas, malûmatlı salon beylerine at, eşek, hindi, maymun profili veriyor... Sonra, bu aptal köylü çocuğuna bu kadar nadide bir güzellik hediye ediyor... Ne kendisi, ne Ayşe'si, yahut Fatma'sı bunun kıymetini bilemeyecek!» diye düşünüyordum. Fakat, acaba sahiden aptal bir genç mi? Bundan da emin değilim. Hareketlerinde âdeta zeki, kibar bir adam düzgünlüğü, kolaylığı var...

Sabiha, bir şoför parçasından, bir köylü çocuğundan bu kadar uzun bahsettiğim için beni affet... Başka havadislerim de var... Burada...

Nevin

... Bandırma'daki muvaffakıyetim dehşet... Üç tane kısmet çıktı... Birisi bir albay... Yaşlı olduğu için bahsetmeğe hacet yok... Birisi kaymakam... Güzel bir adam, fakat kaba görünüyor. Üçüncüsü bir kurmay binbaşı : zengin, terbiyeli... fakat tipini sevmedim... Yuvarlak, yassı bir adam... Maamafih belki de işime gelir...

Eniştemin şoföründen de sana malûmat vereyim : Allah millete ve... benzinine zeval vermesin... Kumandanın şoförü yine beni dağ, taş gezdiriyor... Tasavvur et ki, hain daha bir kere yüzüme bakmadı... Yabancı bir yerde tesadüf edersem bilmem beni tanıyacak mı? Bu

inada âdeta kızıyorum. Geçen gün bir şey sormak için karşıma çağırdım, öyle âmirane hareket ediyordum ki, âdeta nizam vaziyeti aldırmıştım. Fakat o halinde bile öyle inatçı bir vekarı vardı ki, anlatılır şey değil... Karşı karşıya olduğumuz halde göz göze gelmeğe imkân yok... Yüzüm şeffaf bir şeymiş gibi nazarları hiç durmadan delip geçiyor, ta uzaklara bakıyordu... Halbuki bu kestane gözlerin bir saniye gözlerimde durması ne hoş, ne lezzetli bir şey olacaktı.

Bu garip şoför hakkında biraz tahkikat yaptım : Bilmem hangi kabahati için beylik ahırda angaryaya göndermişler... Her gün sabahtan akşama kadar at tımar ettiriyorlarmış... Eniştemin nazar-ı dikkatine çarpmış... Kalem odasına kayırmak istemiş... Reddetmiş... Ahırda nefer arkadaşlarından ve atlardan o kadar memnunmuş ki... Bir gün eniştemin otomobili bozulmuş... Kolayca tamir ediverınmiş... Birçok nazlanmasına rağmen, eniştem onu zorla maiyetine almış...

Fakat şunu söyleyeyim ki, Sabiha'cığım, galiba ben onu yeniden ahıra gönderteceğim. Bilsen ne inatçı ya Rabbi? Bana müthiş kafa tutuyor, ne söylersem aksini yapıyor. Hızlı dersem yavaş, yavaş dersem hızlı gidiyor. Bir gün fena halde kızdım. Yine selâm vaziyetinde karşıma diktim :

— Hüseyin, ne inatçısın... Seni ahıra göndertece- ğim, dedim. O, hiç teessür göstermeden :

— «Allah razı olsun hanımefendi... Atları göreceğim geldi.» demesin mi?

Anlıyor musun Sabiha... Karşısında «ben» varken atlara hasret çekmek!... Şeytan dedi ki : «Bu çehreyi ellerinin içine al... vur, tırmala, kanat, hamur gibi yoğur... Daha olmazsa çenesini, burnunu, alnını dişlerinle parçala!...»

Ertesi gün otomobilin kapısını bana başka bir şoför açtı :

— Hanımefendi... Hüseyin kabahat etmiş... sizi memnun edememiş... karşınıza çıkmaktan korkuyor... Emrederseniz ben hizmetinize bakacağım...

Hiç renk vermedim : «Pekâlâ, memnun oldum!» dedim ama ben de bittim... Bir gün, iki gün, üç gün aynı hal... Ben, otomobili emrettiğim vakit Hüseyin ortadan kayboluyor, yerine öteki geçiyor... Artık gezmelerimin tadı kaçmıştı. Hiddetten çıldırıyordum.

Nihayet bir gün (hiç bir dışarlık çocuğu benim kadar şeytan bir mahlûkla baş koşabilir mi?) Hüseyin, sokakta paşayı beklerken kapıdan ben çıkıyordum :

— Paşaya ayrıca bir araba gelecek Hüseyin... Sen beni götüreceksin, dedim. Bir şey söylemedi. Fakat fena halde tutulduğunu hissettim. Aman ya Rabbi! Bugün ne aksilikler yaptı... Beni otomobil ile bir yere çarpıp parçalamadığına teşekkür etmeli...

Köşke döndüğümüz vakit beni galiba pek kızdırdığını zannediyordu. Fakat ben bilâkis gayet sakin bir gurur ile : «Aferin Hüseyin, bugün çok memnun kaldım...» dedim.

Kumandanın şoförü dün benden garip bir intikam almağa kalkıştı. Bir mesireden geçiyorduk. Yol kenarında bir kalabalık gördük. Meğer cambaz oynuyormuş. Hüseyin'e bir parça durması için emrettim. Ahali, cambazı bırakıp bize bakmağa başladı. Sanatkâr; kurnaz adammış... Hemen bir tabak yakalayıp benden para istemeğe geldi. Herhalde bir sekiz, on kuruş umuyordu. Çantamdan bir lira çıkararak uzattım. Bu cömertlik mühim bir (efe) yapacaktı. Bu esnada Hüseyin pantolonunun cebinden beş liralık bir kâğıt çıkararak cambaza uzatmaz mı?

Ben, ömrümde bu kadar şaşırdığımı, kızardığımı bilmiyorum. Bir nefer bu kadar parayı nasıl verebiliyordu? Bahusus niçin veriyordu? Herhalde bu, sırf beni küçük düşürmek için yapılmış bir şeydi.

Sabiha, şoförün hikâyesini yine uzattım. Darılma... Ablam iki gün evvel...

Nevin

3

... Sana fena halde kızdım Sahiba... Ben, şoförü sevmeğe mi başlıyorum? Bu, ne ağır hakaret!... Şoför kim, ben kim? Doğrusu böyle bir şeyin aklına gelmesine teessüf ederim... Maamafih hoşuma gitmiyor dersem de yalan olur...Kuzum Sabiha... Böyle türlü türlü tefsirlerle azametime dokunup da beni yalan söylemeğe, ağız yapmağa mecbur etme... Açık konuşabildiğim bir sen varsın... Vakayı dinle... Bahsettiğim kurmay subay kararını vermiş... Ben de buna pek aleyhtar değilim... Fakat resmen konuşulmadan evvel birbirimizle görüşmemiz lâzım değil mi? Sinemakâri bir mülâkat sahnesi hazırlandı... Ben, akşamüstü sahilde otomobilin içinde denizi seyrederken binbaşı, hemşiresiyle beraber tesadüfen(!) yolumun üstüne çıkacak... Hemşire hanım bu tesadüfe hayret ettikten sonra binbaşıyı bana takdim edecek...

Dün, Hüseyin, beni kararlaştırılan yere götürürken yine aksiliğe başladı. Makinede hiç bir şey olmadığı halde ikide bir otomobili durduruyor; yalandan muayeneler, tamirler yapıyordu. Bir sabırsızlık hareketini menedemedim. O, yüzüme bakmadan :

— Merak etmeyin hanımefendi... Vaktinde yetiştiririm, demesin mi? Demek komedyayı o da biliyor? Kıpkırmızı olduğumu hissettim.

Biraz sonra deniz kenarına varmıştık. Hüseyin, kapıya yaklaştı :

— Müsaade ederseniz körüğü açayım... Daha iyi görürsünüz, dedi.

Bu sözleri gizli bir istihza ile söylemişti. «Körüğü açarsam daha güzel görüneceksiniz.» demek istediği o kadar belliydi ki... Hem bu sözlerde istihza yoktu, hüzne benzeyen bir hafif can sıkıntısı da vardı.

O dakikada ne olduğumu sana anlatamam Sabiha... Ne cevap verdim tahmin edebilir misin? Mümkün değil... «Burada durmayacağız... Süratle geri dönünüz!» dedim.

Bir saniye tereddüt etti, sonra ilk defa gözlerini gözüme dikerek baktı. Hani bir bakışla kuşları ağaçtan düşüren yılanlar varmış. Tıpkı öyle oldum. Gayriihtiyarî ellerimiz birbirine sarıldı. Başım onun göğsüne düştü... Orada guruba karşı öyle bir sinema sonu sahnesi geçti ki... Biçare binbaşı bu dakikanın zevkini bana bütün hayatımda veremeyecekti... Onun için bu işin bozulmasını bir zarar saymıyorum. Zaten ben...

Nevin

4

Bu küçük tezkereyi sana İstanbul'dan yazıyorum... Tafsilâtı bekle... Üç gün evvel Bandırma'ya annemin bir mektubu geldi. Kibar bir elektrik mühendisi için beni istiyorlarmış... Ben, onu tanımıyorum, fakat o, geçen sene beni Adada görmüş...

Bu devlet kuşunun bir daha başımda dolaşması mümkün olmayacağı için hemen İstanbul'a döndük... Yarın resmen görücü gelecekler... Şoförümü sorma... Üç gün, üç gece onun için ağladım... Hareketimden bir gün evvel yine bir otomobil gezintisi yaptık. Yine deniz kena-

rının o noktasında üç, beş defa durduk, (Zaten o günden beri oraya gitmeği, aynı merasimi tekrar etmeği âdet etmiştik).

Aramızda şu muhavere geçti :

— Çok meyusum, yarın ayrılıyoruz!

— O halde gitmeyiniz...

— İmkânı yok... Hem daha fenası beni evlendiriyorlar...

— Evlenmeyiniz... Beraber evlenelim...

O dakikanın hüznüne rağmen güldüm. Onu o kadar sevmeme rağmen de kızdım :

— Bunu nasıl aklınızdan geçirdiniz?

— Mademki beni seviyorsunuz...

— Evet, fakat aşk başka... Hayat başka...

Biçare, çok meyustu, teselli etmek için :

— Hem o kadar üzülmeyiniz, diye ilâve ettim. Hele bir kere evleneyim... Sizi mutlaka İstanbul'a aldırırım... Kocamın nasıl olsa bir otomobili, bir şoförü olacak ya... O vakit birbirimizi daha korkusuz, daha tam severiz...

Ben, bu son sözleri söylerken birdenbire bileklerimi bıraktı :

— Demek kocanızın şoförüyle... Ah, ne fena...

Bembeyaz kesilmişti. Ellerini tutmak istedim. Son bir buseyi bile reddetti. Süratle yerine atladı. Ah, bu dışarlık çocukları ne kadar mahdut oluyorlar... Sabiha'cığım, dediğim gibi tafsilâtı bekle Allahaısmarladık.

Nevin

5

Sabihacığım,

Mektuplarımın arkasını kestiğimden şikâyet ediyor, elektrik mühendisiyle izdivacımın niçin bozulduğunu soruyorsun... Bu, bir hazin hikâye ki, acısı ömrümün sonuna kadar sürecek... Dinle felâketimi : Elektrik mühen-

disinin annesini bir hafta bekledikten sonra ümidi kestik... Sonra ben şu küçük tezkereyi aldım: «Nevin Hanım, kumandanın şoförü Hüseyin, elektrik mühendisi Hüseyin Refik'ten başkası değildi. Geçen sene Avrupa'da tahsilden avdette askerlik hizmetini ifa etmek için beni Biga'ya göndermişlerdi. Orada telgraf bölüğünde hizmet ediyordum. Mafevklerimden biriyle aramda münasebetsiz bir vaka geçti. Beni cezaen Bandırma'ya gönderdiler. Askerliğimin bitmesine iki ay kala size tesadüf ettim. Nevin Hanım, sizi çok güzel, fakat fazla koket, fazla hafif buldum. Maamafih, bunu bile bile cazibenize kapılmaktan kendimi kurtaramadım. Hayatta iki defa sevmiş, ikisinde de aldatılmıştım. Onun için gözüm fena halde korkmuştu. Kendimi nasıl müdafaa edeceğimi düşünürken o bildiğiniz vaka oldu. İrademizin fevkinde bir kuvvet bizi birbirimizin kollarına attı. Sevmediğiniz bir kurmay binbaşıyı sevdiğiniz bir şoföre feda etmeniz bana büyük bir ümit vermişti. «İşte genç bir kız ki, göründüğü gibi değil... Ben onunla güzel bir aile teşkil ederim.» dedim. Aileme mektup yazdım, Bandırma'daki askerliğimi gizli tutarak, sizi annenizden istemelerini söyledim. Bu son tecrübe, bütün korkularımı, bütün şüphelerimi defedecekti. Binbaşı gibi elektrik mühendisini de şoförünüze feda edeceğinizi de beklemek sadeliğinde bulundum. Heyhat, Nevin Hanım... Siz, yalnız sevdanızı debdebe ve servet emelinize feda etseydiniz, bir dereceye kadar mazur görecektim. Fakat siz, bu izdivaç ticaretinde daha müşterinizi tanımadan mızıkçılığa, madrabazlığa hazırlanıyordunuz. Bir yanda bütün ihtiyaçlarınızı tatmin eden mâsum, belki iyi bir koca, öbür tarafta kocanızın şoförü... Anlıyorsunuz ya Nevin Hanım, bir üçüncü defa aldatılmak işime gelmedi, Allahaısmarladık...»

BİR SONBAHAR EĞLENCESİ

Tren vaktine on beş dakika kalmıştı. Artık iyiden iyiye sabırsızlanmağa başlıyordum. Parmaklığın dışından bahçıvana seslendim :

— Oğlum, nerede kaldı bu bey?... Git bak bakalım... Ne bitmez giyinmek bu?.. Tren kaçacak...

Ben, sözümü bitirmeden Reşit, köşkün önündeki ağaçlığın içinden çıktı. Fakat çapkın, hâlâ giyinmemişti. Birdenbire kızdım :

— Bu, ne hal bu?... Deli mi oldun? Yoksa benimle alay mı ediyorsun? Tren gitti...

Reşit, hiç telâş etmeden : — Uğurlar olsun, dedi. Ben gitmiyorum.

Hiddetle : — Allah cezanı versin... Bu muydu bana oynayacağın oyun?... Bende kabahat ki...

Söylene söylene yola düzülmüştüm. Reşit, arkamdan koşarak kolumu yakaladı.

— Yok Cemil, sen de kalıyorsun...

— Ayol, adamcağıza söz verdik, telgraf çektik.

— Ne ehemmiyeti var canım... Verip de tutmadığı sözlerden mahsup etsin.

— Güzel mantık... Sen kaldın diye ben neye kalıyorum?

— Misafirlerim var...

— Bana ne? Hem meram etsen satamaz mısın?..

— Satılacak cinsinden değil...

— Ne gibi?

— Kadın, azizim, fazla olarak bir tanesi de nişanlım... Dün akşam geç vakit baskına uğradık... Süheyla Hanım, Melek Hanım, Leylâ - Rana kardeşler, nişanlım,

onun üç arkadaşı hep birden sökün ettiler... Köşkte bir sonbahar eğlencesi yapmak istemişler. Talihlerine hava da öyle güzel ki...

Tekrar gitmeğe davrandım :

— Mübarek olsun...

— Nazlanma, ısrar etmeyiverirsem kendin pişman olursun... Haydi Cemil... Sen çok iyi bir adamsın...

Kolumdan yakalayarak bahçenin içlerine doğru sürüklemeğe başladı :

— Amcam, deniz kıyısında grup halinde fotoğraflarını alıyor... Cıva gibi mahlûklar... Adamcağız, yarımsaattir uğraşıyor, bir türlü sekizini bir araya toplayamıyor. Fotoğraf işi bitinceye kadar kendimizi göstermeyelim... Bir kere daha karışırlarsa fena... Şuradaki çamların içinden kendimizi göstermeden seyredelim.

Deniz kıyısında kayaların üstünde hoş bir grup teşekkül etmişti.

Reşit, kolumu çekerek :

— Hele şu manzaraya bak, dedi, zevzeği sattığımıza sade bu değer... Ayrı ayrı cinsten sekiz güzeli sen böyle bir arada zor seyredersin... Süheylâ'ya bak, olur kadın değil, hâlâ kıpırdanıyor, poz beğenmiyor. Adamcağızı çıldırtacak...

Tam bu dakikada amcamın acı acı feryat ettiğini işittik :

— Süheylâ Hanım, olur kadın değilsiniz... Çıldırtacaksınız beni...

Hafif bir kahkahayı zaptedemedik. Reşit devam etti:

— Mübarek kadın hep sinir... En önde oturan şu küçük sarı kıza bak. Ne uslu uslu oturuyor... Resim gibi zavallı...

— Saçları beyaz mı onun?

— Hayır... Fakat o kadar sarı ki, böyle güneş de vurunca beyaz gibi görünüyor... Şöyle uzaktan bakarsak

mânasız bir şey değil mi? Fakat yakından görmelisin azizim... Nasıl söyleyeyim?... Bir ihtişam, bir şehrâyîn...

— Bu hanım kim?

— Nişanlımın komşularından... Mahcup, lâkırdı ederken tir tir titreyen, renkten renge giren bir kızcağız. Galiba evde dehşetli bir sıkıya tâbimiş... Sağda yan yana ayakta duran lâcivertliler de nişanlımın öteki arkadaşları... Birisi hani şu bizim...

Amcamın yeni bir feryadı Reşit'in sözünü kesti :

— Süheylâ... Alıyorum... Maymun gibi çık da aklın başına gelsin... Bir... İki... Üç... Bitti...

Süheylâ, müthiş bir feryat kopararak yerinden fırladı. Grup birdenbire karıştı. Genç kadın, kahkahalar, haykırışlar arasında çırpınıp : «Kırarım, denize atarım makineyi!» diye feryat ediyordu. Ötekiler Süheylâ'yı zaptetmeğe çalışıyorlardı.

Bizim meydana çıkmamız gürültüyü yatıştırır gibi oldu.

Reşit, beni tanımadığım üç misafirine takdim etti :

— Cemil Necdet... Hani şu güzel romanlarını okuduğunuz romancı... Nezihe Hanım, Bedia Hanım, Necmünnisa Hanım... Niçin öyle kendinizi saklıyorsunuz Necmünnisa Hanım?...

Arkadaşlarını kendine siper etmeğe çalışan sarı saçlı küçük kız, mahcup bir gülümseme ile başını önüne eğdi.

Reşit'in nişanlısı onun yanağına hafif bir fiske vurdu:

— Necmünnisa, paşa baban seni insan içine çıkarmaya çıkarmaya büsbütün vahşî etmiş... Bak, birkaç hafta sonra gelin oluyorsun... Misafirlerin gelecek, beyinin arkadaşları, dostları olacak... Necmünnisa, benim komşum Cemil Bey... Pederi hani şu bir zaman Adana...

Necmünnisa, birdenbire elini arkadaşının ağzına kapadı, vahşî bir telâşla : — Yeter... Söyleme Allahaşkına, diye yalvardı. Bu telâş, o kadar tuhaf, o kadar mânâsız-

dı ki, hep birden gülmeğe başladık. Reşit'in nişanlısı onun ellerini elinde zaptederek devam etti:

— Baban saklanacak bir şahsiyet değil Necmünnisa... Bilâkis iftihar edilecek bir zat... Esbak Adana Valilerinden Sadullah Süreyya Paşa yok mu? İşte o...

Hafifçe irkildim. Sakin bir sesle: — Tanıyamadım efendim, dedim. Necmünnisa başını kaldırdı, açık sarı gözlerinde melûl bir hayretle bana baktı.

Gün, hakikaten pek hoş geçiyordu. Misafirler, on yaşında çocuklar gibi azgınlıklarını artırdıkça artırıyorlardı. Koşuşuyorlar, boğuşuyorlar, birbirlerine dökülmüş çam kozalaklarını atarak muharebe ediyorlardı.

Bahçenin sonbahar elinden kurtulmuş son çiçeklerini yağma ettiler, ağaçlarda tektük kalan son meyvaları indirdiler. Ilık hava, âdeta hafif bir sarhoşluk veriyordu. Öğle yemeğinde misafirler sofrayı, sandalyeleri bahçeye taşıdılar. Yemekte hanımlar bana tuhaf tuhaf sualler soruyorlardı.

Birisi romanlarımdaki vakaları kendimden mi uydurduğumu, yoksa sahiden olmuş şeyler mi yazdığımı öğrenmek istedi.

Reşit kızdı: «Bırakın Allahaşkınıza... İşte hepimizden iyi yalan uydurabilen bir adam. O kadar... Edebiyat, filân boş şeyler bunlar... Bakın, Necmünnisa Hanım... Hiç öyle şeylere karışıyor mu? «Dam dö Siyon» da «Sör» ler ona âlâ «La Fontaine» masalları ezberletmişler... Ne nefîs şeylerdi onlar... Yeter de artar bile değil mi Necmünnisa Hanım?»

Necmünnisa, kendisinden bahsedilirken o kadar kızarıyor, sıkılıyordu ki, insana âdeta ıstırap veriyordu. Yemek sonuna doğru Süheylâ Hanım, hoş bir şey tekl

etti. Akşam üstü hep böyle bir arada gazino bahçesine gidilecek, gece mehtapta dönülecekti. Günün eğlencesine bir türlü kanıp doymak bilmeyen misafirler çocuk gibi el çırptılar, hatta Necmünnisa bile alâkadar oldu. İlk defa söze karışarak :

— Yazık... Ben, dört treniyle döneceğim. Dadım şimdi beni almağa gelir, dedi. Misafirler, hep birden itiraz ettiler. Necmünnisa'yı zorla alakoyacaklardı. Ama paşa babası darılacakmış! Darılıversin. İki gün sonra nikâhı olacak bir kıza minimini çocuk muamelesi olur mu?

O akşam, gazino bahçesinde bizden başka kimse yoktu Kumlu yollarda koşuştuk, ağaçların arasında köşekapmacalar, saklambaçlar oynadık. Bir aralık amcamın gözlerini bağlayarak körebe oynamağa kalktılar, adamcağızı üç defa boylu boyunca çakılların üstüne yuvarladılar.

Nihayet, güneş battı. Akşam gölgeleriyle beraber bize de bir durgunluk çöktü. Misafirler artık birer ikişer ayrılıyorlar, ağaç aralarına, dışardaki ıssız yollara dağılıyorlardı.

Bahçenin bir köşesinden hafif bir su sesi geliyordu. Sık bir taflan kümesinin karanlığı içinde bostana doğru ilerledim. Etrafı demir parmaklıkla çevrilmiş bir havuza kırık bir arslan ağzından su akıyordu. Kollarımı parmaklığa dayayarak bu hafif çağıltıyı dinlemeğe başladım. Bilmem ne kadar zaman geçmişti. Arkamdan bir ayak sesi işittim, döndüm, baktım : Necmünnisa...

— Bir «Pınar Perisi» daha mı yazacaksınız Cemil Bey... Eskisi kadar güzel olacak mı?

Necmünnisa'nın bu hiç beklemediğim, ummadığım sözleri çok hoşuma gitti. Neşe ile cevap verdim :

— Muhakkak daha güzel olacak Necmünnisa Hanım... Çünkü bu gece «Pınar Perisi»ni gördüm...

— İmkânı yok...

— Nasıl imkânı yok... Ya siz?

Bu söz, Necmünnisa'yı bir su perisi gibi ürküttü. Fakat, mutlaka benimle konuşmağa karar vermiş görünüyordu. Yüzüme bakmağa cesaret edemeyerek yavaş bir sesle :

— Beni size hiç roman okumaz, dediler, değil mi Cemil Bey?... Halbuki ben sizin bütün kitaplarınızı okudum... İster misiniz size «Pınar Perisi»nden bir parça okuyayım... Ben «La Fontaine» hikâyelerinden başka şeyler de biliyorum...

Ellerini parmaklığa dayadı, ağır ağır Pınar Perisi'nden bir parça okumağa başladı. Bu çocuk sadeliliğine belli etmeden gülümseyerek onu dinliyordum. «Pınar Perisi» hemen hemen çocukken yazdığım bir şeydi. O vakitki rüyalarım çoktan sönmüştü. Fakat Necmünnisa, akşam gölgeleriyle dolu elâ gözleri ağaç altlarının karanlığına dalmış, sesinde havuza akan bir su gibi belli belirsiz bir melâl ile okumağa devam ederken içimde tuhaf bir his uyandı. Kendimi zaptedemedim :

— Necmünnisa Hanım... Sizin Pınar Perisini bildiğinizi ben bilmiyorum mu sanıyordunuz?

Birdenbire ürktü. Kaçacak gibi oldu. Ellerinden tutarak devam ettim :

— Ben de sizi tanıyorum... Sabahleyin mahsus öyle söyledim. Çünkü siz, kendinizi tanıtmaktan çekindiniz. Rahmetli kardeşimle sizi daima konuşurduk. Öleceği gün bile... Fakat bunu size söylemek doğru olmayacak...

Ellerini tatlı bir teslimiyetle ellerimin içine bırakarak beni dinleyen Necmünnisa, daha ziyade başını eğdi, çok yavaş bir sesle : — Ziyanı yok Cemil Bey... Söyleyiniz, dedi.

Necmünnisa, kardeşim Seza'nın sınıf arkadaşı idi... Seza, daima ondan bahseder, güzelliğini vefasını söyleye söyleye bitiremezdi. Bir gün ciddî bir eda ile Necmünnisa'yı bana alacağını söylemiş, beni kahkahalarla güldürmüştü. Meğer bu fikir sade onun buluşu değilmiş. Bir gün mektepten sonra ayrılmamak çaresini ararlarken bunu da düşünmüşler. Zavallı çocuklar bu işte bir kere de benim rızamı sormağa lüzum görmemişler. Bazen Seza ile şaka ederdim. Hatta bir gün «yüzünü görmeden sevdiğim nişanlıma» diye galiba bir kartpostal, yahut resim göndermiştim. Necmünnisa, artık beni sevmiyordu. Seza beni inandırmak için yeminler eder : «Vallahi ağabey, çok seviyor... Hep seni düşünüyor... Resmini de görmüş, seviyor işte...» diye çırpınıyordu. İşte bu küçük mektep kızları için sevda bu kadar sade, bu kadar kolay bir şeydi.

Vaziyetimi gülünç ve kaba buldum. Bu garip ruhlu genç kıza olmayacak şeylerden bahsetmek; yaşını başını almış bir adama yaraşmayacaktı.

Hemen hemen bir baba tavrıyle : — Hayır, Necmünnisa Hanım... Söylemek münasip değil, dedim.

— Ben söyleyeyim mi Cemil Bey?...

«Pınar Perisini okuyayım mı?» diye sorar gibi sade ve çocukça bir eda ile söylediği bu sözler beni şaşırttı. O, yine Pınar Perisi'ni okur gibi gözlerini artık büsbütün kararan ağaç altlarına dikerek söyledi :

— Necmünnisa'yı muhakkak iste ağabey... O, seni istiyor, o, seni bekliyor, o, senden başkasına varmayacak, dedi değil mi? İki sene bekledim sizi Cemil Bey... Fakat siz vefasızlık ettiniz... Beni aramadınız, sormadınız... Nihayet ümidimi kestim... Paşa babam, beni başkasına veriyor ama, ben yine sizi seviyorum Cemil Bey. Ben yine sizi seviyorum. Bunları ayıp da olsa söyleyeceğim... Sizi

artık bir daha nerede göreceğim Cemil Bey... Öyle değil mi? Bu gece mahsus ben size bunları söylemek için kaldım... Siz de beni seviyor musunuz Cemil Bey?...

Şimdi küçük elleriyle benim ellerimi tutuyor, parlak gözlerinde sabırsız bir ıstırap ile gözlerime bakıyordu.

Gördüğüme, işittiğime inanamıyordum. Bir çocuk hülyasını aramızda geçmiş eski bir macera sanan, düşündüğünü olduğu gibi söyleyen bu genç kızın sadeliği bana çok tesir ediyordu.

Bunu söylemeğe cesaret edemeyeceğim : Bir gün gelecek bugün sevda sandığınız bu şeyi çoktan unutmuş olacaksınız, bana söylediğiniz şeyleri düşünürken gülecek, yahut kendi kendinize kızacaksınız. İşte ben, o vakit bile bu akşamı hayatımın en kıymetli bir hâtırası, dünyada rastgeldiğim en temiz bir şey gibi hatırlayacağım... Seni seviyor muyum, Necmünnisa? Bunu bilmiyorum... Fakat seni hiç unutmayacağım...

Necmünnisa'nın yavaş yavaş göğsüme bıraktığı başını okşadım. Derin derin içini çekti :

— Beni gezdirir misin mehtapta Cemil Bey... Ne olur bir kere ben de sevdiğimle gezmiş olayım!...

Kol kola caddeye çıktık. Mehtaplı yollarda dolaştık. Ağaçların karanlığında durduk. Nihayet uzaktan bizi arayanların sesini işittik. Bir çitin kenarından uzanarak Necmünnisa'ya son kalmış buruşuk bir zakkumu kopardım.

Dönerken başını göğsüme koyuyor : «Bitti, bitti!» diye ağlıyordu.

Aradan birçok seneler geçti. Necmünnisa, belki bu çocukluğu hatırladıkça gülüyor, yahut, ihtimal, hatırla-

mıyor bile... Fakat ben, ona verdiğim sözde hâlâ sebat ediyorum. Her sene sonbaharda hiç olmazsa bir kere yosunlu bir taş yığınından ibaret kalan havuzun kenarına gidiyorum, onun küçük vücudunun bütün yükünü omuzlarıma vererek dolaştığı yollarda kendi kendime dolaşıyorum.

BİR YUDUM SU

— Bugün hava çok güzel baba... Beni gezmeğe götürür müsün?

— Peki Nevin... Söyle araba bulsunlar...

— Yok baba... Ben yürümek istiyorum... Geçen sene bugün korunun öte tarafındaki ince yoldan deniz kenarına inmiştik... Yine öyle yaparız.

— Güzel, ama...

— Yorulurum diye korkuyorsun değil mi baba? Nevin bir parça hasta oldu, diye çürüklüğe mi atıldı sanıyorsun? Ben, yine eskisi gibi yürüyebilirim. Demin evde olup da görmeliydin... Piyano çaldım, karanfilleri suladım, hatta havuzda köpeği yıkadım. Artık iyi oluyorum baba... Göreceksin bir ay sonra eskisinden daha kuvvetli, daha şen, daha yaramaz bir kız olacağım...

İkindi güneşi kısa kumral saçlarının kıvrımları içinde yaldızlı harelerle oynuyor, süzgün, şeffaf yüzüne hafif bir pembelik veriyordu.

— Gelecek bahara seninle uzak bir seyahate gideceğiz değil mi baba?

— Elbette Nevin...

Hâmit Bey, kızının ince bileklerini avuçları içine aldı, aylardan beri ilk defa gözlerine bakmağa cesaret etti. Nevin'in birkaç mevsim ömrü kalmış bir misafir olduğunu biliyordu. Kızının sarı benekli, kır menekşelerine benzeyen gözlerine her bakışında ona musallat olan bir fikir vardı :

— Nevin ölecek... Bütün ömrümü sevgisine vakfettiğim bu taze, güzel gözleri bir zaman sonra buselerimle kapamak lâzım gelecek...

*
* *

Hâmit Bey, doktordu. Fakat onda bir doktordan ziyade bir politikacı ruhu vardı. Gençliğinin ilk senelerini hapislerde, sürgünlerde geçirmişti. Mamafih o, bu meslekte sebat edecek bir adam değildi. Çok dürüst ve metin bir ahlâkı vardı. Fakat fazla olarak okumayı ve düşünmeyi seviyordu.

Bu tesirler altında politika hayatını âdi, bütün o mücadeleleri, dedikoduları lüzumsuz ve sefil görmeğe başladı. Hayatının bu ikinci safhasında Hâmit Bey, bir «serbest fikir» havarisi oldu. Arasıra eski meslektaşlarıyle münakaşa ederdi: «İdareleri değiştirmek neye yarar, her şeyden evvel ruhları değiştirmeli... İnsanlar bâtıl itikatların tesiri altında yaşadıkça iyi ve mesut olamazlar... Ben, harikulâde bir doktor olmak, insanlık üzerinde büyük bir ameliyat yapmak isterdim. Kalp denilen emel ve elem yatağını koparıp atmak, hayal denilen intan membaını kurutmak... İnsanlar, ancak o vakit mesut olabilirler. Bu şartlar içinde doğan, yaşayan, ölen bir insanın saadetini düşününüz. Her çocuk, bir karanlık âlem gibi doğuyor; fikirlerin parlak meşalesi yavaş yavaş yanıyor. Hayat, bu ışıklar içinde bir şehrâyîne benziyor. Sonra bír gün ihtiras, elem, ezel düşüncesi, ebed endişesi ne olduğunu bilmeden bu ziya âlemine gözlerini kapıyor.»

Doktor Hâmid'in kuru, haşin, maddî nazariyeleri, etrafındakileri daima biraz ürkütmüştü. Fakat dürüst ruhu, inkâr ettiği kalbinden gizli bir memba gibi sızan rikkat ve şefkati ona anlaşılmaz bir cazibe verirdi.

Zevcesi vefat ettiği zaman kırk yaşındaydı. Kızı Nevin on iki yaşında öksüz kalıyordu. Yeniden bir aile yuvası kurabilirdi. Fakat henüz genç olmasına rağmen için-

de anlaşılmaz bir yaşamak yorgunluğu vardı. Hayatını Nevin'e vakfetmeğe karar verdi. Kendi nazariyelerini çocuğuna tatbık edecek, onu itikatsız, açık vicdanlı, mesut, maddî bir genç kız olarak yetiştirecekti.

İlk işi çocuğuna hayalperest masallar söyleyen Çerkez dadısıyle, evdeki çocuklara yeşil başörtüleri örttürüp ilâhiler okutan hocahanımdan ayırmak oldu.

Bu çocuk ruhuna daha iyi hulûl etmek için o da çocuk oluyor, saatlerce Nevin'le oynuyordu. Sonra küçük kızı dizlerinin üstüne alarak ona yavaş yavaş fikirlerini telkine başlıyordu.

Nevin, on sekiz yaşına gelmişti. Babasını bir mabut gibi seviyordu. Açık fikirli, malûmatlı, iyi ahlâklı bir genç kız olmuştu. Hali, tavrı biraz çocuğa benziyordu. Fakat fikri, ruhu itibariyle öteki akraba çocuklarından büsbütün başkaydı. Hâmit Bey «güzel eserim» diye onunla iftihar ediyordu. Fakat bu «güzel eser»in yalnız bir şeyi eksikti : Neşe ve emel.

Nevin, kış sonlarından beri hastaydı. Bütün tedbirlere, tedavilere rağmen günden güne ilerleyen bir veremi vardı. Dünya, Hâmit Beyin başına yıkılmıştı. Fakat, onun bir baba vazifesi daha vardı : Çocuğunu ölünceye kadar mesut etmek... Arasıra onu toprağa bıraktıktan sonra boş evine döneceği geceyi düşünürdü. Öyle sanıyordu ki, Nevin'in bütün arzuları yerine gelirse o gecenin acısını daha mazlumane tahammül edecek... Fakat Nevin, hiç bir şey istemiyordu. O, ne teklif ederse gözlerini önüne indiriyor : «Sen bilirsin baba!» diyordu.

Ağaçların arasındaki dar yoldan denize iniyorlardı. Nevin, başörtüsünü omuzlarına indirmiş, kıvırcık çocuk

başı akşam güneşinin içinde daha sarı, gözleri daha taze ve mesut, babasının önünde yürüyordu.

Bir taş yığınından ibaret kalmış yosunlu bir çeşme başında iki fakir kız çocuğuna tesadüf ettiler. Büyüğü on iki, küçüğü yedi yaşlarındaydı.

Küçük kız, elindeki teneke maşrapaya çeşmeden su doldurmuş, korka korka Nevine yaklaşmıştı.

Hâmit Bey, gülümsedi, yeleğinin cebinden birkaç kuruş çıkarıp çocuğa uzattı : — Al kızım... Su istemiyoruz...

Kız, parayı kabul etmiyor, anlaşılmaz bir inat ile suyu Nevin'e uzatıyordu.

Hâmit Bey, ablasıyle konuşmağa başladı :

— Kardeşin niçin mutlaka su içirmek istiyor?...

O, mahçup bir tebessümle cevap verdi : — Bizim annemiz öldü... Nah şuracıktaki mezarda yatar. Hoca söyledi ki, ölüler geceleri mezarlarında susuzluktan yanarlarmış... Dünyada kalan çocukları susamışlara su verirlerse onlar da serinlermiş... Yolculara su verdiğimiz geceler annemiz yeşil duvaklarla Ayşe'nin rüyasına giriyor... Değil mi Ayşe?...

Nevin'in eteğini hâlâ bırakmayan küçük kız, başını sallayarak gülümsedi Ablası devam ediyordu : — Bugün buradan kimse geçmedi. Artık gidelim diyorum... Ayşe : «Annemiz susuz ne yapar?» diye ağlıyor.

Nevin, küçüğün yüzünü daha yakından görmek ister gibi yere çömeldi. Hâmit Bey, onun maşrapayı aldığını, mukaddes bir şeyi öper gibi dudaklarına götürdüğünü gördü. Hemen bileğine yapıştı : — Ne yapıyorsun Nevin? Bu pis su içilir mi? Hasta mı olacaksın?

Nevin, yavaş yavaş ağlayarak : — Bırak baba, dedi. Ayşe'nin annesi de benim annem gibi susuz yanmasın...

— Ne diyorsun Nevin?.. Bunu senin ağzından mı işitiyorum?.. Sen ki serbest fikirli bir kızsın!

Genç kız, ağlamakta devam ediyordu: — Neme lâzım?... Mademki Ayşe inanıyor...

Nevin'in solgun yanaklarından akan yaşlar, maşrapadaki bulanık suya karışıyor, ince dudaklarının kenarından sızarak boğuk hıçkırıklarla titreyen boynuna, göğsüne damlıyordu...

Hâmit Bey, artık maşrapayı onun elinden almağı düşünmüyordu. Ona öyle geliyordu ki Nevin, bu suyu bir hulya ve teselli ırmağından içiyor, kendisinin bütün şefkati, ihtimamı onu bu bulanık su kadar mesut etmedi, Nevin, bu sudan içtikten sonra mesut ölecek...

Nevin, çeşmeden avuçlarına su alarak yüzünü yıkıyor, fakat göz yaşları bir türlü dinmek bilmiyordu. Hâmit Bey korkak, mahcup bir teessürle onun ellerini tuttu: — «Bu avuçlardan bana da su içir Nevin... Bizim ölümüz de susuz kalmasın!» dedi.

Hâmit Bey, birkaç ay sonra toprak olacak bu küçük avuçların suyunu içerken başka bir hayata doğduğunu hissediyordu. Genç kız, boğuk hıçkırıklarla ağlayarak babasının boynuna sarılıyor, onu titrek, ıslak dudaklarından tekrar tekrar öpüyordu.

— Baba, artık gönüllerimizi birbirimize açabiliriz... Sana bütün ruhumu söyleyeceğim... Akşam olduğu vakit ne kadar ağladığımı biliyorsun... Fakat şimdi anlıyorum... O göz yaşlarında ne acı, ne doyulmaz lezzetler vardı... Ne zaman bir ödağacı, bir günlük parçası yansa hâlâ annemin öldüğü günü bütün o lezzetli zehiriyle kokluyorum baba... Ah, o gün... İhtiyarlar, tazeler, kocaman erkeklerle minimini çocuklar birbirlerine sarılıp ağlaşıyorlardı... Bütün konak, bir tek ağlayan, inleyen ruh olmuş-

tu... Hatta ölen : bizimle beraberdi baba... Bütün bu kan, ruh, sevgi rabıtalarıyle bağlı insanların dünya gibi ahrette de ayrılmayacağına inanıyordum... Dadımın masalları, hocamızın sözleri arasından ben de annemin, Ayşe'-nin annesi gibi, cennet bağlarında yeşil duvaklarla gezdiğini görüyordum... Öteki kızlar, hocamızın önünde, başlarında yeşil başörtüleriyle, yanık ilâhiler okurken sen, beni onlardan ayırdın... Bu dünyada kapanan gözlerin bir daha açılmayacağını, bütün bu birbirini seven, zaman zaman birbirinden bu kadar acıklı ayrılıklarla ayrılan insanların ayrı ayrı mezarlarda çürüdüklerini söyledin... Evvelâ, sana inanıyordum baba... Fakat senin şüphelerin benim kalbimi de kemirmeğe başladı...

Bir gece, Çamlıca'dan dönüyorduk. Bana gökleri, samanyollarını, yıldızları gösterdin... Bu göklerin bomboş, hatta oradaki ışıkların bile bizim gözlerimizin bir vehminden başka bir şey olmadığını söyledin. Bu dünyaya gözlerini kapar kapamaz başka bir âleme gözlerini açacağına, orada bütün sevdiklerini ve sevgililerini bulacağına inanan bir kız çocuğu için ölülerin ayrı ayrı mezarlarda çürüyüp gittiklerini düşünmek...

Bu ümitsizliğe senelerce alışamadım, senelerce ümitsiz ve fedasız ölümün acısını çektim. Annem gibi, bütün sevdiklerim gibi seni de kaybedecektim... Artık gözlerimiz birbirine bakmayacak, kalplerimiz birbirimizi sevmeyecekti...

Nihayet istediğin gibi bir kız oldum baba... Zihniyle yaşayan, dürüst, vicdanlı bir kız... Artık bir şeye inan mıyordum... Etrafımdakilere karşı bir gururum vardı. Fakat ne hazin bir gurur...

Sen, bu kadarla da iktifa etmedin baba... Sevgiden, vefadan, bu dünya yüzünde doğup ölmesine yavaş yavaş alıştığım şeylerden şüphe ediyordun. Birbirini anlayıp sevmeyen, birbirlerine karşı sade insanlık vazifesini yap-

makla iktifa eden insanlarla, sade fikirlerin meşalesiyle dolan dünya bana kâfi gelmiyordu... Ben öleceğim baba... Bunu saklamağa lüzum yok... Beni hangi teselli ile mezarıma göndereceksin? Maamafih, ölümüme o kadar acıma baba... İnanmak ve sevmek saadetlerini kaybetmiş bir insanın vaktinden evvel ölmesine niçin acımalı?

Nevin, babasına bunları söylemeden öldü. Hâmit Bey, bu şikâyetleri onun şimdi ölmüş dudaklarının hayalinden duyuyor.

İhtiyar doktor, o tenha koru yolundaki çeşmeyi tamir ettirdi. Her akşam üstü oraya gelip oturuyor, köylü çocuklarını, seyyah dervişleri yollarından çevirerek bu çeşmeden bir yudum su içmeleri için yalvarıyor.

NİSAN GÜNEŞİ

Açık bir nisan sabahıydı. Doktor Kudret Paşa ile erkenden Kayışdağı yoluna çıkmış, iki mektep kaçağı gibi saatlerce serserilik etmiştik.

Paşa, o gün âdeta çocuk olmuştu. Kuş kaldırmak için tarla kenarlarındaki çitleri taşlıyor, kayalara tırmanarak kır çiçekleri koparıyor, ıslıkla çapkın türküler çalıyordu.

Dar bir yolda talime çıkmış bir piyade kıtasına râst geldik. Gelinciklerle dolu bir seddin kenarına çıkarak kafileyi seyre başladık. Asker, ağır ağır önümüzden geçti. En arkadan dört, beş atlı subay geliyordu. Bunlardan biri — beyaz bıyıklı, yorgun çehreli bir doktor binbaşı — Kudret Paşa'ya selâm verdi. Aralarında kısa bir muhavere geçti.

— Feridun Bey... Siz tekaüt olmamış mıydınız?

— Evet, Paşa... Fakat tekrar orduya girmek istedim. İstidam kabuledildi.

— Sebep?

— Sebep basit. Ailemden ayrılınca yalnız yaşamak güç geldi. Galiba yakınlarda hareket edeceğim.

— Allah mübarek etsin!

— Teşekkür ederim, Allahaısmarladık.

— Uğurlar olsun!

İhtiyar binbaşı, tekrar selâm vererek atını sürdü. Biz de artık yola inmiştik. Kudret Paşanın birdenbire neşesi kaçmıştı Söz söylemesini bekledim; fakat o, artık etrafına bakmıyor, yüzünde gittikçe artan bir melâl ile sükût ediyordu.

— Binbaşı, ailesinden mi ayrıldı Paşa? dedim.

— Hayır... Ailem dediği ordudur... Bekâr ve kimsesiz bir adamcağızdır.

Kudret Paşa, tekrar sükût etti. Fakat, ben onu söyletmeğe azmetmiştim.

— Paşa, bu adam sizin neşenizi kaçırdı. Hayatında bir facia filân mı var?

Kolumdan çekerek beni bir ağaç kütüğü üstüne oturttu. Sâf, mavi gözlerinde ağır bir melâl ile bu hikâyeyi anlattı:

Tam otuz sene oluyor. Yine böyle güzel bir nisan sabahıydı. O gün sınıfımız yüzbaşı nişanını takmıştı. Arkadaşlarım gelin gibi süslenmişler, bu büyük günü aileleri, sevgilileri arasında geçirmeğe gitmişlerdi. Benim ailem senelerden beri taşrada geziyordu. İstanbul'da yakından tanıdığım, candan sevdiğim kimse de yoktu. Böyle olduğu halde ben de arkadaşlarım gibi giyinmiş, süslenmiştim.

Hastanenin bahçesinde kendi kendime dolaşıyordum. Yalnızlığın, kimsesizliğin melâlini o an, ilk defa duymağa başlamıştım.

Birdenbire kulağıma kahkaha sesleri geldi. Başımı çevirdim. Neşe ve alaycılıklariyle meşhur üç arkadaşım kapının önünden bana gülüyorlardı.

Bunlardan biri seslendi: — Küçük... Bu, ne ciddiyet? (Sınıfın en küçüğü olduğum için bana böyle derlerdi.)

Ben de şakaya boğdum: — Bir doktor yüzbaşısına öyle yaraşır, dedim.

— Bugün üniformasını giymiş bir doktor yüzbaşısına asıl ne yaraşır bilir misin küçük? Kırlarda sevgilisiyle gezinmek, ona çiçekler toplamak. Bak, güneş bile !

zim şerefimize gökyüzünde şenlik yapıyor... Haydi küçük, bizimle gel... Biz, Fener'e gidiyoruz.

Bu sözler, birdenbire bütün neşemi iade etti. Koşa koşa yanlarına gittim.

Arkadaşlarım bugün sevdadan başka bir şeyden bahsetmiyorlardı. İkisinin beşer, altışar tane sevgilisi vardı. Cemil ismindeki üçüncüsü — ki biçare; genç yaşta Trablus'ta ölüp gitti — yalnız bir tane seviyordu. Fakat öyle seviyordu ki... Kızıltoprak'a kadar mütemadiyen onun hikâyesini dinledik. Cemil, bir köşebaşında bizden ayrıldı : «Ben ayrılıyorum... Benimkiyle randevum var. Kusura bakmayın!» dedi.

İçimde gizli bir sızı ile bu mesut gencin uçup gitmesine baktım.

Kalamış iskelesinin önünden geçerken iki genç hanıma tesadüf ettik. Ziya, Kerim'e sordu : «Bunlar geçen gün Haydarpaşa'da takip ettiğimiz kardeşler değil mi?»

Kerim, onu tasdik etti : — Evet... Evet, takip edelim mi?

Ziya — Elbette... Hem bak onlar da bizi tanıdılar... Ne hoş tesadüf...

Hanımlar Fener'e giden caddeyi takibe başlamışlardı. Peşlerine düştük. Sokak, gittikçe tenhalaşıyordu.

Fener'e varıncaya kadar arkadaşlarım iki hemşire ile âdeta ahbap olmuşlar, hatta isimlerini bile öğrenmişlerdi : Rânâ ile Mediha...

Bunlar, tabiî gayet aşağılık şeylerdi. Fakat benim yirmi yaşındaki «görgüsüz, pürhayal gözlerime iki yıldız kadar parlak ve yüksek göründüler. Fener'de o sabah kimseler yoktu. Ziya, Rânâ'yı; Kerim Mediha'yı koluna almıştı. Biraz sonra bu iki çift, birbirinden ayrıldı. Ziya ile Rânâ kol kola ağaçlar arasında kayboldular. Mediha ile Kerim, taşların üzerinden atlayarak bir kayanın üstüne gidip oturdular. Ben biçare ise yalnız kaldım.

Güneş, olanca şaşaasiyle parlıyor, kuşların sesi ormancığı çılgın bir neşe ile dolduruyordu. Bu dakikaların acısını hâlâ unutamam. Gönlüm, hırçın bir sevda ihtiyaciyle yanıyordu. Hayatın gözümde hiç kıymeti kalmamıştı. Cemil gibi beni çiçekli yollarda bekleyen, Ziya gibi ağaçların karanlığında başını göğsüme dayayan, Kerim gibi ılık bir kayanın üstünde başımı dizlerine koyarak saçımı okşayan bir kadın olmadıktan sonra hayatın ne ehemmiyeti olabilirdi...

Mediha, Kerim'in başını dizine koymuş, ağır ağır saçlarını okşayarak ona bir şeyler söylüyordu. Kulağıma arkamdaki ağaçların içinden hafif bir buse sesi geldi. Başımın üstünde yaramaz bir kuş benimle eğlenir gibi kesik kesik öttü. Artık tahammülüm kalmamıştı. Zaptedilmiş yaşlardan gözlerim, mahbus kalmış buselerden dudaklarım yanarak oradan kaçtım.

Dalgın dalgın yürüyerek hastaneye dönüyordum. Büyük bahçeli bir köşkün önünden geçerken kulağıma bir ses geldi :

— Feride, geç kalacak mısın kızım?

— Hayır, dadı... Bir saate kadar dönerim...

Adımlarımı yavaşlattım. Kapı açıldı, beyaz yeldirmeli, nahif, sarışın bir genç kız çıktı.

İçimde birdenbire dayanılmaz bir emel doğdu : Bu genç kızı takip etmek, ona yalvarmak, ondan sevda dilenmek... Kalbim çarparak onu takibe başladım. Fakat yaklaşmak, söz söylemek benim için imkânsızdı. Son derece mahçup, korkak bir çocuktum. Yirmi adım kadar arkasından yürüyordum. Mutlaka farkında olacak, bakacaktı. O vakit belki gülümsemek kuvvetini bulacaktım, fakat on dakika, bir çeyrek takip ettiğim halde, bir kere başını bile çevirmedi. Feride Hanım bir köşk kapısında durmuştu, evvelâ zile dokundu. Sonra elindeki beyaz mendil ile küçük bir kitabı parmaklığın kenarına koya-

rak kapıyı açmak istedi. Küflü rezeleri yerlerinden oynatmağa kuvveti yetişmiyordu. Tam bu esnada içeriden kapıyı açtılar.

Kalbimde derin bir heyecan ile durmuştum. Feride Hanım, mendiliyle kitabı bıraktığı yerden almayı unutmuştu. Caddeye baktım. Benden başka kimseler yoktu. Heyecandan titreyerek mendil ile kitabı aldım, bir hırsız gibi oradan kaçtım. Bu iki unutulmuş şey bende yadigâr, senelerce sürmüş bir aşkın yadigârı hissini uyandırıyordu. Mendili dudaklarıma götürerek yüzlerce defa öptüm, gözlerimin yaşını sildim. Kitabı açtım. Bu, «Nemide» idi. İlk açtığım sayfa içinden bir resim, Feride Hanım'ın bir resmi çıkıvermesin mi? Sevincimden deli olacaktım. Her iki, üç dakikada bir duruyor, resme bakıp mendili öpüyordum.

Kudret Paşa, hikâyenin bu noktasında durdu, hafifçe titreyen eliyle nisan güneşini göstererek : — Bunun, hep bunun ilhamı, dedi, sonra devam etti :

— Hastaneye döndüğüm vakit bahçede doktor Feridun Nüzhet'i gördüm. O, bizden üç sene evvel mektebi bitirmiş, ciddî, metîn, ağırbaşlı ve bilhassa çok âlim bir gençti. Büyük bir istikbale namzet görünen bu genci muallimlerimizden biri muavin olarak alakoymuştu. Feridun'a bütün arkadaşları «ağabey» derlerdi. Mektebin ağabeysi, bilhassa benim ağabeyimdi. Bir küçük kardeş gibi beni sever, daima bana yardım ederdi. Feridun, arkasında beyaz gömleği, elinde yavaş yavaş yapraklarını yolup rüzgâra savurduğu bir gül ile bir hasır kanapeye oturmuş, düşünüyordu; beni görünce güldü :

— Niçin böyle erken döndün Kudret? dedi, insan böyle havada gezmez mi? Hem siz galiba Cemil filân beraber çıkmıştınız...

— Evet, beraber çıkmıştık.

— Niçin arkadaşlarından ayrıldın?

— ......

— Anlıyorum... Onlar yine mutlaka çapkınlık ediyorlar...

Feridun, çapkınlık edenlere daima kızardı:

— Evet... Onların bugün başı havalı...

Feridun, beklediğim gibi kaşlarını çatmadı. Bilâkis gülüyor, memnun oluyordu.

— Hakları da yok mu ama Kudret... Çalışmak çok güzel, çok iyi... Fakat sevmek de bizim hakkımız... Hele böyle açık bir günde...

— Ağabey, bunları sen mi söylüyorsun? dedim.

— Ben, insan değil miyim? Benim de kalbim yok mu?

— Demek bu çapkınlara hak veriyorsun?

— Sevdası olmayan insan böylelerine karşı haşin oluyor... Fakat gönülde küçük, mâsum bir sır bulunursa...

O, şimdi bir çocuk saffetiyle gülüyordu.

Ben : — Demek ağabey, sen de sevda çekiyorsun?..

Saffetimle eğlenir gibi yanağıma hafif bir fiske vurdu :

— İhtimal, dedi.

Derdim büsbütün artmıştı. Demek dünyada sevgilisi olmayan bir ben kalmıştım.

— Neye öyle mahzun duruyorsun Kudret?... Anlıyorum... Galiba sevecek birisini bulamadığına teessüf ediyorsun. İhtimal, onları kıskandın... Hakkın var Kudret'çiğim... Sen sevilmek için lâzım gelen bütün evsafa maetme... Ben, güzel bir adam değilim... (Hafifçe içini çekti.) Bunun acılığını bilhassa şimdi anlıyorum... Evet, ben bile az çok sevebildiğini ümit edebilirsem sen haydi haydi... Fakat mahcupsun, beceriksizsin yavrum...

Ye'sime şimdi bir de izzetinefis acısı karışmıştı. Feridun'un yanında, bütün arkadaşların yanında bu kadar küçük düşmeğe tahammül edemedim :

— Ağabey, benim de bir sevgilim var... Beni de bir seven var... Ben de şimdi bir randevudan geliyorum...

— Tuhaf... Ne vakitten beri bu sevda?

— Bir aydan beri...

— Yalan söylüyorsun.

— Ne kadar sevdiğimi anlayabilmen için sana kalbimi göstermek lâzım...

— Anlat... Anlat küçük... Hoşuma gidiyor...

Yanık yüreğimin, çılgın hayalimin bütün ateşiyle Feridun'a muhayyel bir aşk hikâyesi anlatmağa başlamıştım... Bu bir ay içinde ne gezintiler yapmıştım. Ya bu sabahki Fener tenezzühü... Başımı sevdiğimin dizlerine koymuştum. Feride benim saçlarımı okşarken ikimiz de tatlı tatlı ağlamıştık...

Hikâyenin burasını anlatırken içimin bütün hicraniyle ağlıyordum.

— Bu genç kızın ismi Feride mi?

— Evet, ağabey...

— Güzel isim... Şeklini biraz daha tarif eder misin?

O vakit gurur ile Nemide'yi açtım : — İşte resmi ağabey... Kendi verdi, dedim. Artık sükûn bulmuştum. Feridun, resmi uzun uzun seyretti. Çehresine mahzun bir ciddiyet çökmüştü :

— Güzel, dedi bahtiyar olmanızı temenni ederim. Ben, bazı işlerimi yarım bıraktım. İçeri giriyorum... Haydi Kudret, gez dolaş...

Aradan iki hafta kadar bir zaman geçmişti. Feridun'un terfian Yemen Merkez Hastanesine tâyin edildiğini işittik. Bu, mutlaka bir ceza olacaktı. Acaba Feridun ne

yapmıştı? Yoksa o da başka arkadaşları gibi politikacılık filân mı etmişti?

O günden sonra Feridun'u tam yirmi beş sene görmedim. Bu müddet zarfında ben paşa olmuş, mühimce bir mevki kazanmıştım.

Beş sene oluyor. Bir gün muayenehaneye ihtiyar bir binbaşı girdi. Evvelâ hasta sandım.

Fakat dikkat edince hafif bir feryadı menedemedim. Bu ihtiyar binbaşı, Feridun'du. Senelerce vilâyetlerde, ordularda gezmişti. Oralarda bittabi tetebbuatına devam edememiş, mahdut zavallı bir adam olup kalmıştı. Ayrılacağımız vakit bana dedi ki : — Feride Hanımla bahtiyar oldunuz mu?

Ben şaşırmıştım : — Feride Hanım kim? Hatırlamıyorum...

Birdenbire şaşırdı : — Nasıl Paşa? Size o resmini veren, Fener'de dizinize yatan genç kızla evlenmediniz mi?

— Hayır...

— Yazık... Demek bir geçici macera idi!

«O bile değil... Bir hikâye idi!» diyecektim. Fakat sustum.

Feridun, mahzun mahzun gülümseyerek başını salladı :

— Kudret Paşa, siz benim hayatımı kırdınız, dedi, ben o genç kızı, Feride Hanımı tedaviye gitmiştim... Ailesiyle az çok münasebetim vardı... Onu derin surette seviyordum, sonra onun da beni sevdiğini zannediyordum. Bir gün kemal-i hürmetle dest-i izdivacını talep ettim. Derhal razı oldu : «Sizi zaten çok takdir ediyordum Feridun Bey.» dedi. Birkaç gün sonra senin mâsum bir itirafın bana her şeyi anlattı. Feride, beni takdir ediyormuş. Fakat ne çare ki bir başkasını seviyormuş, bir başkasını dizine yatırarak saçlarını okşuyormuş... O vakit gizlice Yemen'ne tâyinimi istedim... Gururum bir şey

söylememe mâni oldu. Gideceğim gün Feride'nin bir mektubunu aldım... Mademki onunla evlenmediniz... Size söyleyebilirim... İstanbul'u niçin bıraktığımı şikâyetlerle soruyordu. Ah, bu kadın vefasızlığı! Tabiî cevap vermedim. Ve bu macera böylece gömülmüş oldu... Bilmeden «ağabey» e büyük bir fenalık etmiş oldunuz...

O dakikada ne olduğumu tarif edemem. Rüyasını, hayatını bilmeden kırdığım bu adamın ellerini öpmek, ondan af dilemek istedim. Fakat cesaret edemedim. Hem bunu söylemekle onu yeni bir buhrana düşürmüş olacak değil miydim? İşte demin bana selâm veren ve ordudan başka ailesi olmadığını söyleyen ihtiyar binbaşı oydu... Haydi kalkalım... Havaya artık kasvet çöktü.

GÖLGELERİN BUSESİ

Bahçet Paşa, gazetesini elinden bıraktı, ağaçların içinde toruniyle koşmaca oynayan doktor Nizami'ye seslendi :

— Doktor, artık ayıp etmeğe başladın... Çocuğu hasta edeceksin...

Nizami, fütursuzca omuzlarını silkti :

— Sana ne?... Hastalanırsa iyi edecek ben değil miyim?

— Güzel mantık... Maamafih mesele bu kadar basit değil... Ya sen hasta olursan kim iyi edecek? Elli yaşını geçmiş bir adama bu kadar yorgunluk hiç iyi bir şey değil... Bak, âdeta nefesin tıkanmış...

Doktor Nizami, ellerinin tozunu mendiliyle silerek kanapeye oturdu :

— Kendimi müdafaa etmeyeceğim... Nasıl bir gönül ihtiyacının beni torununla arkadaş ettiğini sana anlatmak kabil değil... Sen bahtiyar adamsın Bahçet... Çocukluğumuzdan beri tanışırız... Hayatının bütün safhalarını takip ettim... Çocukken çocukluğunu yaptın, gençliğinde türlü delilik ettin... Tatmin edilmemiş bir heves, sönmemiş bir ateş bırakmadın. İhtiyar günlerinde çocukların, torunların etrafını aldı, ileride öldüğün vakit bile bahtiyar öleceksin... Güzel bir ziyafetin sonunda sakin, tatlı bir uykuya dalanlar gibi...

Behçet Paşa, hayretle Nizami'nin yüzüne bakıyordu :

— Bu kadar seneden beri ilk defa seni böyle müteessir görüyorum... Nizami... Bütün ömrünü mesleğine vakfettin, onun kuru, renksiz hakikatleri haricinde hiç bir saadet tasavvur etmedin... Dünya saadetlerine karşı

öyle mağrur bir istihfafın vardı ki, senin yanında çocuklarımı okşamağa utanırdım... Nihayet aklın başına geldi ama, çok geç... Senin de benim gibi bir aile yuvası kurmana ne mâni vardı?

Doktor Nizami, dalgın bir gülümseme ile cevap verdi :

— Bir vehim... Bir korku... Aldatılmak korkusu... Ben zannetiğin gibi izdivaçtan kaçmadım... Hatta bir aralık evleniyordum... Belki dediğin gibi mesut bir yuvam olacaktı... İster misin bu hikâyeyi sana anlatayım? Ömrümü mesleğime ve âleme vakfettiğim için beni hissiz ve kalpsiz bir adam zannettiniz... Halbuki benim hepinizden daha hassas, daha doğrusu hasta bir gönlüm vardı... İlk aşk yarasını aldığım vakit yirmi yaşında yoktum... Sevdiğim bir genç kız beni kalpsizce aldatmıştı... Çok mağrurdum. Kanımı içime akıttım, teessürümden, ümitsizliğimden renk vermedim. Ayrıldığımız gün ona sakin bir tebessümle : «Mademki artık başkasını seviyorsunuz... Kalbinize karışmağa hakkım yok. Onunla mesut olunuz!» dedim. Ağlayarak ellerimi tuttu : «Ben yalnız seni seviyorum... Öteki ehemmiyetsiz bir eğlenceden ibaretti!» dedi.

Bu zâlim sözün genç kalbime açtığı yara bir daha iyi olmadı. Sevda ve vefaya olan itikadımı müebbeden kaybetmiştim. Artık yalnız beni aldatan genç kızdan değil, kadın kalbinden, kadın aşkından şüphe ve nefret ediyordum.

Bugünden sonra sevmek ve evlenmek vesilelerinden kaçtım; ömrümü yalnız hastalarıma, kitaplarıma verdim.

Aradan on sene kadar geçmişti. Saçlarıma tektük beyazlıklar düşmeğe başlıyordu.

Çamlıca'da ihtiyar bir hanımefendiyi tedavi ediyordum. Onun İstanbul'da fakir bir biraderzadesinden başka kimsesi yoktu. Pakize; gölge gibi sessiz, güler yüzlü,

sade, müşfik bir genç kızdı. Başkaları gezip eğlenirken o, halasının yatağı yanından ayrılmıyor, ilâç kokulariyle dolu loş, mahzun odaya bir sonbahar güneşi halâveti veriyordu. Bazen gizlice hastayı kıskandığım oluyordu. Kendi kendime : «Yalnız yaşamak o kadar güç değil; fakat yalnız ölmek pek acı. İhtiyarlık ve hastalık günlerim için Pakize gibi bir kızım olsaydı!» diye düşünüyordum. Bu güzel, mazlum genç kızın güzel, mazlum gözleri bazen kadın hakkındaki kanaatlerimi bile sarsıyordu. Fakat derhal kendimi toparlıyordum. Dudaklarımın bezgin, acı tebessümüyle gülümseyerek : «Pakize Hanım... Sizin hemcinsleriniz arasında bir istisna olmanıza imkân yok... Nafile aldanmam... Sizin mâsum gözleriniz de şüphesiz yalan söylüyor... Hem de mahirane ve zâlimane bir yalan...» diye düşünüyordum.

Doktor Nizami, kucağına düşen bir lastik topu fırlatarak : :

— «Şimdi geleceğim Güzin... İki dakika sabret!» diye seslendi, sonra hikâyesine devam etti :

— Güzin sabırsızlanıyor... Kısa keseyim... Pakize ile halasını muvakkaten bırakıyorum... Şimdi başka bir vakadan bahsedeceğim. Yine o günlerde idi. Güneşli bir bahar sabahı yatak odamın arkasındaki bahçede billûr gibi taze bir kadın kahkahası işittim. Kapalı pancurlarımın arasından baktım. Çıplak kollarıyle bahçeye çamaşır seren bir genç kadın, balkonda duran iri yapılı güzel bir gence ellerini uzatıyor : — Korkma... Kendini at... Seni düşürmem... Tutarım, diyordu.

Arkamızdaki küçük eve fakir bir şimendifer makinistinin genç zevcesi ve mektep talebesi olan kardeşiyle taşındığını işitmiştim. Bunlar, o genç zevç ve zevce olacaktı.

On dakika kadar bir zaman pencere arkasında onları seyrettim, lâtifelerini dinledim. Birbirlerini ne kadar

seviyorlardı ya Rabbi. Sevda, tatlı şeydi. Fakat ne çare ki vefa ile bir arada yaşayamıyordu.

Bir hafta sonra bir gece yarısıydı. Yatak odamın pancurlarını kaparken karşı pencereden gözüme bir gölge ilişti. Buna gölge de diyemeceğim... Tatlı bir ziya ile içinden aydınlanan beyaz perdenin üstüne âdeta kara kalemle resmedilmiş nazik silüet... İnce bir kadın başı bir erkek omuzuna dayanıyordu.

Pencereyi kapamağı unuttum, başımı pancurun kenarına dayadım. İçimde gittikçe artan bir hüzün ile bu aşk levhasını seyretmeğe başladım. Dışarıdan gelen sıcak bir bahar havası ilk gençliğimin kokularıyle başımı döndürüyordu. Ne kadar mesuttular. Bütün hayatımı bir vehme kurban etmiştim. Biraz daha cesur olsaydım ben de bu fakir insanlar gibi mesut olabilirdim. Gölgeler yavaş yavaş kımıldanıyor, biraz evvelki sakit istiğrak, şimdi muhteris bir aşk busesine tahavvül ediyordu. Hayatım böyle boş ve bedbaht geçecekti. Karanlığın içinde gözümün önüne birdenbire Pakize'nin güzel, müşfik gözleri geldi. Hemen yerimden fırladım. Pencereyi kapatarak lambayı yaktım, o gece ilk defa karanlıktan korktum, aydınlıkta uykuya yattım.

Bu geceden sonra âdet etmiştim : Her gece erkenden yatak odama çıkıyor, karanlıkta gölgelerin busesini bekliyordum. Onlar, birkaç gecede bir aynı kanapede yan yana oturuyorlar, aynı gölgeden dudaklar, aynı hararetli sevda busesini tekrar ediyorlardı.

Beynime ve gönlüme bir uyuşukluk çökmeğe başlamıştı. Şüphelerim, korkularım yavaş yavaş kalbimden siliniyordu. Pakize'nin temiz, mâsum gözlerine inanmaktan artık korkmuyordum.

Çamlıca'daki hastam bir gün Pakize'nin vefakâr kolları içinde vefat etti. Bu kimsesiz ailenin ben yalnız doktoru değil, biraz da evlâdı olmuştum. Saatlerce Pakize'-

yi teskin ve teselliye çalıştım. Bir türlü dinmek bilmeyen göz yaşları içinde — yağmurla örselenmiş çiçekler gibi daha taze ve renkli bir taravet alan — bu güzel yüz, beni ağlatacak gibi oluyordu. Pakize'nin derdi sade bu ölüm değildi. O, şimdi yersiz, yurtsuz kalıyordu. Kütahya'daki ihtiyar amcasının evine sığınmaktan başka çaresi yoktu. Artık kendimi kaybetmiştim : «Pakize Hanım, dedim, ben halanızdan daha biçare bir hasta biliyorum ki ölümünden korkuyor... Ona muhtaç olduğu şefkati yalnız siz verebilirsiniz. Bu matemli gününüzde hastam hakkında size daha fazla malûmat veremeyeceğim... Yalnız amcanıza bir şey yazmayınız. Hareketinizi tehir ediniz.»

Pakize'nin ıslak gözlerinde uyanan hayret ve sevinci unutamayacağım. Öyle minnettar bir bakışı vardı ki, bana bütün hakikati öğretti. Pakize de beni seviyordu. Buna şüphe kalmamıştı.

Bir hafta geçmişti. Bir arkadaşında misafir olan Pakize'yi ertesi gün için muayenehaneme davet etmiştim. Çocuk gibi şendim. Nişan yüzüğünü bile hazırlamıştım.

O akşam, evimde yemek yerken beni mahallemizin eczanesinden çağırdılar. Bir otomobil kazası olmuş, şimendifer makinisti başından ve kolundan yaralanmıştı. Yemeğimi bırakarak koştum. Kazaya uğrayan adam, benim biçare arka komşumdu. Bereket versin yarası ehemmiyetsizdi. Başını ve kolunu ihtimam ile sardıktan sonra evine gönderdim. Ertesi sabah uğrayacağımı vadettim.

O akşam, arkadaşlarımdan birine uğrayarak gece yarısına kadar oturdum. Yatak odama çıkarken : «Zavallı komşularım, diyordum, bu gece onların mesut gölgelerini göremeyeceğim... O mesut baş bu gece sargıların içinde hummalarla yanıyor.»

Pancurlarımı kaparken gözlerim gayriihtiyarî karşıki pencereye ilişti. Hayret! Perdenin aydınlık çerçevesi içinde aynı gölgeler, aynı buseyi teati ediyorlardı. Bir zaman gözüme inanamadım. Bu, nasıl olurdu?

Karanlığın içinde düşünmeğe başladım. Gözlerimdeki gaflet perdesi yavaş yavaş açılıyor, acı, zalim hakikati görüyordum. Genç kadın, kocasının kardeşiyle sevişiyordu. O oda, genç talebenin odasıydı. Her vakit dudak dudağa gelmek için geceyarısını beklemelerindeki hikmeti de şimdi anlıyordum. İşinden yorgun gelen makinistin uyumasını bekliyorlardı. Bu gece, o biçarenin yaralı olması sevda programını değiştirmemişti. Hatta, ihtimal, işlerine bile yaramıştı. Öyle ya, bu saatte hiç bir şeyden korkuları olamazdı. Humma ateşleri içinde yatan hastanın yatağında kıpırdanmağa mecali yoktu.

Bu, benim için son darbe oldu. Çocuk gibi ağlayarak yatağıma girdim.

Ertesi sabah öğleye doğru muayenehaneme gittiğim vakit Pakize'yi beni bekliyor buldum; yüzüne, gözlerine bakmağa cesaret edemedim. Anut bir kin ile kaşlarımı çatarak :

— Pakize Hanım, dedim, bahsettiğim hasta maalesef dün gece vefat etti... Artık şefkatinize ihtiyacı kalmadı.

Yüzünün, gözlerinin ne hal aldığını bilmiyorum. Sade siyah çarşafın içinde narin vücudunun titrediğini, düşmemek için yanındaki masaya dayandığını gördüm. Peçesini indirdi. Kapıdan çıkarken : «Allahaısmarladık Nizami Bey!» dedi. Sesinden anladım ki biçare ağlıyor...

BİR ZAAF DAKİKASI

1 Mayıs

Bir gün, köşkün kütüphanesini karıştırırken elime eski bir hâtıra defteri geçti. Yirmi yaşıma kadar bütün hayatımı bu sayfalara yazmıştım. On beş senelik politika ve memuriyet hayatının beni ne kadar değiştirdiğini bu defterin ötesine, berisine göz gezdirirken anladım. Ben, hakikaten bambaşka bir adam olmuştum. Yirmi yaşındaki sakin, hulyaperest Cezmi, bugünkü haşin, gürültücü politika adamına; dağlarda jandarmalarla beraber eşkiya kovalamayı kendine eğlence edinmiş (D...) mutasarrıfı Cezmi'ye ne kadar az benziyor. Maamafih, ben, bugün eski Cezmi'yi daha iyi anlayacak ve duyacak bir vaziyetteyim. Geçen ay, Sancağın Jandarma Kumandaniyle köyleri teftişten dönerken bir taarruza uğradık. O biçare, tam göğsüne yediği bir kurşunla vefat etti. Ben, sol omuzumdan ağır surette yaralandım. Birkaç ay tebdilihava ile İstanbul'a geldim, şimdi üç günden beri babamın Çamlıca'daki harap, metruk köşkünde bulunuyorum.

Yalnızlık beni artık sıkar sanıyordum. Halbuki hiç öyle olmadı. Gündüzleri kendi kendime kırlarda dolaşmaktan, geceleri yıldızların altında eski günleri tekrar yaşamaktan bilâkis zevk alıyorum. Yirmi yaşımın hayalperest ruhu yeniden açılıyor gibi... Bunun bir delili de şu ki, bu eski hâtıra defterine on beş senelik bir fâsıladan sonra yeni bir fasıla açmakta, bu satırları karalamakta çocukça bir zevk buluyorum.

5 Mayıs

Bugün araba ile Üsküdar'dan dönüyordum. Hava, sabahleyin pek güzeldi. Fakat öğleden sonra başlayan hafif bir yağmur gittikçe artıyor, hemen hemen bir sağnak halini alıyordu. Cadde bomboştu. Yağmur, mahzun bir ahenkle etraftaki bahçelere yağıyor, yerden keskin bir toprak kokusu geliyordu.

Eski bir namazgâhın yanından geçiyorduk. Arabacı, kamçısıyle bir yeri gösterdi : — Fakir kızcağız fena yakalanmış... Kaçacak yer de yok, dedi. Gösterdiği yere baktım. Beyaz maşlahlı bir küçük kız, -hemen hemen bir çocuk- cılız bir ağacı kendisine siper etmeğe çalışıyor, ümitsizce uğraşıyordu. Bizim baktığımızı görünce büsbütün sıkıldı, ağacın arkasına geçmek istedi. Etrafıma baktım, Görünürlerde ne bir araba vardı, ne de siper olacak bir yer... Bu kız çocuğuna behemehal muavenet etmek lâzımdı. Çaresiz, arabayı durdurdum :

— Hanım kızım... Fena yakalanmışsınız... Gideceğiniz yer uzak mı? diye seslendim.

O, başına gelen şeyden utanıyor, mahcubane gülerek:

— Ziyanı yok efendim...' Ehemmiyeti yok efendim, diyordu. Evvelce tahmin ettiğimden daha büyük bir kızdı. Onun için yanıma binmesini teklif etmek münasebetsiz düşecekti. Arabadan inmeğe hazırlanarak :

— Hanım kızım, sizi burada böyle bırakamam. Yağmur ziyade... Haydi arabam sizi yerinize kadar götürsün! dedim.

O, büsbütün sıkılıyor, renkten renge girerek : — Olmaz... Mümkün değil... Nasıl olur efendim? diye reddediyordu.

Ben, âdeta âmirane : — Ben ıslansam da ehemmiyeti yok. Haydi kızım... Haydi bak su içinde kalıyorsun, dedim.

Arabadan inmiş, yakamı kaldırarak yürümeğe başlamıştım.

Yağmur, artık sicim gibi yağıyordu... O, birdenbire:

— Peki, ama siz niçin rahatsız oluyorsunuz? dedi...

Gülümsedim: — Ziyanı yok kızım... Belki aileniz bir yabancı ile arabaya bindiğinizi istemez...

Israr etti :

— Ailem sizi bilir... Ziyanı yok Mutasarrıf Bey...

Tekrar arabaya bindikten sonra sordum :

— Beni nereden tanıyorsunuz?

— Tanıyorum Mutasarrıf Bey... Siz, o büyük servinin yanındaki köşkte oturuyorsunuz. Biz de köşe başındaki pembe evde oturuyoruz...

— Orası zannederim bir evkaf memurunun evidir...

— Evet, Halil Bey...

— Kendisini geçen gün gördüm... Kır sakallı, orta boylu, şişmanca bir şey değil mi? Halil Beyin kızı mısınız?

O, tentelerden giren yağmur serpintilerinden yüzünü muhafaza etmek istiyor gibi başını çevirdi. Mahcup bir tavırla :

— Hayır, efendim, Halil Bey zevcimdir, dedi.

Birdenbire şaşaladım. O, gayriihtiyari gülmeğe başladı. Fena bir pot kırmıştım. Tamir etmek için :

— Zevcinizi ihtiyar bulduğum için söylemedim kızım. (Kızım tâbirini hâlâ değiştiremiyordum.) Siz çok fazla gençsiniz de...

— Evet, benim biraz çocuğa benzediğimi söylerler... Fakat yirmi iki yaşındayım... Hatta bir de oğlum vardı. Allah bağışlasaydı bir buçuk yaşında olacaktı.

Ahbaplığımız umulmaz bir süratle ilerliyordu. Yüzü gibi şen, ince, güzel bir ruhu vardı. Kibar bir ailenin kızı olmadığı belliydi. Zaten öyle olsa babası yerinde bir

memura vermezlerdi. Maamafih, öyle cana yakın bir sadeliği vardı ki, ona sevimli bir çocuk hali veriyordu.

Halinden şikâyet etmiyordu. Fakat hayatından memnun olmadığı dudaklarından dökülüyordu.

Bir köşe başına geldiğimiz vakit inmek istedi :

— Artık müsaade ediniz Mutasarrıf Bey, dedi, teşekkür ederim... Zaten yağmur da dindi.

Benimle beraber görülmekten korktuğunu anladım. Israr etmedim... Ayrılacağımız zaman tekrar teşekkür etti. Tatlı bir saffetle : «Mutasarrıf Bey, sizin için çok sert bir beyefendi demişlerdi. Bu kadar nazik olduğunuzu bilmiyordum.» dedi. Gülmeğe başladım. Bir falso yaptığını zannederek kızardı, mahcup bir temenna ile beni selâmlayarak uzaklaştı. Bilmem niçin bu narin ve güzel genç kadına kalbim sızladı. Ben, hakikaten başka bir adam oluyorum.

13 Mayıs

Bir haftadan beri Adada bir arkadaşımda misafirdim. Bu akşam, yemek yerken hizmetçim bana bir havadis verdi. Köşe başındaki evde oturan Evkaf Memuru, karısını boşamış; dün, biçareyi ağlaya ağlaya Beylerbeyi'ndeki ablasının evine göndermiş.

Hafif bir heyecanla : — Sebebini biliyor musun? dedim.

Hizmetçim cevap verdi : — Pek iyi anlayamadık. Galiba Behice Hanım birini seviyormuş... Geçen cuma sevdiği adamla beraber arabada görmüşler...

Hizmetçinin bu sözleri beni perişan etti. Demek bu vakaya ben sebep oldum... Mutlaka bir şey yapmak, bu felâketi tamir etmek lâzım... Evvelâ o budala evkaf memuruna giderek vakayı olduğu gibi kendisine anlatmağı düşündüm. Acaba Behice Hanım buna razı olacak mı? Ya büsbütün inkâr ettiyse, yahut başka türlü bir şey söy-

lediyse? Her halde bir teşebbüste bulunmadan evvel bu zavallı genç kadınla görüşmeliyim... Fakat şimdi bulunduğu yeri kimden öğrenmeli? Haydi adresini öğrendim. Bir yabancı kadından nasıl mülâkat isteyebilirim?

20 Mayıs

Bugün Üsküdar vapurundan çıkarken Behice ile yüz yüze gelmeyeyim mi? Çekinmeden yanına gittim : — Behice Hanım kızım... Sizinle görüşmek istiyordum, dedim, bu vapuru kaybederseniz de ehemmiyeti yok...

O, hiç müteaccip görünmedi : — Buyurunuz Mutasarrıf Bey, dedi.

— Burada ayakta konuşmak doğru olmaz... Deniz kenarına doğru yürüyelim mi?

— Nasıl isterseniz...

Yavaş yavaş sahili takibe başladık.

— Felâketinizi işittim Behice Hanım... Hakikaten ben mi buna sebep oldum?

— Sizin ne kabahatiniz var Mutasarrıf Bey!.. Halil Bey zaten titiz bir adamdır... Ne yapalım kısmet bu kadarmış!

— Böyle düşünmek doğru değil... Ben Halil Beye müracaat edeceğim... Hakikati söyleyeceğim... Pek fena ve ahmak bir adam değilse mutlaka inadından dönecek...

Behice, gözlerini önüne indirdi : — Halil Bey, çok inatçı adamdır... Hem tekrar istese de ben istemiyorum... Bana zaten çok hakaret ediyordu Mutasarrıf Bey... Bu vaka üzerine öyle şeyler söyledi ki... Hatta daha ileri gitti... Bana...

Sözüne devam edemiyor, gözleri doluyordu. Yüreğim merhametten eziliyordu. Bu işte benim o kadar sun'u taksirim yoktu. Fakat bilmem niçin bu, benim yüzünden yuvası yıkılan kadına çok acıyordum.

— Şimdi ne yapacaksınız Behice Hanım?

Ümitsizce omuzlarını kaldırdı : — Belki İzmit'teki amcamın yanına gideceğim.

Gözlerinde öyle derin bir ümitsizlik vardı ki, dayanamadım. Ne söylediğimi düşünmeden :

— Behice Hanım, İzmit'e gitmeyeceksiniz, dedim. Ben, bu felâketi başka türlü tamir edeceğim... Benim zevcem olursunuz... Sizi mesut etmeğe, kırık hayatınızı yeniden tamir etmeğe çalışırım.

Behice, bembeyaz kesildi. Ağlayacak gibi dudaklarını büküyordu :

— Namık Bey... Siz mi beni istiyorsunuz? Ben size lâyık mıyım?.. Hiç öyle şey olur mu?

Ben hararetli bir sesle : — Görüyorsunuz ki, ben, bu felâketi bu suretle tamir ettiğim için memnun bile oluyorum.. Behice Hanım, vakaların zarureti karşısında kabul ettiğimiz bu izdivaç, belki bir aşk izdivacı olacak...

Başını yana çeviriyor, solgun yanaklarına gözlerinden sessiz yaşlar akıyordu.

Bu yaşlardaki lezzeti ömrüm oldukça unutmayacağım. Biraz iyilik etmek, bir başkasını memnun etmek çok tatlı şey... Fakat ben, acaba yalnız bir parça iyilik ettim diye mi bu gece bu kadar mesut oluyordum? Acaba sade bunun için mi?

30 Mayıs

Behice ile bugün resmen nişanlandım. Evlenmemiz için lâzım gelen zamanı o, halamın Fatih'teki evinde geçirecek, sonra memuriyet mahallime gideceğiz. Behice, beni umulmayacak kadar büyük bir ihtiras ile seviyor.

Bu akşam üstü yine çocukça bir harekette bulundu. Hiç lüzum yokken parmağındaki nişan yüzüğünü öptü. Sonra : «Bu kadar büyük saadete ben lâyık değilim!» diye hıçkıra hıçkıra ağladı. Behice'nin ne tuhaf, fakat ne hoş bir mizacı var.

4 Ağustos

Yarın memuriyet mahallime hareket ediyorum. Gençliğimin budalalıklarıyle dolu olan bu hâtıra defterime son budalalığımı da kaydettikten sonra onu yine bir dolap köşesine atacağım...

Behice ile bu hafta evlenecektik. İki gün evvel imzasız bir mektup aldım. Şu mealde bir şey: «Mutasarrıf Bey, zâtıâliniz adamakıllı budalaymışsınız. Behice'nin kocasından ayrılmasına siz sebep olmadınız. O, size tesadüf ettiği gün bir randevudan geliyordu. Araba vakası üzerine kocası tahkikat yaptı ve hakikati meydana çıkardı. Eğer bu izahattan sonra yine onu istemekte ısrar ederseniz Allah mübarek etsin. Mezhebinizin genişliğini tebrik ederim.»

Bu imzasız mektuba inanmadım. Onu Behice'ye gösterdim. İnkâr ve isyan edecek sanıyordum. Fakat o, ağlaya ağlaya ayaklarıma kapandı: — Namık Bey, bu mektup doğru söylüyor, benim bir başkasıyle bir münasebetim vardı... Ben, büyük bir cahillik etmiştim... O hiç sevmediğim ihtiyar adam ile geçireceğim hayat beni öyle meyus bir isyan ile doldurmuştu ki, beni takip eden ilk gence... Anlıyorsunuz ya... Ben size lâyık değildim. Bunu biliyordum.

Ben gayet soğuk: — Bunu niçin daha evvel söylemediniz? dedim. O, boğula boğula ağlamakta devam ederek cevap verdi: — Sizi sevmeğe başlamıştım Namık Bey... Sizi bütün hayatımda o kadar vefa ile sevecektim ki, mutlaka bu günahımı kendi kendime affettirecektim... Fakat olmadı.

— Artık İzmit'e, amcanızın yanına dönebilirsiniz Behice Hanım dedim.

Ayrılacağımız vakit ellerimi tuttu, küçük küçük buselerle parmaklarımı öptü.

Behice, gerçi gözümden düştü. Fakat onu gönlümden çıkarmak için çok sıkıntı çekeceğim.

BİLEK SAATİ

F. Celâleddin'e

O sabah, Niyazi, bahçe kapısında kunduralarını boyarken hastane bayırında oturan teyzesi Adile Hanım, oğlu Vâhit ile beraber misafir geldi. Vâhit, bir hafta evvel sünnet olmuştu. Bugün, annesi onu, başında nazar boncuklarıyle teyzesinin elini öpmeğe getiriyordu.

Huriye Hanım, Niyazi'nin sefertasına koyduğu reçeli tekrar kavanoza boşalttı : — Artık bugün mektebe gitmezsin Niyazi, dedi.

Mektepten kalmak, Niyazi'nin canına minnetti. Bahusus Vâhit gibi en sevdiği arkadaşının misafir geldiği gün. Fakat ya akşam, babasından, yarın hocasından yiyeceği dayakları ne yapsın? Uzun uzun düşündükten sonra : — Ben, yine gideyim anne... Bana dayak yedirme nafile, dedi ve isteksiz bir tavırla çantasını koltuğuna aldı.

Hep birden ısrar ettiler. Babası, mazeret tanımazdı ama nereden bilecek?.. Saklayıverirlerdi. Hocaya gelince, yarın annesi mektebe gider, hastaydı, yahut işi vardı diye kandırırdı. Hem de yalan değil ya... Evde misafir varken sokaktan öteberiyi kim getirecek? Testiyi kim dolduracak? Mangalı kim yakacak?

Niyazi; cılız hastalıklı bir çocuktu. On bir yaşında olduğu halde yedi yaşında gibi görünürdü. Süzgün yüzü, ince sesi için çocuklar ona «Sivrisinek» derlerdi. Sivrisineğin zaman zaman mektepte falakaya yatması çocukların en büyük eğlencesiydi. Hoca, rahle üstündeki ince değneğini alarak : «Yıkın yere şu Sivrisineği!» diye bağırdığı vakit renksiz yüzünde öyle perişan bir telâş uya-

nır, incecik sesiyle vızıldarken öyle gülünç niyaz ve dua kelimeleri bulurdu ki, bütün sınıf, bayram yerine dönerdi. Çocuklar, karınca gibi etrafına üşüşürler, küçücük vücudunu kargatulumba ederek havaya kaldırırlardı. Kimi potinlerinin bağını çözer, kimi çoraplarını çıkarırdı. Niyazi, daha yerde sürünerek gezdiği yaştan beri dayak yemeğe başlamıştı; fakat bir türlü alışamamıştı. Daha fenası; onu mektepten ziyade evde döverlerdi. Bütün hüsnüniyetini, bütün gayret ve icadını sarfettiği halde bir türlü kendini dayaktan kurtaramazdı.

Sokakta tecvid ezberleyerek gezmek, annesi misafirlerle masal söyleşirken yüzükoyun yere yatarak, bitmez, tükenmez karalamalar yazmak, onu nasıl mektepteki falakadan kurtaramazsa büyük adam gibi iş görmek, evin alışverişini etmek, sabahları babasının çizmelerini boyamak, hatta tahta silmek onu evde kamçı yemekten kurtaramazdı. Hilekârlığın her şeklini öğrenmişti. Büyük adamlardan daha düzgün ve insicamlı yalan söylerdi. Yaptığı bir kabahati başkasına atmaktaki mahareti şayan-ı hayretti. Yalnız hırsızlık etmezdi. Çünkü evde ne kaybolsa ondan bilmek âdetti. Onun için çok kere alışveriş ederken kendi gündeliğinden para eklediği bile olurdu.

Maamafih, bütün bunlara rağmen kafes gibi kuru göğsü değnek ve kamçının halecanlariyle günde birkaç nöbet sarsılırdı.

Babası, Çanakkale'de «Kamçı Muharrem» diye şöhret almış sert, haşin bir polis memuruydu. Sokaktakilerden tamamiyle alamadığı hıncını evde karısiyle çocuğundan alırdı. Kapının arkasında asılı duran kamçısını eline aldığı zaman, Niyazi bir küçük köpek yavrusu gibi titremeğe başlardı.

Maamafih, Muharrem Efendi'nin dünyada Niyazi'den çok sevdiği bir mevcut yoktu. Fakat, aklı başında bir ba-

banın vazifesi çocuğunu şımartmaktan ziyade mum gibi terbiye etmek değil midir ya? Onun için Niyazi'yi sünnet olduğu gün bile okşamamıştı. Karısı, çocuğu biraz tatlı muamele etse kızar, bağırır, Niyazi'yi odadan çıkardıktan sonra : «Yahu... Sana bin kere tembih ediyorum. Çocuğu yüzsüz edeceksin. Rahmetli babam beni adam etmek için ayaklarımdan direğe asar da öyle kamçılardı. Bak, şimdi dua ediyorum. Böyle yapmasaydı adam olur muydum?.. Baldırı çıplağın biri olur kalırdım. Ya adam olsun, ya gebersin! İnsan, çocuğuna hiç yüz vermemeli, hak veriyor gibi görünmemeli... Velevki haklı bile olsa cevap vermeğe alıştırmamalı!...» yolunda dersler verirdi.

Mektep hocası ona sokakta rastladıkça, hoşuna gitmek için tâ uzaktan : «Seninkine bugün yine öyle bir sopa çektim ki...» diye anlatmağa başlar, o da : «Hay ellerin nur olsun... Bu akşam, ben de temiz bir dayak atayım. Varol... Biz, çocuğu saye-i Resulûllahta inşallah bir şeye benzeteceğiz!» derdi.

O gün, Niyazi, çok bahtiyar oldu. Öğle yemeği yetişinceye kadar mutfakta annesine yardım etti. Sonra Vâhit'le oynamağa başladı. Vâhit, hediye getirilen oyuncakların bir kısmını kutuya doldurmuş, getirmişti. Bunlardan bir tanesi Niyazi'yi ağlatacak kadar mahzun ediyordu : Küçük bir bilek saati.

Niyazi, dünyada saatleri sevdiği kadar bir şeyi sevmezdi. Alışverişe gittiği zaman saatçi dükkânlarının önünde durur, derin hasretlerle saatleri seyrederdi, sünnet olacağı günü düşünürken duyduğu kederden küçük bir saate sahip olmak ümidiyle müteselli oluyordu. Fakat bir sene evvel sünnet olduğu vakit ona saat getiren olmamıştı.

Yukarı odada Vâhit'le oynarken aklına bir şey geldi. O sabah babası, bilek saatini çiçekliğin içinde unutmuştu. Kapıyı kilitledi, büyük bir heyecan ile saati alarak bileğine bağladı. Fakat, ne yazık ki odada Vâhit'ten başka bunu gören yoktu. Nihayet mukavemet edemedi: «Haydi Vâhit, seninle çınarlığa, gezmeğe gidelim, dedi, ikimiz de saatli; ne güzel olur.»

Bileğinde saatle sokakta yürürken boyunu biraz daha büyümüş zannediyor, saatini göstermek için yemişçilerin önünde durup fındık, çekirdek, kuru üzüm alıyordu.

Bir zaman, çınarlıkta gezdiler. Sonra çayın birkaç gün evvelki yağmurlarla büyümüş sularını seyretmek için küçük tahta köprünün üstüne çıktılar. Suların getirdiği dal parçalarını tutmakla eğlenirlerken Kurşunlu Camide ezan okunduğunu işittiler. Vâhit, saatine baktı. Niyazi de baktı. Galiba saat durmuştu. Bileğini kulağına götürdü. İşitmek kabil değil... O vakit saati kayış mahfazasından çıkardı. Fakat ne oldu, nasıl oldu? Saat, parmaklarının arasından kayarak suya düştü. Niyazi, kendini çaya atmak ister gibi feryad etti. Vâhit koluna yapıştı:

— «Dur Niyazi, ağaç değil ki su götürsün... Bak dibinde durup duruyor. Çıkarırız...» dedi.

Filhakika, saat, suyun dibinde duruyordu. Fakat bir türlü çıkarmağa imkân bulamadılar. Vâhit, Niyazi'yi teselli etti: «Ağlama Niyazi. Ben, bu gece ağabeyime söylerim. O, yarın sabah erken erken gelir... Çıkarır, nereye kaybolacak buradan?» dedi. Suların cazibesine kapılmış gibi duran Niyazi'yi sürüye sürüye eve götürdü.

Allahtan o gece Muharrem Efendi keyifli geldi. Fakat, aksi olacak, yemekten sonra saatin kaybolduğunu farketti. Niyazi, daha akşamdan yandaki odada yatağına girmişti. Önce, karısını istintak etti. Huriye Hanım, katî bir

şey söylemiyordu. Fakat Niyazi'nin halinden şüphelenmişti. Muharrem Efendi, kamçısını eline aldığı gibi çocuğu söyleteceğinden emindi. Fakat bu gece, bir türlü bunu yapmak içinden gelmedi. Karısına yavaşça: «Sen seyret bak... Beş dakikaya kalmadan saati nasıl çıkarıyorum!» dedi. Sonra yüksek sesle devam etti: — «Hanım, getir, ver şu kebap şişlerini bana... Aç şu mangalı... Onlar, ateşte kızadursunlar... Şimdi o çapkını yatağından çıkaracağım... Ya saati getirir, yahut da tekmil vücudunu ateşte dağlarım... Yapar mıyım yaparım... Öyle hırsız yaşayacağına gebersin daha iyi!»

İçeriden boğuk bir ses geldi. Muharrem Efendi: «Gördün mü nasıl?» mânasında muzafferane başını salladı. Bir zaman daha tehditlerine devam ettikten sonra: «Gel buraya çapkın!» diye yanındaki odanın kapısını açtı. Fakat içeriye kuvvetli bir rüzgârdan başka bir şey girmedi. Yatak odası karanlık, pencere açıktı.. Rüzgâr konsolun üstündeki gece kandilini söndürmüştü. Çocuk, odada yoktu. Anlaşılan pencereyi açmış. asma çardağına sarılarak bahçeye inmişti. Kadın bağırıp çağırmak istedi. Fakat Muharrem Efendi onu temin etti: «Korkma... Tehdidi işitti ya... Saati mutlaka bahçede bir yere saklamış olacak... Onu almağa gitti zâhir...» Fakat Niyazi bahçede de yoktu. Zaten bahçe kapısı da ardına kadar açıktı. Muharrem Efendi hâlâ: «Etme be yahu, neredeyse çıkar, gelir... Nereye gidecek çapkın?» diye söyleniyordu. Fakat kendi de iyiden iyiye korkmağa başlamıştı.

Niyazi'yi iki saat sonra tütün kolcuları eve getirdiler... Köprüden geçerken çayın azgın suları içinde küçük bir çocuğun bağıra bağıra çırpındığını görmüşler... Aralarından biri suya girmiş, Niyazi'yi bin güçlükle ölümden kurtarmış... Çocuğu bir aba gocuğun içine sarmışlardı.

Hemen odaya ateş yaktılar, ıhlamurlar kaynattılar. Anası çamaşır değiştirirken ellerinden birinin kilit gibi kapalı olduğunu gördü... Zorlaya zorlaya yumruğunu açtılar, içinden babasının mineli küçük saati çıktı.

Çok uğraştılar, dünya kadar hekim, ilâç parası verdiler... Kâr etmedi. Allah yedide verdiğini sekizde almaz. Niyazi, beş gün sonra zatürrieden vefat etti. Anasının kucağında ölürken zavallı buruşuk elini uzatmış: «Babacığım... Vurma bana... Getirdim... Getirdim saatini!» elimeleri son sözü olmuştu.

Muharrem Efendi, şimdi emekli bir ihtiyardır. Allah başka çocuk vermemiştir. Oğlunun eski arkadaşlarını gördükçe hâlâ içini çeker: «Yavrum bunların birine benzemezdi. Ömürcüğü olaydı iyi bir adam olacaktı. Son nefesinde bile itaatten ayrılmadı... Allah verdi, Allah aldı...» diye söylenir...

ASKERİN DÖNÜŞÜ

(Yağmurlu bir gece yarısına doğru Haydarpaşa istasyonunda... Üç günden beri kömürsüzlükten hareket edemeyen bir asker treni. Paytak, kırmızı kuşaklı, çember sakallı bir başıbozuk ağız ağıza dolu vagonları bir bir dolaştıktan sonra furgonun kapısına gelir, tellâl çağırır gibi dik bir sesle bir kere de orada bağırır.)

Başıbozuk — Aranızda Kastamonu'nun Taşköprü kazasından Bekirli nahiyesinden Elmaçık köyünden Satılmış oğlu Ali var mı?

Vagonun karanlığında bir iri odun kütüğünün tepesinde kuş gibi tünemiş zayıf bir nefer :

— Var, hemşehrim var!...

Başıbozuk — Hele şükür, nerede?..

Kapının yanında heybelerin arasından başını çıkarmağa çalışan bir çavuş :

— Nöbet başında... Hasan, var git, Ali'yi çağır, gel...

Başıbozuk — Hemşerim, daha yetmedi mi bu nöbet? Nerede bekliyor?

Bir onbaşı — Mokotifin tekeri önünde yatıyor... Üç gündür anamız ağladı şunun şurasında... Mokotifi çözüp başıbozuk arabalarına bağlayacaklar diye duyduk... Asker, beşer beşer gidip mokotifin altına yatıyor... Çiğneyip geçecek halleri yok ya?..

(Karanlıkta lokomotif tarafından topallaya topallaya bir asker gelir.)

Ali — Kim beni arayan başıbozuk?

Başıbozuk — Oğlum Ali, ben geldim.

Ali — Sen'kimsin?.. Vay Kamber Dayı, sen mi geldin?

(Kamber Dayı ile nefer kucaklaşırlar. Birbirlerini öperler.)

Çavuş — Yer açın ülen!.. (Furgonun karanlığında dalgalı bir hareket...)

Ali — Ne lâzım hemşehriler... Adam alacak hali mi var arabanın?.. Hem bizim gizli diyeceklerimiz var. He Kamber Dayı?.. Gel, arabanın üstüne çıkalım seninle... Sen ihtiyarsın ama... Zorlusun... Köyde ayı gibi kavakların tepesine çıkardın ya...

(Demirlere tırmanarak furgonun üstüne çıkarlar. Yağmur, etraflarındaki ve elbiselerindeki rutubetin içinde farkına varılmayacak kadar hafiftir.)

Kamber — Birdenbire yürüyüverirse...

Ali — Memlekete kadar gideriz beraber, be!... Ah Kamber Dayı, ben senin yerinde olsam acap bir saat buralarda durur muyum? (Tütün kesesini uzatarak) Sar hele!.. E, söyle bakalım. Köyde ne var, ne yok?.. Yüreğim bu kav gibi cayır cayır yaniyor... Kuş olayım da uçayım diyorum...

Kamber — Sen neredeydin Ali?

Ali — Sorma. Aklımda bile kalmadı... Neyine gerek? Sen memleketten haber ver!...

Kamber — Biz senin kara haberini aldık Ali... Yalanmış ha!

Ali — Hem yalan, hem gerçek... Bir kere yaramdan dokuz ay yattım. Adamın vâdesi gelmeyince bir şey olmuyor. Yoksa beni öldü diye haber ettiler ha... Ne yaptı anam?... «Ah, benim oğlum!» diye ağlayıp çağırmağa bulaşmıştır, garip hatuncuk...

Kamber — Biz ona diyivermedik şehit olduğunu.

Ali — Yok canım... Haberi yok mu?

Kamber — (Tuhaf bir tavırla başını sallayarak) Onlara ne malûm değil ki...

Ali — Deme Allahaşkına, Kamber Dayı... Sakın kadıncağıza bir hal oldu...

Kamber — Ne diyelim... Allah emri...

(Bir zaman susarlar... Ali, yağmurun içinde birer damla göz yaşı gibi ıslak görünen uzak ışıklara baktıktan sonra içini çeker :)

— İhtiyardı fakir ya... Hani bu yaşa geldi... Ha bugün, ha yarın... Bir gün rahat görmedi, ona yanarım... Sırtında dağdan odun taşı... Allahın sıcağında öküz gibi çift sür...

(Tekrar susarlar; gerideki vagonların birinden gelen yanık bir türküyü dinlerler : Ağlama hey garip anam, belki de gelirim; belki de devletin yoluna şehid olurum.)

Ali — (Bu fena havadisin bir yük gibi omuzuna çöken ağırlığını silkip atar...) Benim kuzucuk nasıl, kuzucuk?

(Kuzucuk küçük kardeşiydi... Pek küçükken bir hastalık geçirmiş, ondan sonra dili söylememiş, aklı başına gelmemişti. Her şeye güler; kardeşinin sevgisinden başka bir şey anlamazdı.

Köyde onun peşinden ayrılmadığı, hem de sürmeli kara gözleri, kıvırcık saçları için, ona kuzucuk derler...)

Ali — Kuzucuk, ben askere gelirken altı saat ardımdan yol yürüdü... Ne halde şimdi?

Kamber — (Uzun bir of çekerek :) Kuzucuğun lâfını hiç etme Ali...

Ali — Allahını seversen Kamber Dayı... Ne oldu kuzu? diyiver bana çabuk...

Kamber — (Başını iki tarafa sallayarak) Kuzu, bizi yaktı, yandırdı, Ali... Yüreğimizi göz göz etti... Kuzuyu evvelki yıl askere aldılar...

Ali — Ne konuşuyorsun Kamber Dayı?.. Kuzu, parmak kadar çocuk...

Kamber — Kuzu, birdenbire koca delikanlı oldu...

Bir gün dağda koyun otlatırken jandarmalar yakalamışlar: «Sen asker kaçağı olmalısın hele!» demişler... Fakirde dil yok ki dert anlatsın... Eline kelepçe vurup kasabaya göndermişler, hekime bakıtmışlar... Hekim: «Koca adam bu, be!» demiş... «Ya neye konuşmuyor?» demişler... «Domuzluğundan!» demiş... Amcam, oğlanın nüfus kâğıdını koynuna koydu. Eşeğine binip gitti kasabaya... Lâf anlamaz herifler. «Bre yahu, bunun nüfus kâğıdına bakın!» dediyse de «Onun yaşını yalan yazdırmışsınız!» demişler... Amcamı deflemişler... Uzatmayalım. Kuzuyu asker ettiler.

Ali — Ne yapar o fakir askerde!... Dil bilmez, silâh tutmak bilmez...

Kamber — Öyle ya...Karadan Ankara'ya götürürlerken kaçıp gelmiş... On beş gün gizledik... Yine yakaladılar... Üç kere götürdüler... Üç kere kaçtı... Dördüncüsünde... Ali, söyletme bana artık...

Ali — Ayağını öpeyim... Çocuklarının başı için Kamber Dayı... Sakın oğlanı asker kaçağı diye...

Kamber — (Başıyle tasdik eder) Ne dersin oğul?...

Ali — Hiç dert anlatmağa çalışmadınız mı?

Kamber — Nasıl çalışmadık? Amcanla bir hafta kasabada kaldık... Binbaşının ayaklarına düştük: «Bevim, çoluğunun, çocuğunun başı için!... Bu oğlan, sakattır, yaptığını bilmez... Bunu bir hekime bakıtın!» diyecek olduk. «Biz bakıttık onu... Deflevin şunları!» dedi. Askerlerin biri koluma yapıştı; biri de yüzüme bir şamar attı... hâsılı velmâna, oğlancık gitti!... Kurşuna dizecekleri gece amcanla hapishane müdürünün ayaklarına kapandık. Allah razı olsun bizi yanına bıraktı... Kuzucuğun haberi bile yok... Bulaştı güle güle yüzümüzü öpmeğe...

Ali — (Derin derin) Yeter, Kamber Dayı... Benim fakir Kuzucuğum...

(Bir zaman daha susarak vagonlardan gelen yanık türküleri dinlerler.)

Ali — (Bu sefer de ümitsizliğini mağlûp ederek) Sen ne vakit geldin Kamber Dayı?...

Kamber — Geçen yıl... Şimdi hastanede aşçılık ediyorum. Bugün bir hemşehri senin geldiğini duymuş. Hele Ali'yi bir kere göreyim, dedimdi.

Ali — Allah razı olsun. Gayri sormağa dilim varmıyor, Dayı, benim oğulcuğum nasıl?... Köroğlundan ne haber?...

Kamber — İkisi de iyi, bak, onlar sağ. (Yerinden kalkmağa davranarak :) Hele ben gideyim... Kapıyı örterler... Sokakta kalırım.

Ali — Kamber Dayı, senin dilinin altında bir şey var.. Hele onu da diyiver... Sakın kadıncağıza da bir şey oldu?

Kamber — Yok Allaha emanet ya... Hani sanki...

Ali — Haydi, onu da diyiver...

Kamber — Ne dedim de geldim sana, Ali...

(Düşündükten sonra :) Bilmemekten bilmek daha hayırlı ya... Ali, oğlum... Biz, seni şehit oldu sandıktı ya... Senin köroğlu çok sıkıntı çekti... Oğlun da açlıktan öleyazdı... Fakir, cıscıbıldak kaldı. Konu komşu bir olmuşlar... Ben, o vakit köyde değildim ha... Ne dedim, konu komşu bir olmuşlar... Ölenin geri geleceği yok ya... Demişler, çocuğa da bir babalık lâzım...

Ali — (Dışarıdaki rutubet kemiklerine işlemiş gibi dişlerini çatırdatarak :) Anladım Dayı, bu da başıma geldi ha... Bunca yıl ateş karşısında yan... Düşman kurşuniyle delik deşik ol... En nihayet...

Kamber — Ne diyelim oğlum? Hep Allahtan...

Ali — (Derin derin içini çekerek :) Öyle, Kamber Dayı, Allahtan gelene ne denir? (Biraz sonra sönmüş bir sesle) Kime vardı?

Kamber — Hani bir ihtiyar hacı İlyas vardı. Zengin

paralı bir herif... Şimdi, sen gidince kızıl kıyamet kopacak... Bir kere daha olduydu... Kadının kocası çıkagelirse kadın boş düşermiş; sonra hangi kocasını isterse ona varırmış... Ayşe; seni bırakmaz...

Ali — (Şiddetle) Ben köpek değilim Kamber Dayı! Artık istemem... Hem o zengin herif... Benim İbrahim'i döğüp söğüyor mu hacı İlyas Ağa?...

Kamber — Hani iki elim yanıma gelecek... Çocuğu kuş sütüyle besliyor...

(Birdenbire lokomotif düdük çalar... Aşağıda telâşlı bir gürültü kopar. Tren artık hareket edecektir. Ayak sesleri, «Padişahım çok yaşa!» lar, türküler, cura, kaval, çığırtma sesleri. Ali ile Kamber Dayı telâşla vagonun üstünden inerler.)

Furgondan birkaç ses — Ali, kalacaksın... Hele çabuk et...

Ali — Hemşehrilerim, heybemi atın... Ben kalıyorum, hakkınızı helâl edin...

Çavuş — Ne çeşit lâf bu, Ali? Hele sen, yarım saat önce lokomotifin önünde yatıyordun ya...

Ali — O vakit benim de köyüm vardı, çavuş...

Çavuş — Allah Allah, şimdi yok mu köyün senin?...

Ali — Gayri köyüm yok benim, çavuş...

(Ağır ağır hareket eden trenden heybesini alırken :) Köyüm yanmış... Dikili ağacım kalmamış...

(Tren keskin bir feryatla, içindekilerin şevkiyle yürüyen canlı bir şey gibi hareket eder. Tepeleme dolu vagonlar bir bir geçer... Ali, son vagonun feneri kayboluncaya kadar arkasından bakar...)

Dik bir ses — Ne bekliyorsun, arkadaş... Asker...

Kamber Dayı — Gidiyoruz, hemşehri... Haydi Ali, oğlum...

Genç bir memur — (Kambere) Hasta mı o?

Kamber — Yaralı...

Memur — Neresinde yarası?...

Ali — (Başını çevirerek, halsiz halsiz :) Göğsümden, hemşehri; göğsümden... (Heybesini omuzuna alır. Başı önüne çökmüş, omuzları düşük, su birikintilerinin için-de topal ayağını sürüye sürüye karanlığa ve yağmura ka-rışır.)

MEKTUPLAR

(Kimsesiz çocuklara mahsus leylî bir mektebin teneffüs bahçesi... Açık bir ilkbahar sabahı... Talebe, meraklı bir top oyununa dalmış... Bahçenin bir köşesinde harap gövdesi çakı, bıçak yaralarıyle dolmuş asırlık bir çınarın altında tek bir çocuk: Nihat... Nihat, sarışın, hasta çehreli, daima mahzun bir çocuktur... Yaşı on yedidir, fakat on üçten fazla görünmez. Fâzıl aynı yaşta, fakat iriyarı, fütursuz bir talebe.)

Fâzıl (Nihada yaklaşarak) — Hesap vazifeni ver de kopya edivereyim.

Nihat — Hesap vazifemi yapmadım...

Fâzıl — Niçin?

Nihat — Bugün hesap dersinde bulunmayacağım da onun için...

Fâzıl — Ne o?... Sen, izinli mi çıkıyorsun?

Nihat — Hayır... Şimdi siz derse girerken, ben çamaşırhane kapısından kaçacağım da...

Fâzıl — Ne diyorsun Nihat?... Sen çıldırdın mı? Her zaman sen, bizi haylâzlığımız için ayıplardın... Ne oldu birdenbire sana?

Nihat — Çok mühim bir işim çıktı...

Fâzıl — İzin iste...

Nihat — Vermezler...

Fâzıl — Vermezlerse yarın çıkarsın... Yarın perşembe...

Nihat — Bugün behemehal çıkmalıyım... İzin vermezlerse kaçmak lâzım gelecek... Tabiî bu, daha fena olur.

Fâzıl — Peki, mühim iş nedir? Nereye gideceksin?

Nihat — (Daima mahzun bir tevekkülle gülümseyen gözlerinde kindar bir parıltı ile) Babamın evine...

Fâzıl — (Şaşkın) Babanın evine mi? Ay, senin baban var mı? Sen de benim gibi yetim değil misin?

Nihat — Evet var. Hem de mühim bir adam.

Fâzıl — Seninle beş seneden beri arkadaşız... Benden niçin sakladın? Büyük annenden başka kimsen yok sanıyordum.

Nihat — Var fâzıl... Fakat ne o beni arar, ne ben onu...

Fâzıl — Niçin? Adamın babası sağ olsun da aramasın?... Demek senin baban çok fena bir adam...

Nihat — Ben de öyle zannediyordum. Fakat şimdi anlıyorum ki söyledikleri kadar fena değil... Yalnız, zavallı bir adam...

Fâzıl — Ben, bu işi çok merak ettim... Hem sen niçin bir gün bile beklemeğe tahammül etmeden babanı görmek istiyorsun?

Nihat — (Gözlerinde aynı kinli parıltı ile) Yedi sene önce mihnet ve sefalet içinde ölen annemle kendi çektiklerimin acısını almak için.

Fâzıl — Nihat, sen deli olmuşsun kardeşim... İyi ki bana söyledin; mümkün değil seni bırakmam...

Nihat — Gösterdiğim samimiyet için beni pişman etme Fâzıl... Hem benim yapacağım şey fena bir iş değil... Bilsen sen de bana hak verirsin... Derdimi bugüne kadar kimseye söylemedim; fakat sana söyleyeyim... Benim babam yüksek bir memurdur Fâzıl... Yedi, sekiz yaşıma kadar çok bahtiyar oldum... O günlerin hayali hâlâ aklımdan gitmez. Bahçedeki havuzda kayık yüzdürdüğümü, sofada sandalyeleri arka arkaya dizerek şimendifer oynadığımı hâlâ görürüm. Babama samanla dolmuş bir tilki hediye etmişlerdi. Bir gün onun üstüne binerek at

oynuyordum. Babam yandaki odada kendi kendine oturuyordu. Babama uzun boylu, kara sakallı bir misafir geldi. Bir zaman sonra babamın hiddetle bağırıp çağırmağa başladığını işittim. Kara sakallı adam da sert sert bir şeyler söylüyordu. Yavaşça tilkinin üzerinden indim, kapı aralığından içeri baktım. Babam, elinde karmakarışık mektuplarla odada dolaşıyordu. Sonra, birdenbire bir kanapenin üstüne oturdu, yüzünü, elleri içine aldı. Hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı. Babamın hiç ağladığını görmemiştim. Yavaşça içeri girdim. Dizlerini okşadım : «Baba... Ağlama baba... Ben de ağlarım, sus!» diye onu teselli etmek istedim. Fakat babam, birdenbire yerinden fırladı, kolumu yakaladı, bohça gibi beni odanın ortasına fırlattı. Başım mangalın kenarına çarpmıştı, haykıra haykıra ağlamağa başladım... Hizmetçi Fatma kadın, beni kucağına aldı, bahçeye götürdü, masallar söyleyerek beni avutmağa çalıştı... (Derin derin göğüs geçirir) O gün, benim son bahtiyar günüm oldu...

Fâzıl — Vah, zavallı kardeşim... Peki, ne imiş o adamın babana söylediği?

Nihat — (Gözlerinde şimdi iki iri damla yaşla) Seneler geçtiği halde hâlâ söylemeğe utanıyorum... Çok güç şey... Fâzıl, o adamın getirdiği mektuplar benim anneminmiş. Annem meğer onları yabancı bir erkeğe yazmış.

Fâzıl — Aman, ne fena şey! Fakat ben senin yerinde olsam o annenin adını ağzıma almazdım...

Nihat — Böyle söyleme Fâzıl... Allah, o acıyı kimseye tattırmasın... O günden sonra aylarca annemi görmedim... Evin içinde herkes mahzun, herkes durgundu... Babamı yalnız yemeklerde görüyordum... Eskiden beni dizlerinden indirmeyen babam, yüzüme bakmak istemiyordu... Artık, hizmetçi Fatma kadınla beraber yatıp kalkıyordum... Ne olduğunu, annemin niçin evden gittiğini bilmiyordum. Fakat felâketin büyüklüğünü anlıyor,

etrafımdakilerden bir şey sormağa cesaret edemiyordum. Aradan galiba yedi, sekiz ay kadar geçmişti. Evin içinde yeni bir hayat ve neşe uyanmağa başlamıştı. Bunun sebebini anlamakta gecikmedim... Annemin yerine başka bir kadın geliyordu. İşte o vakit birçok dâvalar olmuş, babam, yarı zorla, yarı gönül rızasıyle beni anneme vermeğe muvafakat etmiş... Bir gün babam, beni küçük bir bohça ile beraber komşu kadınlardan birine teslim etti, büyük annemin Unkapanındaki evine gönderdi. O günden sonra onu pek nadiren görmeğe başladım. Arasıra ramazanda, bayramlarda annem beni babamın elini öpmeğe gönderiyordu. Artık aklım ermeğe başlamıştı. Gittiğim yer benim babamın evi, kendi evimdi. Böyle olduğu halde kapıdan girerken boynum bükülüyor, içime bir garip helecan ârız oluyordu. Bu evde kendimi bir köpek yavrusu gibi sefil, hakir, lüzumsuz görüyordum. Üvey annemden hizmetçilere varıncaya kadar hepsinin öyle tuhaf bir bakışları vardı ki, yüreğimi parça parça ediyordu. Ya üvey kardeşlerim... Benim vaktiyle kayık yüzdürdüğüm havuzun etrafında koşuşan, vaktiyle suladığım ağaçlardan bana meyve ikram eden bu küçük çocukları görmek istemiyordum. Ziyaret günlerimin acısını hâlâ unutamam. Eve döndükten sonra günlerce annemin yüzüne bakmak istemiyor, günlerce gizli gizli dargın duruyordum. Uğradığım hakaretler, gördüğüm haksızlıklar, çektiğim sıkıntılar hep onun yüzünden değil miydi? Babamdan ayrıldıktan beş sene sonra annem veremden öldü. Öldüğü vakit saçlarında bir tane beyaz tel yoktu. Annemin ölümünden sonra büyük annem bana bakmak için güçlük çekmeğe başladı. Tekrar babamın yanına göndermek istedi. Fakat bu sefer babam beni kabul etmedi. İhtimal, üvey annem, buna razı olmadı. O vakit, büyük annem birçok yerlere ricaya gitti. Beni kimsesiz diye bir mektebe kabul ettirdi.

Fâzıl — Seninle bu kadar iyi arkadaş olduğumuz halde niçin bunları benden sakladın Nihat?

Nihat — Utandım. Daha doğrusunu istersen senin de bana hor bakmandan korktum...

Fâzıl — Zavallı Nihat. (Bir sükût) Bugün niçin babanın evine gitmek istiyorsun?...

Nihat — Söyledim ya... Annemin öcünü almak için... Annemin yerini çalan, beni babamın evinden, kendi evimden yabancı gibi kovduran üvey annemin annemden daha temiz olmadığını ispat için...

Fâzıl — Ne söylüyorsun Nihat?

Nihat — Evet... Bu, beni gördükçe dudak büken, babamın beni himaye etmesine mâni olan, annemden daima hakaretle bahseden faziletli hanımın bir de sevgilisi varmış... Bunu bana annemin eski bir komşusu haber verdi. Evvelâ inanmadım; fakat temin etti. Üvey annemin sevdiği adam, bu komşunun evinde kiracıymış... Hatta deste deste mektupları varmış... O hanıma anneme olan muhabbeti namına yalvardım... Dün akşam, geç vakit burada beni görmeğe geldi, mektuplardan üç tanesini bana gösterdi.

Fâzıl — Demek sen şimdi?...

Nihat — Evet, bu mektupları elimle babama teslim edeceğim.

Fâzıl — Fakat baban çok muztarip olacak, Nihat...

Nihat — Annem muztarip olmadı mı, ben muztarip olmadım mı? (Derin bir kin ile) Sıra şimdi de onlara geldi...

Fâzıl — Nihat, sen gayet sakin, yumuşak, merhametli bir çocuktun...

Nihat — «Başı dara gelirse kedi kaplan olur» derler...

Fâzıl — Sen, mümkün değil böyle bir şey yapamazsın...

Nihat — Göreceğiz... Trampet çalındı... Haydi, sen, yanımdan git... Ben, şimdi görünmeden çamaşırhaneye gireceğim...

2

(Akşam... Teneffüste aynı ağacın altında.)

Fâzıl — Müdür mektepten kaçtığın için ne dedi?

Nihat — Çok kızdı, bir izinsiz verdi...

Fâzıl — Ucuz kurtuldun.

Nihat — O da öyle söyledi : «Nihat, senden bunu beklemezdim! Fakat altı seneden beri birinci defa oluyor... Bir daha olmasın!» dedi.

Fâzıl — Söylediğini yaptın mı?

Nihat — ...

Fâzıl — Niçin cevap vermiyorsun? Bana söylemen lâzım...

Nihat — (Gözleri önünde, bir değnek parçasiyle toprağa bir hendese şekli çizerek söze başlar) Beni görünce hepsi birden şaşırdılar... Üç seneden beri oraya ayak atmamıştım. Ne istediğimi sordular. «Babamı göreceğim.» dedim. Babamın yanında bir misafir vardı... Sofada bir sandalyeye oturarak beklemeğe başladım. Sofalar, bahçeler bana küçülmüş gibi görünüyordu. Fakat eşya değişmemişti.

Şurada annemin akşamları tentene ördüğü koltuk... Bu yanda altına saklanarak misafirleri korkuttuğum büyük kanape... Duvarda şaha kalkmış bir atı zapteden Arap kölenin resmi... Hatta kapının bir kenarına vaktiyle çakıyle çizdiğim bir resim bile kaybolmamış... Kapılardan biri yavaşça açıldı... O kadar dalgındım ki, annemin çıkmasını bekledim... Fakat onun yerine üvey kar-

deşim Adnan çıktı... Adnan, eskiden vahşî, soğuk bir çocuktu. Beni gördükçe bucak bucak kaçardı. Bu sefer de öyle yapmasını bekledim... Fakat Adnan, beni görür görmez bir sevinç çığlığı kopardı : «Ağabey... Ağabeyim gelmiş!» diye kucağıma sıçradı. Kardeşim, küçük kollarını boynumdan ayırmıyor; gözlerimi, saçlarımı buselere garkediyordu. Dizlerime oturarak konuşmağa başladım. O eski vahşî, ürkek çocuk öyle munis olmuştu ki... Bu çocuk, her şeye rağmen benim kardeşimdi. Adnan bir zamandan beri daima beni hatırlıyormuş, küçük arkadaşlarına benden bahsediyormuş. Geçenlerde : «Beni ağabeyimin mektebine götür!» diye babasına yalvarmış... Bir gün de bana kendi eliyle bir mektup yazmış, postaya vermek üzere annesine bırakmış... Kardeşim, gözlerimin içine bakarak : «O mektubu aldın değil mi ağabey?» dedi. Gayriihtiyari yalan söyledim... «Aldım Adnan,» dedim. Çocuk, benimle mutlaka bir oyun oynamak istiyordu. «Ben sandalyelerden bir şimendifer yaparak sizi gezdireyim e mi ağabey?» dedi. Vücuduma tuhaf bir titreme yapışmıştı. Adnan, sandalyeleri, ihtimal, aynı sandalyeleri arka arkaya dizdi. Beni elimden sürükleyerek onlardan birine oturttu. Kardeşim önümde incecik bir sesle düdük çalarak sandalyeleri sarsarken, ben de arkasında ellerimi yüzüme kapayarak yavaş yavaş ağlamağa başladım. Uzun boylu adamın babama mektupları getirdiği gün ben aynı yaşta idim. Ben de o gün bu sandalyeler üzerinde aynı oyunu oynuyordum. Zavallı küçük, belki beş dakika sonra bu odada babasının derin derin inlediğini duyacak, teselli etmek için koştuğu bu kucaktan, ihtimal, aynı huşunetle atılacaktı. Bu aldatılmış bedbaht adamın kucağından atılan yavrular için düştükleri yerden kalkabilmek, tekrar gülmek, tekrar mesut olmak ihtimali yoktu. Onlar müebbeden sürünmeğe mahkûmdular.

Kardeşimi yavaşça kucağıma çektim. Yüzümü onun kıvırcık saçlarına saklayarak hıçkıra hıçkıra ağlamağa devam ettim. Sonra, çocuğu tekrar tekrar gözlerinden öptüm, kimseye bir şey söylemeden başım önümde, omuzlarım düşmüş, için için ağlayarak o evden çıktım.

TEHDİT

1

(Bursa işgalinin üçüncü gecesi... Çekirge'de küçük bir köşkün misafir odasında... Işık görünmesin diye lambalar kısılmış, perdeler sımsıkı kapanmıştır. Dışarda zifirî karanlık bir gece, sinsi ve sessiz bir yağmur var.)

Remziye — (Köşkün küçük hanımı... Yirmi bir yaşında sarışın, güzel bir genç kız). Bugünün yorgunluğunu, üzüntüsünü ömrümde unutamayacağım...

Sabiha — (Süt kardeşi... O gün «Yeşil» deki evi işgal ve kocası tevkif edildiği için memedeki çocuğu ile beraber oraya sığınmış bir genç kadın) Remziye'ciğim... Üç gündür kendi derdimle uğraştığım için vakayı doğru dürüst öğrenemedim... Nasıl oldu?

Remziye — (Halsiz halsiz başını omuzuna bırakarak) Kardeşlerimin ne kadar âsi, atılgan çocuklar olduğunu biliyorsun... Hiç beklenilmeyen bir zamanda Bursa'nın işgali biçarelere çok ağır geldi... Hakları da yok mu ya? Çanakkale'de, Bağdat'ta, Kafkasya'da gençliğinin en güzel senelerini çürüt... Sonra bu hali gör... Yunan askeri şehre girdiği gün kardeşlerimin üçü birden deli gibi oldular, ellerinde âdi av tüfekleriyle sokaklara dökülmeğe kalktılar. Yalvardım, ağladım, birer birer, ayaklarına kapandım. Hiç bir iş görmeden beyhude yere öleceklerini söyledim. Beni kime bırakacaklarını sordum. Ben ki onlara annemin, babamın emanetiydim, ben ki onların fikri, onların maksadı için nişanlımdan ayrılmağa razı oldum... Yeis, ümitsizlik bana öyle sözler söyletti ki, nihayet merhamete geldiler... Şimdilik uğraşmaktan vaz-

geçtiklerini, vukuatı bekleyeceklerini yeminlerle temin ettiler...

Dün sabah bir vaka oldu. Yunan askerleri aşağıda bir çiftlik basmışlar... O esnada sokakta bulunan kardeşlerim dayanamamışlar, kendileri gibi ateşli sekiz, on gençle beraber yardıma gitmişler, iki saat süngüye, makineli tüfeğe karşı küçük cep tabancalariyle muharebe etmişler... Neticede bu biçarelerden bir kısmı şehit düşmüş, bir kısmı firar etmiş... Şehitlerin bir cami avlusunda teşhir edildiğini söylüyorlardı. Birçok kadınlar orada çocuğunu, kardeşini, kocasını aramağa gidiyorlardı. Arkama eski bir çarşaf giyerek ben de onların arasına karıştım. Onlar, benim sade kardeşim değildi. Babamız olmadığı için ben hepsinin annesiydim... O cami avlusunda gördüğüm şeyleri dünyada unutamayacağım... Kan pıhtılariyle katılaşmış çul parçaları üstünde karmakarışık yatan biçareler arasında kardeşlerimi aradım. Benim gibi zayıf yürekli, biçare bir kız, bu kadar sabrı, bu kadar tahammülü nereden buldu? Bilmiyorum. Anlayamıyorum...

Sabiha — Zavallı Remziye'ciğim.

Remziye — Şehitlerin arasında kardeşlerim yoktu. Biraz rahat nefes aldım; fakat bu sefer, daha büyük bir korku başgösterdi. Yunanlılar, firarileri her tarafta arıyor, âsi diye kurşuna dizmek istiyorlarmış... Bugün, akşama kadar kapı kapı dolaştım... Hiç bir yerden bir haber alamadım.

Hizmetçi kadın — (Oda kapısını açarak) Küçük hanım... Hıristo gelmiş, seni görmek istiyor...

Remziye — Hangi Hıristo?

Hizmetçi — Bizim bağcının oğlu... Hani rahmetli beyefendi Ziraat Mektebine yazdırmıştı...

Remziye — Hayırdır inşallah... Haydi Sabiha'cığım, sen yukarı çık... Bakayım ne istiyor?

2

(Hıristo, yirmi yaşlarında kıvırcık saçlı, sarışın, çiçekbozuğu bir Rum delikanlıdır.)

Hıristo — Akşamlar hayır olsun küçük hanım.

Remziye — Akşamlar hayır olsun Hıristo. Bir haber mi var?

Hıristo — (Islak şapkasını elinde çevirerek) Çok güzel haber var hanımefendi...

Remziye — (Şüpheli) Neye dair?

Hıristo — Bizim Beyler için... Hiç merak etmeyiniz, hepsi çok iyi... Küçük Mehmet Bey bir parça yaralı... Ama hiç ehemmiyeti yok...

Remziye — Hıristo, sen bu havadisleri nereden aldın?

Hıristo — Şimdi yanlarından geliyorum!...

Remziye — (Telâşla) Neredeler?

Hıristo — Dünden beri İnkaya'daki çiftlikte saklanıyorlar... Yarın gece at ile İnegöl'e kaçacaklar... Çok büyük kabahat yapmışlar... Ama Allah sakladı ki yerlerini benden başka kimse bilmiyor... Yunanlılar tutarlarsa hemen kurşuna dizecekler...

Remziye — Seni onlar mı gönderdiler Hıristo?..

Hıristo — Yok, hanımefendi... Size müjde vermeğe geldim...

Remziye — Hıristo, ailemiz babana, sana çok iyilik etti... Altında kalmadın... Doğrusu insaniyetli çocukmuşsun... Teşekkür ederim.

Hıristo — (Şapkasını daha süratle çevirerek) Hanımefendi... Bu, benim müjdem büyük müjde... Lâkin bahşiş isteyeceğim...

Remziye — O bahşişi hak ettin...

Hıristo — Ama bir parça fazla para isteyeceğim Remziye Hanım. Fazla dediğim benim için... Yoksa si-

zin gibi zengin insanlar için hiç... Ekmeğinizi yedim, mektepte okudum: Şimdi sayenizde bir bahçe sahibi olacağım... Üç kardeşiniz için beş yüz lira çok değil...

Remziye — (Dudaklarında acı bir gülümseme ile) Maksadını anladım. Hıristo... Peki, onu da bulup vereceğim...

Hıristo — Ama Remziye Hanım, bu para bana bu gece lâzım... Çünkü bahçe sahibine vereceğim.

Remziye — Bu vakit nasıl tedarik ederim?

Hıristo — Mutlaka lâzım diyorum Remziye Hanım...

Remziye — Bizi tehdit ediyorsun... Bu parayı vermezsek kardeşlerimi haber vereceksin değil mi?

Hıristo — Günah bir şey yapmayacağım... Niçin bu kadar askeri öldürdüler... Onlara yazık değil mi?

Remziye — Peki... Fakat iki gün müsaade et... Para bulayım...

Hıristo — Yarın akşam kaçacaklar diyorum, hanımefendi...

Remziye — Verdiğim söze inanmıyormusun? Senet vereyim...

Hıristo omuzlarını silkerek gülümser... Remziye, bir şey söylemeden odadan çıkar... Birkaç dakika sonra elinde bir kırmızı cüzdanla avdet eder.

Remziye — Hıristo, evde bulunan bütün para iki yüz yirmi liradan ibaret... Ötesini vallahi iki güne kadar veririm...

Hıristo — (Cüzdanı alarak) Hanımefendi... İş iştir... Ahbaplık başka... Şimdi bunu alıyorum... Yarın sabah erkenden tekrar geleceğim... Para mutlaka hazır olacak.. Eğer değilse, ne yapalım hiç hatırınız kalmasın...

Remziye — ! ! !

3

(Eski kaplıca civarında Yüzbaşı Hâmit Beyin evi.)

Hâmit — Remziye, gözlerime inanamıyorum! Bu kadar korkulu bir gecenin bu saatinde buraya nasıl geldin? Niçin geldin? Çabuk söyle...

Remziye — (Yorgunluktan, heyecandan yarı baygın bir halde) Hepsini söyleyeceğim... Fakat sen evvelâ bana cevap ver Hâmit... Beni tamamiyle unutmadın mı? Bana olan hislerinden kalbinde hiç bir şey kaldı mı?

Hâmit — (Mahzun bir tebessümle) Unutmağa çalışmadım desem yalan olur; fakat mümkün olmadı. Her şey bizi birbirimizden ayırıyor... Kardeşlerinle aramda geçen vakadan sonra hiç bir şey ümit etmeğe hakkım yok. Seni müebbeden kaybettiğimi biliyorum... Fakat ne yapayım? Kalbim söz anlamıyor ki. Düşün, Remziye... Yedi seneden beri bana nişanlıydın... Bu kadar zaman seni istedikten, ümit ettikten sonra birdenbire nasıl unuturum? Kardeşlerin bizi ayırırken...

Remziye — (Sözünü keserek) Hâmit, bizi kardeşlerim değil, vukuat ayırdı...

Hâmit — Biliyorum... Büyük muharebede bir orduda bir maksat için çalışmıştık... Mütarekeden sonra fikirlerimiz bizi iki fırkaya ayırdı... Ben diyordum ki:

«Artık bu milletin silâhla uğraşmağa kudreti kalmadı... Düşmanlarımızın insanlık hislerine müracaat edelim!»

Onlar diyorlardı ki: «Hayır... İnsan düştüğü yerden kalkar... Merhamet, insaniyet boş bir hayal!»

Bu, yalnız bir fikir ihtilâfından ibaret kalmadı. Talih, beni günün birinde «Geyve Boğazı» nda büyük ağabeyinle karşı karşıya bıraktı... Bölüklerimizin başında

saatlerce birbirimizle vuruştuk. Sonra ben esir düştüm. O, sağ bileğinden yaralı idi. Bana hiddet, şiddet göstermedi. Hakaret etmedi; fakat bunlardan daha fena bir şey yaptı. Yaralı koluyla uzak bir tepedeki siyah bir köy harabesini göstererek: «Hâmit, bu biiçare yerleri zaten Allah yakmış... Buraya ateş açmağa nasıl elin vardı?» dedi. Bu dakikadan itibaren aramızda d... n bir uçurum açılmıştı. Bu dakikadan itibaren vatanıma «annem» demeğe, sana «zevcem» demeğe hakkım kalmıyordu; fakat şimdi bunları söylemeğe ne lüzum var? Sen, bu gece niçin geldin? Onu söyle...

Remziye — (Gözlerinde yaşlarla) Seni onlarla tekrar barıştırmağa geldim. Hâmit, bu gece tam iki yüz seksen liraya ihtiyacım var... Sabahtan evvel bu para mutlaka lâzım... Benden tafsilât isteme... Söylecek halde değilim...

Hâmit — Sabahtan evvel mi? Bu saatte nasıl bulayım? (Birdenbire silkinerek) Mademki behemehal lâzım, dedin Remziye... Peki... Beni burada bekle... Mutlaka bulup getireceğim.

4

(Aynı gece sabaha karşı... Hâmit, yağmur ve çamurdan tanınmayacak bir halde eve dönmüştür.)

Remzi — Hâmit ne oldun? Ne kadar ıslanmışsın... Yüzün ölü benzi gibi sararmış...

Hâmit — (Anlamıyor gibi yüzüne bakar... Sonra kekeleyerek) Bir şey değil... Ehemmiyeti yok... Çamura yuvarlandım... İstediğin geldi Remziye. Tamam değil, ona yakın... Benim de birkaç liram var... Neredeyse ortalık aydınlanacak... Çabut git... Ayaklarını öpeyim; Remziye, çabuk... Kimseye kendini gösterme... Anlıyor musun kimseye, kimseye...

(Gözleri büyümüş, sözleri sayıklama halini almıştır.)

Remziye — Nen var Hâmit? Sende bir hal var. Ne oldun? Söyle bana?

Hâmit — Hayır diyorum... Çabuk... Çabuk buradan uzaklaş, Remziye... Bir dakika kaybetme... Beni unutma...

Remziye — Seni unutmak mı? Ah, Hâmit, bu geceki iyiliğin bana da, kardeşlerime de her şeyi unutturacak... Sen, yine benim nişanlımsın... Beni artık hiç bir şey senden ayırmayacak...

Hâmit — Pek geç, Remziye... Pek geç... Artık bu sefer seni büsbütün kaybettim... Belki birkaç saat sonra her şeyi öğreneceksin, Remziye... Fakat yapma... Yemin ederim ki, senin bu geceki arzundan başka bir kuvvet beni böyle bir harekete sevkedemezdi.

Remziye — Hâmit, benden saklama... Her şeyi bilmek istiyorum. Müebbeden senin olduğumu söylediğim, zevcen olmağa karar verdiğim bu saatte her şeyi bilmek benim hakkım...

Hâmit — Peki, dinle... Bunu ağzımdan öğrenmek daha iyi... Remziye, para istemek için bildiklerimden bir zenginin evine gittim... Bugün tevkif etmişler, bir başkasına uğradım, dün mağazasını basmışlar, kasasında nesi varsa almışlar. Fotoğrafçı İstratinin evine koştum. Birkaç arkadaşıyle beraber «Havuzlu Gazino» da olduğunu söylediler. Bu sefer İstrati'yi buldum; fakat bu karışık vakitte bir para veremeyeceğini söyledi; artık ümidim kalmıyordu, ye'simi sana anlatamam... Seni tekrar ele geçirdikten sonra bu kadar ehemmiyetsiz bir şey için kaybetmek... Bu fikir, beni çıldırtıyordu. Gazinodan çıkacağım vakit gözüme bir sarhoş ilişti. Bağıra bağıra bir şeyler söylüyor, cüzdanındaki banknotları masanın mermeri üzerine yayarak garsona para veriyordu. Sokakların yağmuru, çamuru içinde yarım saat daha dolaştım,

birkaç yere daha uğradım... Bir para bulmak mümkün değil... Artık Çekirge yolunu tutmuştum. Sarhoş gibi sallana sallana geriye dönüyordum. Birdenbire ayağım yumuşak bir şeye takıldı. Evvelâ köpek sandım. Fakat bu, bir insandı. Yüzüstü yere yuvarlanmış, çamurların içinde sızmış bir sarhoş... Kollarından tutup kaldırmak istedim. Yüzünü görünce tanıdım. Biraz evvel meyhanede mermer masanın üstüne yığın yığın bankonot dizen delikanlı... Remziye, o dakikada neler duyduğumu sana anlatamayacağım... Yalnız vakayı söylüyorum. Elimi sarhoşun cebine sokarak cüzdanı çektim. Kaçacaktım. Fakat, birdenbire dizlerime sarıldı. Çamurların içine yuvarlandık. «İmdat» diye bağırmak istiyordu. Var kuvvetimle boğazını sıktım, kolları gevşeyinceye kadar, vücudu bir paçavra gibi...

Remziye — (Feryat ederek) Ne yaptın Hâmit? Ne yaptın?

Hâmit — (Kendini toplamağa çalışarak) Aklım başımda değildi, Remziye... (Biraz sükûnetten sonra) O cüzdanı cebimden al, ben artık el sürmek istemiyorum... Eğer bu para kutsî bir maksat için ihtiyacın varsa onu sarfet... Çünkü ergeç kanımla ödeyeceğim. Değilse vazifeni biliyorsun... Onları yırtar atarsın...

Remziye — (Kırmızı cüzdanı görünce haykırarak) Şimdi gün doğmadan buradan çık... İnkaya'daki çiftlikte saklanan kardeşlerimi bul... Onlara Geyve Boğazı'nda ellerine sürülen kardeş kanı lekesini bu gece temizlediğini söyle... Onlara de ki... (Kolları genç adamın boynunda kesik kesik söylemeğe devam eder.)

BİR AYRILIK

1

(Bir Fatih - Harbiye tramvayında)

İhtiyar bir miralay — (Yanındaki avukata) Bu tesadüf aynı nimet oldu... Seneliği üç yüz lirayı geçmemek üzere şöyle dört, beş odalı bir ev biliyor musunuz?

Avukat — (Biraz düşündükten sonra) Bir tane biliyorum... Zannederim üç yüze uydururuz.

Miralay — Hay babanın canına rahmet... Suyu, manzarası filân var inşallah?

Avukat — Suyu istediğinizden bol... Hele yağmur yağdığı zaman sofanın her tarafı musluk kesilir... Sebilûllah, nereye istersen teneke koy... Manzara cihetinden de öyle... Etrafı görmek için pencereye kadar zahmet etmeğe lüzum yok... Evin hangi kaplama aralığına gözünü uydurursan Eyüpsultan'a kadar bütün Yedikule mezarlıklarını görebilirsin. Vaktiyle tekke idi... Evkaf, bu sene mesken olmak üzere kiraya veriyormuş...

Miralay — (İstemeden gülerek) Yahu, alay mı ediyorsunuz?

Avukat — (Bir sigara uzatarak) Alayı sen benimle ediyorsun... Üç yüz liraya dört, beş odalı ev başka türlü nasıl olur?..

Miralay — Bilmiyor değilim birader ama... Hani Allah rast getirir diye... bir ümit... Maamafih ben bu evi kendim için aramıyorum... Hamdolsun bu cihetten sı-

kıntım yok... Bir cami meşrutasında oturuyorum... Evkaf, galiba kaydımı zayi etmiş... Beş seneden beri ne arayan var, ne soran... Geçenlerde Nezarete müracaat ettim... İhtiyar bir kâtip birçok defterler karıştırdı. Sonra «Beyefendi, zatıâliniz budala mısınız? Hem kendinizi sıkıntıya sokuyorsunuz, hem bizi!» dedi...

Avukat — Adamcağızın hakkı var...

Miralay — Evi yeğenim için arıyorum... Gafil çocuk evlenmek sevdasına düşmüş.

Avukat — (Gülerek) Anlaşılan siz, ailece hep şöyle «gözü açık» insanlarsınız...

Miralay — Üç yüz liradan fazla kira vermeğe hali müsait değil...

Avukat — (Düşünerek) Ben daha başka bir şey tavsiye edeyim... Üç odalı ve oldukça iyi döşemeli bir apartman biliyorum... Üç aylığını üç yüz liraya beceririz... Hep bir hesap...

Miralay — (Yan gözle ters ters bakarak) Hep bir hesap mı?... E senin bildiğin hesaba can kurban olsun...

Avukat — Hayret edecek ne var? Evlenecek adam bir sene boşuna niçin ev kirası versin?

Miralay — (Hayretten ağzı açılmış) Ne demek?

Avukat — Ne demeği var mı? Sen bu zamanda evlenip de üç aydan fazla geçinen karı - koca gördün mü?

Miralay — Sebep?

Avukat — Sebep. (Arayarak) Fakirlik... Geçimsizlik... Daha... Daha... Ne bileyim canım?.. Sen sebebi içtimaiyat mütehassıslarına sor... Ben vakaya, neticeye bakarım... Evet, çoluklu, çocuklu yuvalar dağılıyor... Birbirine ana-baba olmuş kırk yıllık karı-kocalar ayrıseçi oluyor... Değil ki böyle çerden çöpten yapılmış sözüm ona aile ocakları... Böyle dağa kar mı dayanır birader?.. (Tramvay bir sokak ağzında durmuştur... Eliyle içerlek bir evi göstererek) Misal mi istersin?... Her adım başın-

da... Fenerin üstündeki şu kırmızı evi görüyor musun?.. Orada iki çocuklu bir aile oturur... Arkadaşlardan biri söylüyordu. Bugün ayrılıyorlarmış... İstersen bir kere uğra... Maamafih seneliğini beş yüzden aşağı vermezler sanırım...

«Bir zamandan beri bu muhavereye kulak misafiri olan şişmanca, ihtiyar, traşı uzamış, paltosunun yakası yağlanmış, posbıyıklı bir zat başını çevirir. Küçük bir tereddütten sonra söze karışır.»

Mahmut Bey — Affedersiniz beyefendiler. Tesadüfen bazı sözlerinizi işittim... Avukat Bey gayet doğru söylüyorlar. Yalnız misali fena intihap ettiler...

Avukat — Niçin efendim?

Mahmut Bey — Bu kırmızı evde oturan aileyi tanırım... Daha açıkçası akrabamdır. Bunlar öyle bir karıkocadırlar ki dünya birbirinden ayrılır, bunlar ayrılmaz...

Avukat — Vallahi kim olduklarını bilmem... Ben öyle işittim, ayrılacakları muhakkak...

Mahmut Bey — (Bastonuna dayanarak müşkilâta yerinden kalkar, gülerek zili çeker) Bunda bir yanlışlık olduğundan eminim... Fakat gidip tahkik etmezsem içim rahat etmeyecek... Vah, vah, mühim bir işim de kalıyor...

(Yorgun bir hoca Mahmut Beyin yerine çökerek) :

— Garip kuşun yuvasını Allah yapar...

2

(On dakika sonra kırmızı evde)

Mahmure — (Solgun menekşe gözlü, tombalak, biraz çocuk tabiatli hoş bir taze... Mahmut Beyi hoppa bir sevinçle karşılar) Enişte, ne kadar iyi ettiniz de geldiniz... (Yandaki odaya koşarak) Şevket, müjde... Bak, kim gel-

di?.. (Fakat birdenbire sesi değişir. Feryat ederek dışarı uğrar) Enişte, yetiş... Şevket kendini yaraladı...

Mahmut Bey — (Telâşla koşarak) Ne söylüyorsun? Neresinden?

(Odaya gireceği vakit Şevket'le yüz yüze gelir, Şevket'in yanakları sabun köpüğü içindedir.)

Mahmut Bey — Şevket oğlum, ne oldun? Nereden yaralandın?

Şevket — (Kahkahayla gülerek) Görmüyor musunuz? (Çenesinden hafif bir ustura çizgisini gösterir) Her halde öldürecek bir yara değil.

Mahmut Bey — (Hiddetle Mahmure'ye) Aklımı başımdan aldın... Kız, buna yara denir mi?

Mahmure — Ne katı yüreğiniz var enişte... İnsan, kıymetlisinin yüzünde kan görür de nasıl telâşlanmaz? Velevki bir damla olsun...

Mahmut Bey — Hay budalalar hay!..

Mahmure — Bize mi?

Mahmut Bey — Hayır kızım... Tramvayda iki münasebetsize tesadüf ettim de...

Mahmure — (Kocasıyle meşgul) Acıyor mu?

Mahmut Bey — (Gülerek) Ya kocan asker olsaydı ne yapacaktın?

Şevket — (Birdenbire) Allah esirgesin... Yani... Yanlış anlamayınız rica ederim... Muharebe etmekten, yaralanmaktan, hatta ölmekten korktuğum için söylemiyorum... Ben de herkes gibi vazifemi yapabilirim... Yalnız bu bebek üzülür... İşte buna tahammül edemem... Yaralanmak ölmek neşeli bir şey değil... Fakat Mahmurenin bunu haber aldığı vakit duyacağı ıstırabı, dökeceği göz yaşlarını tasavvur edin.

Mahmut Bey — Ne budalalık ya Rabbi, ne budalalık... Siz değil, çocuklar... Yine tramvaydakilere söylüyorum...

Mahmure — Bir şey mi söylediler?

Mahmut Bey — Hayır... Evet... Yani sizin kadar birbirini seven insanlara hiç taallûku olmayan bir lâkırdı...

Şevket — Öğle yemeğine kalırsınız tabiî?

Mahmure — Sormağa ne hacet... Razı olmazsa zorla alakoyarız... İki gencin bir ihtiyara gücü yetmezse ayıp!

(Yarım saat sonra yemek sonuna doğru)

Mahmut Bey — Kız, sen ne güzel yemekler pişiriyorsun?

Mahmure — Tabiî... Sevdanın ilhamı...

Mahmut Bey — Sevdanın insanı şair ettiğini bilirdim... Fakat bu tarz ilhamını ilk defa işitiyorum...

Mahmure — Ne yapayım kocam obur... Ben de onu memnun etmek için kollarımı sıvadım, mutfağa girdim... Onun sevdiği yemeği yabancılar pişirirse âdeta kıskanıyorum... Aşçılığımı şairliğe benzettiğiniz çok doğru enişte... Ben, onun için âdeta yeni şeyler icat ettim...

Mahmut Bey — Hay aylar hay... (Şevket'le Mahmure'nin gülüştüklerini görerek) Namusum hakkı için size değil çocuklar... Tramvaydakilere... Ne diyecektim?... Ha ,evet!... Sevda keşke her kadına böyle faydalı şeyler ilham etseydi... Yıkılan ocakların adedi belki azalırdı. (Kısa bir sükût.)

Mahmure — (Gayet yavaş) Maamafih, bu da bir şeye yaramıyor enişte. Ben, bugün Şevket'ten ayrılıyorum... Bu, son yemeğimiz...

Mahmut Bey — (Yerinden fırlayarak) Ne söylüyorsun yaramaz? Dilini koparırım... (Şevket'in mahzun mahzun önüne baktığını, Mahmure'nin kirpiklerinden yaşlar parladığını görür) Demek tramvayda işittiğim doğru... (Derin bir teessürle) Ne oldu size yavrularım?

Mahmure — (Sönük bir sesle) Hiç... (Şevket'e sokularak) Birbirimizi sevemedik...

Şevket — (Rakik bir şefkatle onun saçlarını okşayarak) Birbirimizden nefret ediyoruz...

Mahmut Bey — (İsyan içinde) Görenler Allah için söylesin!

Mahmure — Hep kabahat bende... Şevket'e lâyık bir zevce olamadım...

Şevket — Hayır... Kabahatli benim... Mahmure'yi lâyık olduğu gibi mesut edemedim...

Mahmut Bey — (Yalvarırcasına) Çocuklar... Şaka ediyorsunuz değil mi? Çok fena... Yediğim bu güzel yemeği burnumdan getiriyorsunuz...

Mahmure — Şaka değil enişte... Son günümüzü zehirlememek için bu ayrılıktan bahsetmemeğe yemin etmiştik... İstiyorduk ki bu son günde bu evde, bu eşyanın içinde geçirdiğimiz o binlerce mesut günlere benzesin. Olmadı. (Başını masanın kenarına bırakarak yavaş yavaş ağlamağa başlar.)

Şevket — Mahmure... Bir parça gayret yavrucuğum... Sen böyle yaparsan ben nasıl tahammül ederim ya?

Mahmure — (Gözlerini silerek, gülmeğe çalışarak) Darılma Şevket... Ağlamayacaktım ama... Öyle ya mademki bu fedakârlığı çocuklarımız için yapıyoruz... Mahmut Bey eniştemize asıl sebebini söyleyebiliriz değil mi? O, başkaları gibi değildir; bizi anlar... Biz, fakirlikten ayrılıyoruz enişte... Artık geçinemiyoruz...

Mahmut Bey — Fakat kızım... Kimse, hatta bizler, yani ailen bir şey anlamıyorduk... Herkes size gıpta ediyordu.

Mahmure — Bu, bir gösterişten, yaldızdan başka bir şey değildi enişte. Saadetimizi muhafaza etmek, elemimizi belli etmemek için senelerce uğraştık. Şevket'i (...) Paşanın akrabası diye memuriyetten azletmişlerdi. Baş-

ka türlü çalışmak istedi... Yorulmaktan, borca girmekten başka bir netice elde edemedi. Kocamı üzmemek, eşimiz, dostumuzun yanında küçük düşürmemek için elimden geleni yaptım...

Şevket — (Onun parmaklarını okşayıp öperek) Naz ve naim içinde büyümüş bu küçük paşa kızının, bu nazik parmakları bilseniz ne kadar fedakârlıklar yaptı enişte... Bir gün cesaretini kaybetmedi, bir gün fakirliğimin, talihsizliğimin ayıbını yüzüme vurmadı...

Mahmure — Yine tahammül edecektim... Fakat çocuklar...

Şevket — Evet çocuklar... Öyle bir hale geldik ki, bu ay ikisini de mektepten kovacaklar... Hulâsa, ayrılmaktan başka çare kalmadı... Zaten (karısını göstererek) bu güler yüzlü sefalete bakmağa artık yüreğim dayanamıyordu...

Mahmut Bey — Peki, bundan istifadeniz?...

Şevket — Mahmure benden ayrılırsa merhum paşa babasından yetim aylığı alabilecek... Ne yapalım kanun böyle istiyor... Biz asıl sebebi söylemiyoruz... Aramızda geçimsizlik var diyoruz... İnsanlar tuhaf... Para için ayrıldığımızı duyarlarsa bunu bizim ahlâksızlığımıza verecekler... Halimizi anlatmamıza da tabiî imkân yok...

3

(Bir saat sonra... Her şey bitmiştir...)

Mahmut Bey — (Elinde küçük bir paketle kapıdan çıkan Şevket'e) Karını son bir defa kucaklamıyor musun?..

Şevket — (Mütereddit) Artık hakkım yok.

Mahmut Bey — (Gözündeki bir damla yaşı siler...

Onu zorla kapının içinde yavaş yavaş ağlayan Mahmure'-nin yanına iterek) Haydi... Haydi...

Mahmure — (Pencereden bir kere daha onu çağırır) Şevket Bey... Sandığın üstünde fanilelerin var... Mutlaka giy... Allahaşkına ihmal etme... Hasta olursan kim bakar sana... Haydi artık git...

MUAMMA

(Bostancı'da deniz kenarında küçük bir sayfiye bahçesi... Beria, eteklerine sürünecek, ellerine konacak kadar munis bir güvercin sürüsüne yem serpmekle eğleniyor... Yengesi Nimet Hanım, dizlerinde unutulmuş bir kitap, enginde hâlâ sönmeyen akşam kızıllıklarını seyre dalmış...)

Beria — (Yirmi iki yaşında güzel, zarif bir genç kız... Büyük bir kusuru fazla durgun ve hayalperest olması) İki senedir hiç İstanbul'u göreceğin gelmedi mi yenge?

Nimet — (Nimet otuz yaşında, zeki, ince bir kadın... O gün Avrupa memleketlerinden birinde Şehbender olan kocasının yanından dönmüştür.) Gelmese ağabeyini yalnız bırakıp buraya döner miydim? Orada çok hoş vakit geçiriyorduk Beria... Fakat bilirsin ya bülbülü altın kafese koymuşlar, yine «vatanım» diye feryat etmiş...

Beria — (Sitemle) Ağabeyimin kalbi bir minimini bülbül kadar bile değilmiş... Yazık...

Nimet — Niçin böyle söyledin?

Beria — İstanbul'u göreceği gelmedi de ondan...

Nimet — Nerden anladın?

Beria — Gelse o da seninle beraber kalkıp gelmez miydi?

Nimet — Kardeşinin işleri başından aşkın Beria... Bulunduğu yer gayet nazik... Biliyorsun ya... Gelmesini çok istedi... Hem onun İstanbul'dan pek çok ziyade hasretini çektiği birisi var : Sen.

Beria — (Hırçın bir infial ile) Ben kendimi hesaba katmıyorum yenge... Kardeşime o kadar infialim var ki, adını bile anmak istemiyorum. Üç sene evvel babamın öldüğü gündü. Ben, bir köşede kendi kendime ağlarken Kudret, yanıma geldi : «Beria, ağlama çocuğum... Artık ben, senin sade kardeşin değilim; bundan sonra baban da benim... Ağlama yavrum» dedi. Görüyorsun ya vâdini ne kadar iyi tuttu!... (Sitemle dudaklarını bükerek) Maamafih, bu sözler de beyhude... Zorla güzellik olmaz ki... Ben, dünyada hatır için, yalancıktan söylemekten daha zelil bir şey tasavvur edemem... Ne yapalım, beni göreceği gelmemiş; Allah mübarek etsin... Güle güle Avrupa'sında gezsin, yürüsün...

Nimet — Kardeşine haksızlık ediyorsun Beria...

Beria — Tekrar size soruyorum yenge... İstese bir, iki ay izin alıp gelemez miydi?

Nimet — Elbette... Fakat o, izin almak hakkını senin düğününe saklıyor...

Beria — (Gülerek) Ağabeyim İstanbul'a gelsin diye göz göre göre kendimi ateşe mi atayım?...

Nimet — Evlenmek kendisini ateşe atmak mı? Ben, kardeşine varmakla kendimi ateşe mi atmış oldum? Yaşın yirmi üçe geliyor Beria... Bu zamana kadar seni birçok kimseler istedi; hepsini reddettin...

Beria — Sizin gönlünüz olsun diye kendimi feda mı etmeliydim? Hayatımı istediğim gibi kullanmakta serbest değil miyim?

Nimet — Bunlar; roman, tiyatro kahramanlarına yakışan gülünç sözler Beria'cığım... Senin saadetini düşünmek bizim vazifemizdir... Bak, hayatta hemen hemen yalnızsın. İhtiyar bir annenden başka kimse yok.

Beria — Bu yalnızlık hoşuma gidiyor...

Nimet — Hayır Beria... Bu yalnızlık senin hoşuna gidemez; çünkü ben, senin ne ruhta bir kız olduğunu biliyorum. Sendeki şefkat, muhabbet ihtiyacı su ihtiyacından daha fazladır. Yalnızlıktan muztaripsin, hem de çok muztaripsin...

Beria — (Sahte bir neşe ile) Hiç değil... Kim demiş bana yalnız diye... Şu güvercin alayına bak... Hanginizin etrafınızda bu kadar kalbin çarptığını hissediyorsunuz?..

Nimet — Bilâkis yalnızlıktan muztarip olduğuna onlardan büyük delil olamaz. Kuşları kimler sever bilir misin? Ya insanlardan fenalık görenler, yahut da yalnızlıktan, kimsesizlikten bunalanlar... Şu omuzlarına, ellerine konan güvercinlere bak! Onları bu kadar kendine alıştırmak için kim bilir ne kadar muztarip oldun zavallı Beria'cığım... (Beria gülmek, inkâr etmek ister) Nafile kızım, ne yapsan beni kandıramazsın!

Beria — Peki, haydi öyle diyelim, diyelim ki şefkate, muhabbete herkesten ziyade ihtiyacım var. Çaresini bulsana ki yapayım... Niçin durdun? Cevap versene...

Nimet — Peki yavrum... Evlen...

Beria — Bunu da kabul ediyorum... Evleneyim, fakat kiminle? Benim aradığım şefkat ve muhabbeti, menfaat yahut merhametten başka bir membadan taşacak aşkı bana hangi erkek verebilecek? Bunu göster! (Muzaffer bir gülüşle) Haydi, sabırsızlıkla bekliyorum... Hatta senden rica ediyorum.

Nimet — Beni sözle bağlamak istiyorsun ama nafile küçüğüm. Böyle bir erkeği sen bulamazsan kim bulur? Bir kere çok güzelsin... Sonra büyük meziyetlerin var. Fazla olarak zenginsin... Rahmetli baban sana büyük bir servet bıraktı...

Beria — Belimi büken asıl o servet değil mi?

Nimet — Bu, ne tuhaf söz?

Beria — Öyle ya... Beni isteyenler tabiî param için istiyor...

Nimet — Tabiî öyleleri de var... Fakat seni paradan başka şeyin için isteyecek adam yok mudur zannedersin?

Beria — Bu da mümkün... Fakat ben zengin oldukça nasıl emin olabilirim?

Nimet — Biraz cesaret göster...

Beria — Mümkün değil... Hayatımı, kalbimi vereceğim adamın beni servetim için sevmesine tahammül edemem. Fakir, ehemmiyetsiz bir kız olsaydım ne iyi olacaktı! Bir gün fakir, orta halli bir adam karşıma çıkacak, bana diyecekti ki : «Beria Hanım. Siz fakir bir genç kızsınız. Tahsiliniz yok... Tamah edilecek bir şeyiniz yok. Ailem fikrimi öğrendiği vakit beni azarlayacak... Belki bu emelim olursa büyük sıkıntılara, mahrumiyetlere katlanmak lâzım gelecek; fakat ben, bütün bunlara rağmen sizinle evlenmek istiyorum... Çünkü...» Ben, bu «çünkü» nün öte tarafını söyletmeğe lüzum görmeyecektim... Saadetimden ağlayarak : «Peki... Öyle olsun!» diyecektim... Sevildiğime emin olmak öyle tatlı bir şey ki...

Nimet — (Onun saçlarını okşayarak) Sen hastasın Beria'cığım... Bu sözleri şimdi de sana söyleyecek kaç bahtiyar vardır...

Beria — Fakat şimdi o sözler büsbütün ayrı bir mâna ifade ediyor : «Beria Hanım... Sizi seviyorum... Sizinle evlenmek beni çok mesut edecek. Ama sakın servetiniz için sanmayın ha... Vallahi on paranızda gözüm yok...» Bu tarzda yeminlerin benim acı kanaatimi bir kat daha kuvvetlendirmekten başka bir şeye yaramayacağını sen de takdir edersin yenge... Meselâ bu gece seni görmek için gelecek birçok misafirlerimiz var... Köşk kom-

şularımızdan iki aile Erenköyü'nden Necibe yengemizin akrabaları gelecek... Bu üç aile içinde beni isteyen tam dört tane genç var... Birisi komşumuz Vecdi Paşanın oğlu Pertev Bey. Şık bir genç... İkincisi onun amcazadesi Süreyya Bey, parlak bir Kurmay Yüzbaşı... Üçüncüsü zeki ve âlim bir doktor... Dördüncüsü Necibe yengemizin süt oğlu Mühendis Nizami Bey... Bunların hepsi gayet iyi, gayet değerli adamlar...

Nimet — İyi ya... Elbet bu dört gencin içinde seni istediğin gibi sevecek birisi vardır.

Beria — İhtimal, fakat hangisi olduğunu nasıl bilmeli? Bunların hepsi istedikleri vakit istedikleri rolü oynayacak kadar gözü açık adamlar...

Nimet — Dikkat et... Hatta tecrübe et... Hakiki sevdanın bazı nişaneleri, alâmetleri vardır ki hiç aldatmaz...

Beri — Onların sahte, yapmacık olmadıklarına nasıl inanayım? Ben, güvercinlerimin bile erkeklerinden şüphe ediyorum. Onlar ki o kadar saf, sade mahlûklar... En çok sevdalı görünenleri elime alıyorum : «Küçük âşık, ben, sevdaya pek inanmıyorum. Acaba bu minimini kafanın içinde bir hesap, bir menfaat düşüncesi yok mu? Meselâ bir başkasını kıskandırmak, yahut...» diyorum...

Nimet — Beria... Tekrar ediyorum... Sen, hastasın çocuğum. Bu, öyle bir hayalperestlik ki...

Beria — (Sözüne devam ederek) Yalnız güvercinlerimin bir tanesinden eminim... Yalnız onun samimî bir sevdası olduğuna kanaatim var... Onu da nereden anladım? Bak, söyleyeyim : Bir gün güvercinlikte müthiş bir çığlık koptu... Ben bahçede dolaşıyordum. Hemen koştum. Baktım ki vahşî bir sarı kedi sinsi adımlarla güvercinliğe yaklaşıyor. İşte o vakit küçük bir güvercinin hiç pervasız kediye doğru atıldığını gördüm. Ben, araya gir-

meseydim kedi muhakkak onu boğacaktı. Kendi kendime dedim ki: «Mutlaka bu güvercinin gönülden sevdiği bir dişisi var... Bu kadar büyük bir fedakârlık ancak sevda için göze alınabilir!»

Nimet — (Gülerek) Bu, çok doğru... Fakat gönül işlerinde bir insanın bir güvercinden farkı yoktur; inan Beria... Dikkat edersen etrafındakilerde de sevdanın bu kadar samimî bir delilini görebilirsin...

Beria — Zannetmem... Her neyse, tren geldi... Erenköyü'nden gelen misafirlerimizi karşılamağa çıkalım...

2

(O gece aynı köşkün alt kat salonunda... Misafirlerden bir kısmı geçkin bir hanımefendinin mütekait bir paşa ile oynadığı beziği seyrediyor... Öbür tarafta dört genç, Beria ve Nimet'in etrafını almış...)

Pertev — Rica ederim Beria Hanım... Bu vaziyeti değiştirmeyiniz...

Beria — Niçin efendim?

Pertev — Hollânda müzelerinden birinde meşhur bir Hazreti Meryem resmi vardır... Ayın ziyası yüzünüze vurmuş da tıpkı sizi ona benzetmiş...

Yüzbaşı Süreyya Bey — (Ondan geri kalmamak için) Beria Hanımın pürhayat çehresini renksiz, ölü, bir Meryem tasvirine benzetmek bilmem doğru olur mu?

Pertev — Sen görmedin de bilmiyorsun azizim. Sen Avrupa'ya gitmemişsin...

Süreyya — Sonra daha başka bir şey var... Beria Hanımın güzelliğinde öyle bir hususiyet var ki, onu velev en meşhur bir sanat eserine benzetmek günah olur... Ne yapayım aklım sığmıyor?

Doktor — Fakat siz, sade kendinizi düşünüyorsunuz... Gözünüzü eğlendirmek için mümkün olsa Beria

Hanımefendiyi sabaha kadar pencerenin önünde tutacaksınız. Kapayayım. Her şeyden evvel muhitinizi düşünmek lâzım. İnsan hodkâm olmamalı Pertev Bey...

Pertev — Bunun hodkâmlık neresinde aziz doktorum?

Doktor — Söyledim ya... Gözünüzün zevki için gecenin zehirli havası içinde Beria Hanımın «poz» alıp oturmasını istemenizde... Hodkâmlık, yalnız para işlerinde değil, böyle nazik şeylerde de merduttur.

Süreyya — Bu, doğru... İnsan, Beria Hanım gibi muazzez bir güzellik karşısında değil servet gibi hasis menfaatler, bir zevk menfaati bile düşünmemeli...

Beria — (Dudaklarında acı bir gülümseme ile Nimet'e yavaşça) İşitiyorsun ya yenge?

Nimet — Pertev Beyin sözlerinden resme pek meraklı olduklarını anlıyorum. Son sergiden birkaç şayan-ı dikkat fotoğraf getirmiştim; iki dakika izin verirseniz göstereyim. (Nimet çıkar.)

Pertev — Yengeniz ne kadar zarif, kibar, güzel bir hanımefendi.

Süreyya — Şayan-ı hayretsin Pertev... Güneş varken ay, altın varken gümüş göze çarpar mı?

Doktor — (Fırsatı hemen yakalayarak) Dervişin fikri neyse zikri de odur... Teşbihleriniz bile altın üstüne...

Süreyya — (Şiddetle mukabele ederek) Ben, altını başka mânâda kullandım. Fakat sizin aklınıza derhal para geldi.

(Bu esnada kapı birdenbire açılır... Nimet Hanım saçları dağılmış, elinde lamba sönmüş olduğu halde telaşla içeri girer.)

Beria — Yenge, bu telâşın ne? Ne oldun?

Nimet — (Hızlı hızlı nefes alarak kapıya dayanır) Köşke hırsız girmiş...

(Misafirler arasında büyük bir korku ve telâş hareketleri.)

Paşa — Siz mi gördünüz?

Nimet — Evet... Sofadan geçiyordum... Bir gölgenin odalardan birine girdiğini gördüm... Sonra yanımdaki kapının arasından birisi hızla üfleyerek lambayı söndürdü... Deli gibi kaçıyordum... Merdiven başında aşağıdan doğru bir hırsız fenerinin parlayıp söndüğünü gördüm.

Süreyya — Hanımlar, rica ederim, korkmayınız!... Korkacak bir şey yok.

Pertev — Evet, kalabalığız... Fakat aksi gibi kimsede silah yok.

Doktor — Maamafih Nimet Hanımefeindinin yanlış görmüş olmaları da muhtemel...

Paşa — Haydi Süreyya... Sen askersin... Silâhın da var... Köşkü dolaş...

Süreyya — Evet... Evet... Ben gitmeliyim...

Pertev — Fakat azizim... Bu delilik... Nidai Bey vakasını unutmayın!.. İhtiyat lâzım...

Zabit — (Gittikçe tereddüdü artarak) Ehemmiyeti yok... Ehemmiyeti yok... Fakat şayet... Olabilir ya... Bana bir şey olursa... Siz yalnız ne yaparsınız?

Nimet — Doğru... En iyisi pencereden bahçıvana seslenelim.

Mühendis Nizami — (Birdenbire yerinden kalkar) Süreyya Bey... Silâhınızı bana veriniz...

Doktor — Çocukluk etme!

Nizami — Hayır... Ehemmiyeti yok (Hiç bir tereddütsüz salondan çıkar.)

Nimet — (Heyecandan bayılacak gibi olan Beria'ya yavaşça) Korkma Beria... Nizami için hiç tehlike yok...
Beria — Niçin?

Nimet — Çünkü köşkte hırsız filân yok... Onu ben icat ettim. Şu dört gençten hangisinin seni sevdiğini sana göstermek istedim. Görüyormusun biiçare Nizami, ne hararetle atıldı, göz göre göre ölüme koştu.. Bu cesareti insan, ateşten başka hangi membadan alır? Artık ağabeyini İstanbul'a çağırırız değil mi?

Beria — (Heyecanla Nimet'in ellerini sıkarak) Evet, yenge, teşekkür ederim...

MAZERET

(Güzel, küçük bir salon... Eşya, henüz camekândan çıkmış gibi pırıl pırıl, etiket yerleri belli olacak kadar yeni... Modern stil takımdan duvardaki levhalara kadar hepsinde taze bir boya kokusu var... Henüz gelin olmuş nazlı bir küçük hanım için zengin bir baba, gösterişi sever bir anne tarafından özene bezene döşenildiği bir bakışta anlışılıyor...)

Neriman — (Sarışın, ince çehreli, zarif tavırlı bir genç kadın, bir ilkbahar tablosu üstüne bir antika iliştirmekle meşgul... Kapıda bir ayak sesi işiterek başını çevirir...) Sen misin Adnan? Bu, ne kıyafet?

Adnan — (Vücudu vaktinden evvel büyümüş, fakat ruhu çocuk kalmış bir genç... Saçları, gözleri, teni genç kızları kıskandıracak kadar renkli ve berrak) Sorma Neriman abla. Yedek subay oluyoruz. Bugün elbise giydik. Halimiz fena...

Neriman — Aman Adnan, sakın başkalarının yanında söyleme... Ayıplarlar... Seni muharebeden korkuyor sanırlar...

Adnan — (Sâfiyane gülümseyerek) Senden çekinecek değilim ya... Asıl korkum o...

Neriman — Ah, Adnan... Büyük halam seni pek korkak büyüttü... Böyle dev gibi iri bir delikanlıda bu kadar korkak bir ruh ne fena, ne çirkin...

Adnan — Çirkin, mirkin, ne yapalım... Bu, böyle...

Neriman — (Gülerek) Nafile, kadınlar seni hiç sevmeyecekler Adnan... Kadınlar korkak erkekten dünyada hoşlanmazlar...

Adnan — (Yine aynı sâf tebessümle) Nereden bilecekler?... Ben silâhtan korkarım diye davul çalıp gezecek değilim ya...

Neriman — Peki, bana söyledin ya...

Adnan — Sen, kendini hesaba katma canım...

Neriman — (Kahkahayla gülerek) Olur şey değil...

Adnan — Evin amma güzel döşenmiş Neriman abla... Ha, sana hediye de getirdim... (Kolundaki paketi göstererek) Yeni evin için mübarek mi derler... Ne derler?...

Neriman — Sen de resim mi getirdin?

Adnan — Bırak canım... Resim neye yarar? Sana enfes bir kale getirdim.

Neriman — (Hayretle) O nasıl şey öyle?...

Adnan — Alâ şokoladan yapılmış bir kale... İstihkâmları, topları hep tamam...

Neriman — (Kahkahayla gülerek) Ah, koca obur.

Adnan — Öyle ya... Hediye dediğin bir şeye yaramalı. Para verildiğine göre... Maamafih Neriman abla, bu kale, bugün beni iflâs ettirdi... Cepte ne varsa verdik...

Neriman — E vallahi sen yüz yaşına girsen çocuk kalacaksın Adnan... Ayol, insan hediye için verdiği parayı söyler mi? Bahusus bir kadına...

Adnan — İki gözüm, seni de kadın yerine mi hesaba katacağız ya. Beyhude lâkırdıyı bırak da şu kalenin toplarından birini koparmağa bak!...

Neriman — Adnan, bahsederim ki getirdiğin hediyeye kendin de imreniyorsun. Haydi ilk hücumu kendin et!...

Adnan — (Gülerek) Doğrusunu söyleyeyim mi? Biz, ilk hücumu ettik bile... Hani şuradaki kale... İşte yolda gelirken... (Tereddütle...) Biz onu sakatlayıverdik.

Neriman — Siz, kim?...

Adnan — Ben canım işte... İnsan, bir şeyi üstüne almağa pek cesaret edemediği vakit öyle der.

Neriman — Adnan, gel şimdi sana evimi göstereyim. Bak, ne cici şeylerim var. Evvelâ tablolarım... Onları görsen...

Adnan — Teşekkür ederim. (Mütereddit) Fakat sıra ile başlasak ha?

Neriman — Ne sırası? Levhalarımdan güzel şeylerim yok ki...

Adnan — (Parmağını sallayarak) Seni yalancı, seni... Ben işitmedim mi sanki. (Kurnaz bir eda ile) Daha nelerin varmış senin...

Neriman — (Müteheyyir) Nelerim varmış?... Kimden işittin?

Adnan — Bizim Hoşkadem Kalfadan... Senin belki yirmi kavanoz reçelin varmış... Hoşkademle beraber kaynatmışsın...

Neriman — (Kahkahadan kırılarak, Adnan'ın iri omuzlarını sarsarak) Adnan, sen adam olmayacaksın... Şu halde bugün sen benim reçelim için geldin ha?..

Adnan — (Mahçup) Yok, canım... İnsan, ablasına reçel için mi gelir? Ama gelmişken şöyle bir görsek...

Neriman — Haydi gel onları sana göstereyim.

(Neriman, genç askeri yemek salonuna geçirir... Güzel bir dolabın buzlu camı açılınca dizi dizi reçel kavanozları görünür.)

Neriman — Haydi benden sana müsaade Adnan... İstediğin kadar alabilirsin...

(Adnan, Neriman'ın kestiği küçük küçük francala parçalarına reçel sürüp yerken kapı açılır... Neriman'ın kocası Semih Bey içeri girer... Semih Bey, şık, asabi

bir Yüzbaşı... Hudutsuz bir nahvet ve biraz yıldızdan ibaret bir şahsiyet...)

Semih Bey — Kim var Neriman?

Neriman — Bizim Adnan... Evimi görmeğe gelmiş de...

Semih Bey — (Kaşları hafifçe çatılmış) Pekâlâ... Pekâlâ...

Neriman — Artık bugün bizimle yemeğe kalırsın değil mi Adnan?

Adnan — İmkânı yok... Yakaladıkları gibi hapse tıkarlar... Asker olduk diye sana masal mı söyledik?

Neriman — Ne olur canım... Birkaç saat...

Semih Bey — (Mânidar bir nazarla karısına bakarak) İsrar etme... Belki bir şey söylerler...

(Neriman, başını eğer, dudaklarını ısırır... Adnan, iştahası tıkanmış gibi reçelli ekmeğini tabağın kenarına bırakır...).

Adnan — Öyle... Öyle... Vakit kaybetmeyelim... Allahaısmarladık...

Neriman — Hiç olmazsa biraz daha...

Semih Bey — (Adeta sert) Niçin bu kadar üstüne varıyorsun canım?..

Neriman fena halde sararmıştır. Bir şey söylemeden Adnan'ı teşyi eder.

Adnan — (Çıkarken korkak bir sesle Neriman'a) Enişteyi kızdırdık galiba... Reçelleri bitirir diye mi korktu dersin?

Neriman — (Asabiyeti artmış) Yok, yok, Adnan... Ehemmiyet verme... Haydi... Halama selâm.

(Kapıyı kapayarak döner.)

Neriman — İlk defa beni incittin Semih... Niçin Adnan'a öyle soğuk muamele ettin? Bilirsin ki bu çocuğu kendi kardeşim kadar severim...

Semih Bey — Seni incittiğime müteessifim... Fakat bu, zaruriydi... Daima birbirimize kırılmaktansa bu meseleyi, hazır açılmışken, hallediverelim... Ben, bu delikanlının vakitli vakitsiz evime girip çıkmasını istemiyorum...

Neriman — Sebep?

Semih Bey — Sebep... Ben kıskanç bir adamım.

Neriman —Şu halde bana emniyetin yok... Benden şüphe ediyorsun...

Semih Bey — Böyle bir şey söylemedim. Fakat dünyada olmaz olmaz...

Neriman — Fakat Semih... Beni fena kırıyorsun... Dünyada her şey aklıma gelir; bu, gelmezdi... Adnan, benim halazadem... Hem ne çocuk.... Demin olup da kulağınla işitmeliydin!... Beni kadın yerine bile koymuyor... Nasıl ki ben de onu erkekten saymıyorum... Beni Adnan'dan kıskandığını duyarlarsa aileme rezil oluruz vallahi...

Semih Bey — Bilmem Neriman. Benim arzum katî. O delikanlı bir daha evime gelmeyecek... İstersen sen anlat istersen ben söyleyeyim...

Neriman — Bu, eksikti... Peki, ben söylerim...

2

(Üç ay sonra bir akraba düğününde... Güneş henüz batmış... Davetliler grup grup büyük bahçenin köşelerine dağılmış.)

Neriman — (İri bir çamın gölgesi içinde bir karaltı görür... Dikkat eder, Adnan'ı tanır). Sen misin Adnan?.. Yapayalnız orada ne yapıyorsun?

Adnan — (Gülümseyerek) Seni bekliyordum...

Neriman — Ne tuhaf... Niçin doğrudan doğruya yanıma gelmedin?..

Adnan — Eniştemin seninle görüşmemi istemediğini kendin söylemedin mi?

Neriman — Ne tuhaf çocuksun Adnan... Öyle mi dedim? Ben yalnızken eve gelmen doğru olmayacak dedim...

Adnan — Hep bir hesap... O günden sonra bana bir sıkılma, bir çekinme geldi... Sen, başkalariyle beraberken yanına gelmeğe cesaret edemiyorum...

Neriman — Sebep?

Adnan — Ne bileyim? Böyle... Arasıra evinin önünden geçiyorum... Eskiden beni göreceksin, «Adnan neye uğramadı» diye darılacağından korkardım... İçeri girmek yasak dendikten sonra tuhaf bir hal oldu... Pencerelerine bakıyorum... Seni görmek istiyorum... Bir gün sokakta tesadüf ettim... Elinde iki küçük paketle Galatasaray'ın önünden geçiyordun... Yanına gelmek, paketlerini taşımağa yardım etmek istedim...

Neriman — Mutlaka paketlerde pasta, şekerleme filân tasavvur ettin...

Adnan — Bir kadına karşı ne fena niyetler atfediyorsun bana?

Neriman — Ay, ben senin nazarında kadın mı oldum? Ne vakitten beri?

Adnan — Bilmem... Fakat galiba o günden beri... Bilemem niçin yoluma devam etmedim... Arkandan yürümeğe başladım... Arkadan yürüyüşüne hiç dikkat etmemiştim... Senin ne güzel endamın, ne hoş yürüyüşün varmış. Sonra arasıra yüzünü görüyordum. Sen etrafına bakmadığın için beni fark edemiyordun. O kadar değişmiştin ki yanına gelmek, yakından sana bakmak için dehşetli bir arzu duyuyordum. Fakat cesaret edemiyordum.

Neriman — (Kaşlarını hafifçe çatarak) Adnan, sen ne tuhaf şeyler söylüyorsun?

Adnan — Bu titizlik hanımefendimize enişte beyden mi geçti? Maamafih, artık enişteme kızmıyorum. Düşüne düşüne enişteme hak verdim.

Neriman — (Mütehayyir) Nasıl düşüne düşüne?

Adnan — Öyle ya ben de olsam öyle yapardım... Senin kadar güzel bir karım olsa elbette ben de kıskanırdım...

Neriman — Fakat Adnan sen olmayacak şeyler söylüyorsun!...

Adnan — (Sakin bir inat, kati bir karar ile) Ben, sana daha başka söyler de söylemeğe karar verdim. Bunun için bu gece yolunu bekledim. Fakat burada olmaz.. Şu bahçenin kapısından çıkalım. Karanlıkta dolaşırız...

Neriman — (Hırçın, istihfafkâr) Nasıl, sen karanlıkta dolaşmaktan korkmaz mıydın?

Adnan — (Yine o sakin karar ile) Ben, artık hiç bir şeyden korkmuyorum Neriman, hiç bir şeyden... Fakat galiba sen benden korkuyorsun.

Neriman — Senden mi Adnan? (Hafifçe omuz silker) Peki, gidelim.

(Karanlıkta iki düşman gibi birbirlerine yaklaşmaktan korkarak yürümeğe başlarlar... Bağlardan birinin tahta kapısında iki adam farkederler... Bunlardan birinin «Ah gençlik... Bunlar şimdi dünyayı kendilerinin sanır» dediğini işitirler...)

Neriman — Dönelim Adnan... Bak, bizi iki sevdalı sandılar... Bu şüphe, başkalarına da gelebilir... Hele Semih Bey duyarsa...

Adnan — Onun adını anma... O adamdan nefret ediyorum...

Neriman — Senden şüphelendiği için mi?

Adnan — Hayır... Senin kocan olduğu için... (Mazlum bir tavırla) Seni ondan kıskanıyorum...

Neriman — Adnan, bu, nasıl söz?

Adnan — (Ellerine sarılarak) Seni delicesine seviyorum...

(Neriman bileklerini kurtarmak için bir hareket yapar... Fakat Adnan seri bir hareketle onu kolları arasına alır... Yüzünden, saçlarından öpmeğe başlar.)

Neriman — Adnan, ne yapıyorsun? (Kendini zorla onun kollarından kurtarır... Heyecandan titreyerek, hırsından ağlayarak geri döner.)

İki ay sonra

Semih Bey — Adnan'ın hareketi ve tavırları bana çok emniyet vermeğe başladı.

Neriman — (Onun yüzüne bakmadan) Niçin Semih?

Semih Bey — Eski lâübali hallerini bıraktı. Geçen gün seninle konuşurken dikkat ettim... Hal ve hareketini çok ciddî, çok ağır başlı gördüm... Doğrusu o eski teklifsizliği içimi çürütüyordu... Bu akşam üstü sokakta tesadüf ettim... Yemeğe davet ettim... «Ben bir yere kadar gideceğim... Sen git de beni evde bekle» dedim. Adeta kızardı. Kekeleyerek bir saatlik işi olduğunu, daha sonra geleceğini söyledi. Anlıyorsun ya... Sen yalnızken eve gelmek istemedi... Saygı saydı...

İki saat sonra

Neriman — (Gizlice Adnan'a) Niçin dün beni boş yere beklettin?

Adnan — Sen katî söz vermemiştin ki... Her zamanki gibi «Gelemem... Olmaz!» dedin.

Neriman — Her zaman böyle cevap veriyorum... Fakat bir gün gelmediğim oldu mu koca ahmak?

Adnan — Şu halde sen de beni seviyorsun. Halbuki hiç bunu söylemedin.

Neriman — Ağızla da söylemeğe hacet var mıydı?

Adnan — Ne vakitten beri?

Neriman — Gözlerini reçellerimden ayırıp bana çevirdiğin günden beri... Sana yabancı bir erkek gözüyle bakmağa mecbur ettikleri günden beri. Günahımızı o çeksin!

KARDEŞLER

1

Âfet Hanım — (Muallâ'nın bitmek üzere olan portresini tetkik ederek) Ben, biraz resimden anlarım Muallâ... Bu Süleyman Bey çok kuvvetli bir sanatkâr... İstanbullu mu?

Muallâ — Hayır teyze... Gönen'li... Babasının Gönen'de büyük bir çiftliği varmış... On dört yaşına kadar orada yaşamış. İkisi kız, ikisi erkek olmak üzere dört kardeşi daha varmış... Süleyman, onların en büyüğü imiş... Babası onu iyi bir çiftçi olarak yetiştirmek istiyormuş... Fakat Süleyman, bir türlü toprak işlerini sevememiş.

Çiftçilerden, çocuklardan, hatta kardeşlerinden uzak durur, güzel kaval çalan çobanların peşine takılarak dağlarda gezermiş. Resme pek küçük yaşta heves etmiş... Eline geçirdiği defterleri bitmez, tükenmez resimlerle doldururmuş... Kardeşleri çabucak büyüdükleri halde o, nahif, soluk, süzgün kalıyormuş... Çiftlikte şehzade diye onunla eğleniyorlarmış... Babası onu «adam etmek» için çok uğraşmış... Bir türlü muvaffak olamamış... Nihayet tahsil için İstanbul'a göndermeğe mecbur olmuş... İşte ressamın tercüme-i hali...

Âfet — Dağlarda yetişmiş bir sanatkârın güzel ağaç, çiçek, hayvan resmi yapmasına hayret etmem... Fakat senin bütün güzelliklerini bu kadar iyi anlaması, görebilmesi pek garip... Hatta daha ileriye gideceğim Muallâ...

O, seni olduğundan daha güzel, daha mânâlı, daha başka görmüş... Bir sanatkâr gözünden ziyade bir kalp ve sevda gözüyle görmüş... (Sakin bir kanaatle) Bu çocuk, seni seviyor Muallâ...

Muallâ — (Hafifçe ürkerek) Ne söylüyorsun teyze?

Âfet — (Gülerek) Her halde sana bilmediğin bir şeyi öğretmiyorum... Zaten yüzünden o kadar belli ki... Haydi, haydi saklama...

Muallâ — Onun için değil teyze... Sade şu var ki... Biz birbirimize hiç bir şey söylemedik...

Âfet — Ne ehemmiyeti var kızım?.. Konuşmadan anlaştınız ya... Sen ona bak... Birbirinizi seviyorsunuz değil mi?

Muallâ — Zannederim... Fakat bilmem babam ne diyecek?

Âfet — (Gülerek) Siz evlenmeği bile kararlaştırmışsınız...

Muallâ — Senden ne saklayayım teyze... Süleyman ile çok bahtiyar olacağıma kaniim... Evvelâ bana vereceği saadeti ne servette, ne debdebede, ne hiç bir şeyde bulamayacağım... Süleyman'dan ayrılırsam mutlaka bedbaht olurum demiyorum... Fakat içimde hiç geçmeyecek bir sızı kalacak...

2

İki saat sonra

(Resim bitmiştir... Muallâ çok memnun... Fakat Süleyman dalgın, mahzun bir sükût içinde.)

Muallâ — Âfet teyzem resmi çok beğendi... Kendi portresini yapmanızı da rica edecek... (Tekrar görüşmek vesilesini hazırladığından memnun) Vaktiniz var mı?... Hangi gün başlayabilirsiniz?

Süleyman — (Sesinde belli belirsiz bir râşe ile) Çok isterdim Muallâ Hanım... Fakat imkân yok... (Kısa bir sükût... sonra cebrinefs ile) Ben... Üç güne kadar... Memlekete... Çiftliğe gidiyorum...

Muallâ — (Hafifçe rengi uçarak) Tabiî büsbütün değil. Yine geleceksiniz...

Süleyman — Büsbütün, Muallâ Hanım. Artık İstanbul'a dönmeyeceğim. Çiftçi olacağım. İki gün evvel Gönen'den mektup aldım. Babam ölmüş, hem de ne hazin bir ölümle... Kızgın bir ağustos güneşinin altında tarlada çalışırken üstüne fenalık gelmiş... İşçiler çiftliğe getirmişler... Üç saat yaşamış... Annemi yanıma çağırmış... «İşler birkaç yıldır, fena gitti; borca girdik. Tarlaların bazısını rehine koyduk. Üç, beş senede bunları ödeyeceğimi umuyordum... Genç çocuklarım olduğu halde yük hayvanları gibi çalışıyordum. İhtiyar vücudum dayanamadı. Oğlum Hüseyin çapkın çıktı; ona iş emniyet edilmez. İbrahim ise daha çocuk. Ne var ne yoksa satarsın. Borçları ödersiniz.» demiş. Kız kardeşlerim, «Biz ne olacağız» diye ağlaşıyorlarmış. Babamın son sözleri şu olmuş : «Bana Allah bu kadar ömür vermiş. Büyük oğlum Süleyman benim yerime geçecekti, size baba olacaktı... Yuvamızın dağılmasına o sebep oluyor... Ah Süleyman, gözümü arkada bıraktın!» Zavallı babam ağlayarak ölmüş... Gözlerini kapadıkları vakit kirpikleri yaş içindeymiş... Babam, sağken bir türlü anlaşamamıştık... Hatta belki birbirimizi sevmiyorduk. O, bana aile ocağından, çocuklardan, kardeşlerden bahsettikçe isyan ediyordum: «Herkes, kendi sadetinden mesuldür. Ben, hayatımı kendim için yaşayacağım!» diyordum... Muallâ Hanım, ben saadetimi hemen hemen elime geçirdiğime kanidim... Fakat bu mektup gönlümdeki baharı soldurdu... Birden-

bire ihtiyarladım, biçare bir aile ocağının babası... Dul annemi, yetim kardeşlerimi benden başka koruyacak kimse yok... Üç günden beri hırçın bir yeis içinde çırpınıyorum... Nihayet katî kararımı verdim... Son eseri resminiz olan fırçamı müebbeden kırıyorum... Güneşlerin altında çocuklar için ağlayarak ölen babamın bıraktığı vazifeyi alacağım. Kim bilir belki bir gün bu feragatte de bir teselli ve saadet bulabilirim...

3

(On iki sene sonra Boğaziçi vapurunda)

Cemil — Bizim saçlarımız çok erken ağarmağa başladı Süleyman...

Süleyman — Erken mi? Ben kırk iki yaşındayım... Sen galiba benden bir iki yaş büyüksün...

Cemil — (Derin derin göğüs geçirerek) Biz, çok çabuk göçtük...

Süleyman — (Mahzun bir gülümseme ile) Sen öyle söylersen ben ne yapayım?

Cemil — Niçin?

Süleyman — (Aynı acı tebessümle) Sen, hiç olmazsa beş, on sene istediğin gibi yaşadın... Sevdin... Birkaç güzel eser vücuda getirdin... Şüphesiz onlardan daha güzel birkaç sevda macerası geçirdin... Halbuki ben, ömrümün en güzel senelerini Gönen'deki çiftlikte, ihtiyarî bir feragat mezarında gömüldüm... On iki sene annem ve kardeşlerim için çalıştım... Babamın borçlarını ödedim... Çiftliği eski haline getirdim... Küçük kardeşlerimi birer birer evlendirdim... Annem geçen sene kollarımda öldü... O, ölürken babam gibi ağlamadı... Kardeşlerimin başına genç, çalışkan bir baba bıraktığı için gön-

lü rahattı, gözü arkasında kalmıyordu... Bu, benim en büyük tesellim...

Cemil — Sen niçin evlenmedin?

Süleyman — Vaktim olmadı... Maamafih daha başka sebepler de vardı... Sekiz sene kadar oluyor... Civar çiftliklerden bir genç kız tanımıştım... Ona karşı sevdaya benzeyen hislerim vardı; hemen hemen evlenecektik... Fakat annem bunu haber aldığı vakit beni vazgeçirdi. Meğer bu genç kız, kardeşim Fahrünnisa'yı vereceğimiz adamın sabık nişanlısıymış... Ben onunla evlenirsem kardeşimin işi mutlaka bozulurmuş... Çaresiz, bu emeli de gömmek lâzım geldi... Bu vakadan üç sene sonraydı... Çiftliğimize yetim bir akraba kızı iltica etmişti... Kalbimde bir ümit uyanmağa başlıyordu... Cemile benim için ne munis bir zevce olacaktı... Fakat bir gece yine annem odama geldi.

Küçük kardeşim İbrahim'in mutlaka bu genç kızla evlenmek istediğini söyledi... Razı olmamak elimde miydi? İbrahim'in hemen hemen babası sayılırdım... Bir baba gibi elimi öptürdüm... Alnından öptüm... Ah, bu kardeşler... Onların hepsi bilmeden, istemeden bana fenalık ettiler... Yalnız en küçük kız kardeşim Ayşe'den fenalık görmedim... Zaten İstanbul'a biraz da onun için geldim... Ayşe, şimdi bir büyük adliye memurunun karısı...

Cemil — Mademki artık vazifelerini bitirdin, şimdi biraz da kendinle meşgul olabilirsin...

Süleyman — (Gülümseyerek) Çok geç... Maamafih kalp ölmüyor... Kim bilir belki bir gün...

4

(Çubuklu'da bir yalı... Vakit akşam... Ortalık tamamiyle kararmıştır...)

Süleyman — (Uzun bir sükûttan sonra) Ayşe... Bilmiyorsun ki kardeşlerimin içinde en ziyade seni sevdim... Senin için sade bir büyük ağabey değil, âdeta bir baba oldum... Çiftlikte senden başka neşem, tesellim yoktu... Seni iyi, temiz, terbiyeli, zarif, mesut bir kadın olarak yetiştirmek için ne kadar çalıştığımı inkâr edemezsin değil mi?

Ayşe — Bunları söylemeğe lüzum var mı ağabey? Ben nankörlük ettim mi? Sen benim için baba oldun, anne oldun, abla oldun... Benim fikrim, kalbim, vicdanım, hep senin eserin...

Süleyman — Bu kadar hararet ve samimiyetle cevap verdiğin için sana teşekkür ederim... Vazifemi kolaylaştırıyorsun...

Ayşe — (Mütehayyir) Ne vazifesi ağabey?

Süleyman — Ayşe, ben her şeyi biliyorum...

Ayşe — (Birdenbire ürkerek) Neyi ağabey?

Süleyman— Kocanın akrabasından olan o genç muharririn seni takip ettiğini... Senin de ona ümitler verdiğini... Bir büyük kardeş sıfatiyle sana bunları söylemek çok güç Ayşe... Fakat ne yapayım ki vazifem... Şimdi bana cevap ver bakayım «Kalbim, fikrim, vicdanım senin eserin.» diyordun. Kocandan başka bir erkekle alâkadar olmağı ben mi sana öğrettim Ayşe?

Ayşe — ....

Süleyman — Cevap versene... Demek bütün emeklerim boşa gitti...

Ayşe — (Mahcup ve muztarip) Ağabey... Bana darılma... Ben, dünyada sade sana inandım... Seni kendime model yaptım... Senin fena bir şey yapmayacağına o kadar kanaatim var ki...

Süleyman — Bu işte ben mi sana model oldum Ayşe?...

Ayşe — Evet ağabey. Arasıra ziyaretine gittiğimiz

Muallâ Hanımı sevdiğini farkettim... Onunla baş başa ne güzel konuşuyordunuz... O da benim gibi evli bir hanım değil mi ağabey? O kadar fena bir şey olsa sen böyle yapar mıydın?

Süleyman — (Muztarip bir sükûttan sonra) Beni dinle Ayşe. Yalan söyleyeceğime ihtimal vermezsin değil mi? Muallâ Hanım ile aramızda henüz hiç bir şey yok... Olmayacaktı demiyorum... Belki bir zaman sonra... Hatta bu hafta içinde... Sana daha açık söyleyeyim... İki gün sonra Muallâ Hanımla bir mülâkatımız olacaktı... Biz, vaktiyle birbirimizi seviyorduk Ayşe... Bu güzel sevdayı size feda ettim... Bu macera, bu çirkin olduğunu itiraf ettiğim macera talihe karşı bir nevi intikam olacaktı... Fakat bu defa da sen karşıma çıktın... Sana yemin ediyorum ki, artık Muallâ'yı görmeyeceğim... Fakat sen de bana temin et ki, korktuğum olmayacak! Sen düşmeyeceksin... (Ayşe ağlayarak kardeşinin boynuna sarılır.)

Süleyman — (Dalgın ve mahzun, uzaklara bakarak) Ah, bu kardeşler. Sade senden zarar görmemiştim... Zannetmem ki artık seni de eskisi kadar seveyim?..

SEVDA VE MANTIK

(Hisar'da eski bir yalının küçük bir ormana benzeyen bahçesi. Ali Feridun kendi kendine asırdîde ağaçların arasında dolaşıyor. Otuz yaşlarında orta boylu, mahcup tavırlı, sarışın bir gençtir... Güzel değil, fakat sevimli. Kulaktan atma gözlüklerinin altında parlayan sarı elâ gözlerinde hayat kavgasından uzak yaşamış insanlara mahsus korkak bir hilim ve saffet, alnının, yüzünün çizgilerinde gençliklerini faaliyet ve eğlencelerden ziya de mücerret fikirlere, kuru tetebbulara vermiş bir adam yorgunluğu... Feridun, bir felsefe ve ruhiyat meraklısıdır... Gençliğini kitaplara vakfetmiştir...)

Fahreddin Paşa — (Bahçenin ortasındaki ince yoldan geçerken onu görür, yolunu çevirir) Bonjur üstat...

Feridun — Bonjur Paşa... Fakat beni utandırıyorsunuz...

Paşa — (Yaşı altmış yedi, kalbi nihayet on yedi yaşında bir âyan âzası... Gizli gizli eğlenerek) Üstat dediğim için mi?... Vazifemiz evlâdım... Akıl yaşta değil, baştadır... Biz, âlimlere hürmete mecburuz. Adamcağızları hayatta açlıktan öldürdüğümüze göre bir üstat sıfatını da çok görürsek işimiz borudur... Birkaç sene sonra ben, inşallah senin elini öpeceğim... Hele bir kere şu ilim kuyusunun dibini bul...

Feridun — İlmin nihayeti olur mu?

Paşa — Olmaz derler ama olur... İlmin nihayeti neresidir bilir misin?.. İnsan, böyle senin gibi aşk ve şevk ile o kuyuya kendini kapıp koyuverir... Bir sene, beş se-

ne, on sene iner... Nihayet bir gün gelir ki, o karanlık kuyunun bir «dipsiz kile» olduğunu görür... İşte ilmin nihayeti budur üstat... Bu hakikate erdikten sonra geri dönmek ne acı şeydir... Vakit hayli geçmiş, ömrün saati kırkı çalmıştır... Hayat, insafsız bir alacaklı gibi adamın yakasına sarılır: «Hani benim hakkım... Ben hakkımı isterim!» diye adamı tartaklamağa başlar... Kırkından sonra saza başlamak hazin bir şeydir, bahusus ki o vakit faslın ciddî parçaları bitmiş, curcuna havaları başlamıştır...

Feridun — (Gülümseyerek) bir dereceye kadar size hak veririm...

Paşa — (Hayretle) Kulaklarıma inanamıyorum Feridun... Sen nasıl oluyor da bu sözlerim için beni afaroz etmiyorsun? (Dikkatle bakarak) Tuhaf... Çok tuhaf... Sen yavaş yavaş zeki bir adam olmağa başlıyorsun... Gözlerin gaflet uykusundan uyanıyor gibi... Bak bakayım bana... Gözlerinin içinde bir başkalık var... Onlarda gizli bir şey açılıyor... Hani tohumdan çıkmağa başlayan filizler gibi belli belirsiz bir yeşerme alâmeti... Feridun, vallahi, billahi sen birini seviyorsun...

Feridun — (Kuvvetle gülerek) Amma yaptınız paşa..

Paşa — Zerre kadar şüphem olsaydı bu gülüş, bu inkâr, onu da defedecekti... Söyle bakayım kim?

Feridun — (Ciddî) Paşa... Temin ederim... Sevda filân değil. Yalnız bir garip tesadüf... Amcam beni evlendirmek istiyor...

Paşa — Kiminle?

Feridun — Yabancınız değil... Afife Hanımefendinin kerimeleri...

Paşa — Saniha mı? Şu küçük deli kız... Aman, ne âlâ... Sende bir başkalık var dedim ya... Ne olduysa senin «Kant» lara, «Kont» lara, «Bergson» lara oldu... Ar-

tık Saniha onları yırtarak kayık mı yapar, uçurtma kuyruğu mu? Orasını Allah bilir...

Feridun — Ben kitaplarıma el sürdürür müyüm Paşa?

Paşa — Sürmeğe lüzum görmez ki müsaade meselesi bahis konusu olsun... Hele bir altı ay geçsin... Bu deli kız, kitaplarını kendi elinle sana yaktırmazsa yuh olsun benim evrahıma... Şaka bertaraf Feridun... Sen, bu küçük kızı seviyor musun?

Feridun — Bilmem!

Paşa — Kendi kalbindekini bilmezsen senin ruhiyat mütehassıslığını kaç paraya alırım?

Feridun — Fakat bu, basit bir mesele değildir Paşa... Aşk; bir muhassaladır ki ırk, temeyyülât-ı mevruse, muhit, fiziyolojik şartlar, refleksler...

Paşa — (Bunalmış gibi eliyle onu susturarak) Aman üstat. Ayaklarını öpeyim... Beni affet... Böyle derin, yüksek şeylere kafamın tahammülü yok.

Feridun — Ben, bu meselede psikolojiden başka suretle istifade edeceğim...

Paşa — Ne gibi?

Feridun — Seniha Hanım validesiyle beraber yengemi ziyarete geldi..! Şimdi yukarıda bulunuyorlar...

Paşa — Ya...

Feridun — Seniha Hanım birazdan bahçeye inecek, şurada biraz görüşeceğiz... Mizaç ve temayülâtı hakkında küçük bir tetkik yapacağım... Ruhu, mizacı, emelleri beni sevmesine, benimle mesut olmasına müsaitse onu resmen isteyeceğim...

Paşa — (Gülerek) Feridun, oğlum... İlmine olan hürmetimle beraber sana bir nasihat vereyim; bir nasihat ki ne Spenser, ne Darven... Ne... Ne... heriflerin adını bile beceremiyorum... Maamafih yengenle Saniha geliyor... Bu garip ruh imtihanını görmek isterdim... Ya-

zık... (Gelenlere doğru yürüyerek) Behire Hanımefendi arz-ı hürmet ederim... Saniha, kızım, günden güne güzelsin. Behire Hanım, size gayet mühim havadisim var. Fakat genç kızların yanında söylenmez... Feridun, oğlum, sen biraz Saniha Hanıma refakat et...

(Behire Hanımı deniz tarafına doğru götürür... Feridun yalnız kalırlar.)

Feridun — (Mütereddit ve mahcup) Hava ne güzel değil mi Saniha Hanımefendi?

Saniha — (Kısaca) Evet.

Feridun — Halbuki sabahleyin hiç ümit etmiyordum. (Bu tarzda söze devam etmenin pek soğuk düşeceğini anlayarak susar. Sonra âni bir cesaret hamlesiyle) Saniha Hanımefendi... Tesadüfün bu lûtfundan istifade etmeme müsaade ediniz... Sizinle mühim, pek mühim bir şey konuşmak istiyorum... Soracağım şeylere lûtfen bütün samimiyetinizle cevap vermeği vâdeder misiniz?

Saniha — Ederim. Buyurunuz Feridun Bey...

Feridun — Saadet bir muhassaladır ki irade ve tasarrufumuz altına girmeyen binlerce tahteşşuur hâdisatın...

(Saniha, hayretle ona bakar... Feridun, genç kızın parlak renkli gözleri karşısında şaşırır. Kekelemeğe başlar... Şakaklarında ince ter damlaları belirir.)

Saniha — (Zâhiri bir saffetle) Tahteşşuur aklın tahtası mı demektir Feridun Bey?.. Maatteessüf bende bunlardan bir tanesi eksikmiş... Annem söyler.

Feridun — (Daha kolay bir söz söylemek için bir çare bulmuştur.) Saniha Hanımefendi... İlm-i ruha dair büyük bir kitap yazmağa başladım... Ruhlar, bahusus güzide genç kız ruhları hakkında malûmata ihtiyacım var. Sizi tâciz etmekten maksadım bu...

Saniha — (Dudaklarında biraz muztarip bir istihza ile) O şerefi kazandığım için teşekkür ederim... Teş-

rih masasında ilme hizmet eden tavşanlara biraz haset ederdim...

Faridun — (Bozulur... Fakat tamire çalışsa daha gülünç olacağını anlar... Herçibâdâbâd devam eder) Arzettiğim gibi bana güzide bir genç kız (ideal)i lâzım... Birinci sualim : Evlendikten sonra nasıl yaşamak istiyorsunuz?

Saniha — (Tereddüt etmeden) Tabiî bütün genç kızlar gibi. Şık, kibar, eğlenceli, tam mânâsiyle mesut ve güzel bir hayat.

Feridun — (Küçük cep defterine kaydederek) Zevcinizin serveti ne derecede olmalı?

Saniha — Mümkün olduğu kadar zengin...

Feridun — (Bunu kaydederken kalemi hafifçe titrer... Belli belirsiz bir ıstırapla) Zevcinizin ne ruhta, ne mizaçta bir adam olmasını istiyorsunuz?

Saniha — Fevkalâde şen, fevkalâde zarif, fevkalâde zeki, hassas...

Feridun — (Uğradığı hayal kırıklığını artık saklayamamaktadır.) Sonra Saniha Hanımefendi, şekli, siması nasıl olacak?

Saniha — Tam mânasıyle güzel... Güneş gibi, peri masalı şehzadeleri gibi...

Feridun — Bu da âlâ... Bu da âlâ. (Kalemi artık güçlükle kelimeleri kaydetmektedir... Yorgun bir ıstırap ile) Mesleği?

Saniha — Mutlaka parlak bir meslek olacak... Ya nözır, ya nâzırları karşısında titreten bir hatip, mebus, ya meşhur bir kumandan, yahut da mühim ve büyük olmak şartiyle bir şair, bestekâr, ressam...

Feridun — (Meyusane defterini kapar, son bir ümitle) Ya değerli bir âlim olursa?

Saniha — Belki ayıplayacaksınız Feridun Bey... Fakat ben, bu meslekten bir şey anlamıyorum... Kütüpha

ne faresi gibi gece gündüz kâğıtlar, ciltler arasına gömülmek can sıkıcı şey...

Feridun — (Tamamiyle ümidi kırılmış) Teşekkür ederim, zahmet verdim size... Bitti... (Daha yavaş) Her şey bitti...

Saniha — (Hayretler içinde) Bu kadar mı Feridun Bey? Bana soracağınız sade bunlar mıydı?

Feridun — Bir sualim daha vardı. Fakat hacet kalmadı.

Saniha — Niçin?

Feridun — Çünkü verdiğiniz cevaplara nazaran o sualin cevabının bir küçücük «hayır»dan ibaret olacağına eminim.

Saniha — Sualinizin ne olduğunu bilmiyorum... Fakat cevap niçin mutlaka «hayır» olsun?

Feridun — (Acı acı) Buna mantıkta «istidlâl» derler Saniha Hanımefendi... Anlatması uzun... Hulâsatülhulâsası malûmlardan meçhul çıkarmak. Bir usul ki hiç yanılmaz... Hiç... Hiç. Ölümden daha kuvvetli ve zalim.

Saniha — Feridun Bey... Müteessir görünüyorsunuz. Bu «istidlâl» mi bu kadar muztarip ediyor... Bunun hiç istisnası yok mudur?

Feridun — Kübra ve suğra kaziyeleri doğru olursa hiç istisnası yoktur.

Saniha — Bu zalim usulü kim icadetmiş böyle?

Feridun — Yunan filozoflarından «Aristo»...

Saniha — (Asabiyetle) Şu Yunanlıların âlimlerinden bile insana zarar geliyor... Fakat Feridun Bey, Yunanlıların bir hassası daha var ki, unutuyorsunuz...

Feridun — Nedir?

Saniha — Yalancı olurlar... Bu istidlâl gibi en doğru görünen şeylerine bile mutlaka hile, yalan karıştırırlar.

Feridun — Çocuksunuz...

Saniha — Belki. Allahaısmarladık... (Gitmek ister.)

Feridun — (Genç kızın dudaklarının titrediğine, gözlerinin yaşlı dolduğuna dikkat eder) Saniha Hanımefendi... Siz de müteessir görünüyorsunuz?

Saniha — Bu istidlâl usulü canımı sıktı... Tevekkeli ben ilimden o kadar nefret etmiyorum. (Kısa bir sükût. Sonra asabi bir cüretle) Ben, Yunan filozofunun yalan söylediğini size ispat edeceğim Feridun Bey... Sorunuz?

Feridun — Hacet yok dedim ya Saniha Hanım... Çünkü, söylediklerinize nazaran cevabınızın «hayır» olması zaruri...

Feridun — Mademki istiyorsunuz, peki... Bu sualleri elbette kitap yazmaktan başka bir fikir ile sorduğumu anladınız... (Mütereddit ve korkak) Size tecrübe masasına yatırılan bir küçük tavşan muamelesi etmeğe yüreğimin dayanamayacağını elbette biliyorsunuz... (Saniha başını önüne eğer) Size gaye-i hayallerinizi, emellerinizi sordum. Tahayyül ettiğiniz erkeğe bir parça vukuf edecektim... Fakat o düşündüğünüz güzel, hassas, zeki, zengin, meşhur gence hiç benzemeyen bir biçareyim... İstidlâl usulüne «ölümden daha katî ve zalim bir şey» dediğime hak verdiniz mi? Mademki istediğiniz vasıfları haiz değilim, mademki insan, ancak kendi düşündüğü vasıflara haiz olan bir adamı sever ve ister, şu halde siz beni isteyemezsiniz?

Saniha — (Gözleri yere dikilmiş, sakin bir inat ile) Niçin böyle karışık muammalara aklı ermeyen bir küçük kıza olmayacak şeyler sordunuz? Niçin doğrudan doğruya : «Beni ister misin Saniha» demediniz?

Feridun — Böyle söylemeyiniz Saniha Hanım... Netice başka türlü olmayacaktı ki... Meğer ki evvelki söylediklerinize doğru olmasın...

Saniha — Benden hakikati söylememi istemiştiniz... Ben de hakikati söyledim... (Küçük bir tereddüt) Evet,

benim aradığım şeylerin birçoğu sizde yok... Fakat son suali sormuş olsaydınız bütün bunlara rağmen hiç tereddütsüz: «Peki Feridun Bey... Hayatım sizin olsun!» diyecektim...

Feridun — (Çok müteheyyiç) Saniha... Saniha Hanım... Doğru mu söylüyorsunuz? İnanamıyorum... Bu, bir muamma ki...

Saniha — Hayır... Muamma değil... Dünyanın en açık bir hakikati... Dinleyiniz beni Feridun Bey... Siz hiç bir genç kız tasavvur edebilir misiniz ki benim söylediğim şeyleri düşünmesin; istemesin... Biz, hepimiz öyleyiz... İsteriz ki bizi isteyecek adam, dünyanın en güzel, en yüksek, en zengin adamı olsun... Senelerce gizli gizli onun sevdasını çekeriz... Nihayet bir gün karşımıza bir genç çıkar... Bir genç ki, ne onun gibi güzel, ne onun gibi yüksek, ne onun gibi zengin... Buna rağmen o hayalî şehzadeyi seve seve, sevine sevine ona fedâ ederiz... «İstidlâl» inizin kalp işlerinde ne zavallı bir şey olduğuna inandınız mı Feridun Bey? Bir genç kız zevkine, hayaline uyan bir genç ile evlenmek ister, «Filân zât benim zevkime, hayalime muvaffık değildir... Bununla beraber ben, bu genci o kadar istiyorum ki, o, beni istemezse mutlaka bedbaht olacağım...» der. Görüyorsunuz ne gülünç istidlâl... Gülünç, fakat bu, böyle... Ne yapalım?...

Feridun — Beni ne kadar bahtiyar ettiğinizi anlatmak mümkün değil.

Saniha — (Gülerek) Gayet kolay... Şimdi yengenizin kulağına fısıldayacağınız bir tek kelime ile...

Feridun — Bir sual daha... Acaba o şehzadenin hayali bir gizli düşman ve rakip gibi ruhların derinliğinde yaşamaz mı?

Saniha — Bir hayal ki yüzü, gözlerinin, saçlarının rengi bile belli değil... Nasıl yaşayacak?

Feridun — Son bir sual... Zevcelerinin genç kızlık

hayaline az çok benzeyen zevçler acaba daha bahtiyar olmazlar mı?

Saniha — Ben onların yerinde olsam olmazdım... Birbirine iki süt damlası gibi benzeyen iki genç kız tasavvur ediniz... Bunlardan birisi sizi servetiniz, şöhretiniz, vâdedeceğiniz parlak hayat, çehreniz, zekânız için istiyor, öteki sizi bu bahsettiğiniz meziyetlere malik insanların hepsine tercih ediyor... Bütün emellerini, bütün genç kızlık rüyalarını size feda ediyor... Siz, bu ikinciyi tercihte tereddüt edecek kadar kalpsiz ve az zeki misiniz?

Feridun — Hakkınız var Saniha Hanım, kalp işlerinde Aristo'nun mantığı da iflâs ediyor... (Kendi kendine söylenir gibi) Vah, biçare Bergson, vah zavallı Aristo!..

Saniha — (Gülerek) Niçin böyle söylüyorsunuz Feridun Bey?

Feridun — (Gülümseyerek) Hiç... Bu büyük adamların kitaplarını Sanihayı eğlendirmek için uçurtmaya tahvil etmeyi düşünüyorum da...

FAZİLET MÜKÂFATI

(Liva merkezlerinden birinin belediye dairesi salonu. Salon âlimler, şeyhler, büyük memurlar ve eşraf ile hıncahınç doludur.)

Riyaset makamını işgal eden Mutasarrıf Paşa birkaç kere çıngırağı çalarak sükûnu temin ettikten sonra söze başlar :

— Meclis açılmıştır efendiler... Toplantımızın mevzuu malûm... Binaenaleyh uzun mükaddimat ile hey'eti muhteremeyi beyhude yormağa lüzum görmeyerek hemen maksada giriyorum... Beldemiz tüccaran-ı mutebere eş eşraf-ı hamiyetperveranından olup dört ay evvel rahmet-i Rahmana kavuşan Buzcuzâde Hacı Bahaeddin Efendi merhum dört yüz bin liraya baliğ olan servetinin bir kısmını hayır işlerine teberru etmek faziletperverliğini göstermiş ve bunun için vasiyetnamesine hususi bir madde dercetmiş ki (Önündeki kâğıt yığını arasından bir zarf bulup açarak) suretini heye-i muharemeye okuyacağım. (Gözlüğünü düzeltip okuyarak) «Servet-i mevcudemin vârislerim arasında berveçh-i bâlâ taksim ve tevzi edilecek olan miktarından artacak beş yüz lira aşağıdaki şartlar dahilinde sarfedilecektir. Şöyle ki evvelâ Gazi Çelebi Cami-i Şerifinin cümle kapısına on beş liraya bir mükellef perde alınarak ortasına sarı ibrişimle ismim işlettirilecek, saniyen kulplarına ismim hakkedilmek üzere, «Küçük Hasan» sebiline yedi adet tunç maşrapa, salisen bânisinin namı altına ismim yazılmak şartiyle Eşref Paşa çeşmesinin..» Efendim, vasiyetnamenin bu kısmı uzunca olduğu gibi, taallûku da bulunmadığından

müsaadenizle geçiyorum ve asıl mühim fıkraları okuyorum :

«İffet ve istikamet erbabının maalesef günden güne azaldığı görülüyor. Bu hale mehmâemeken deva bulmak ve erbab-ı iffeti teşçi ve teşvik etmek için mütebaki iki yüz liranın iffet ve istikamet mükâfatı namiyle şehrimizin en namuslu ve doğru adamına verilmesini arzu ediyorum. Mükâfatı alacak olan şahsın iffet ve istikameti umumun şahadeti ile sabit olacak ve bu bapta verilecek karar şehrimiz vücuh ve muteberanından mürekkep bir heyet tarafından ittihaz edilecektir. İffet ve istikamet mükâfatını alacak şahıs aşağıdaki şartların ifasını yeminle taahhüt eyleyecektir : Evvelâ her fırsatta iffet ve istikametin dünya ve ahirette mucib-i fevz ü necat olduğuna dair irsadatta bulunacak ve nail olduğu mükâfatı misal olarak zikredecektir. Saniyen her perşembe akşamı Yâsin-i şerif tilâvet edecek, salisen senede iki defa mevlûd okutacak, rabien haftada bir kabrimi ziyaretle şayet etraf ve eknafında çer çöplere tesadüf ederse...» (Kâğıtları elinden bırakarak) Efendim, yetmiş bire baliğ olan bu şartları okumağa lüzum görmüyorum... Bizim vazifemiz beldenin en afif ve müstakim şahsı olduğu umumun şahadeti ile sabit olacak zâtı tâyin etmek... Heyet-i muhteremenizin vazifesini teshil etmek için Belediye Reisi Paşa ve Hâkim Efendi Hazretleriyle beraber namzet listesini yaptık. Fakat listemiz maatteessüf pek zengin değil, mahalle heyet-i ihtiyarîyeleri nezdinde tahkikat yaptırdık ve şeriat-i lâzimeyi haiz ancak beş kişi bulabildik... Mahkeme ve Belediye ve Mutasarrıflık ile bazı mahallelere ilânlar yapıştırdık; halkın bu şahıslar hakkında bütün bildiklerini Allah rızası için heyete bildirmesini rica ettik...

Sesler — Muvafık... Münasip...

Reis — Namzetlerden birincisi belediye kâtiplerin-

den Hâfız Raif Efendidir... Hâfız Raif Efendiyi herkes tanır ve sever. Otuz seneden beri belediyemizde sadıkane çalışan bu adamın hiç bir fenalığını gören olmamıştır.

Sesler — Öyledir... Doğrudur...

Reis — Yalnız istitrat kabilinden bir şey arzedeceğim... Bu adamcağız bir saat evvel makam-ı âcizeye geldi... Gayet garip bir şey söyledi : «Fakirim ve ailem kalabalıktır... Bu paranın bana büyük medarı olacak... Fakat içimde bir garip korku var... Sebebini anlayamıyorum... Beni affedin.» dedi.

Hâkim Ehendi — Tevehhüme itibar yoktur... Biz, bu müstakim adama karşı vazifemizi yapacağız.

Belediye Doktoru — (Elli yaşında, şişman, kır bıyıklı, kırmızı yüzlü babayani bir adam Reis Beyefendi, söz isterim. Kanaatimce bu adamcağız, tehlikeyi pek iyi hissetmiştir... Arzusuna riayet etmeli... Ben, bu mükâfatı ahlâka uygun bulmuyorum.

Birçok sesler — Allah Allah... Susturun... Hezeyan ediyor... Yanlış...

Doktor — Reis Beyefendi... Söz hakkımı temin edin..

Efendiler, gürültüye hacet yok... Sonuna kadar söyleyeceğim. Ben öyle zannediyorum ki, bu Buzcuzâde ki ne adam olduğunu hepimiz biliriz, birbirimizden saklamağa hacet yok, Allah günahlarını affetsin...

Müderris Zahit Efendi — (Sıtma görmemiş dik bir sesle) Üzkürû mevtaküm bilhayri...

Doktor — Biz de Allah günahlarını affetsin dedik ya a canım. Evet, bu Buzcuzâde, vefatından sonra da bu vasiyetiyle hemşehrilerine bir azizlik, bir fenalık etmek istemiştir... Efendiler, bağrışmayın... Taş çatlasa söyleyeceğim... Sonra isterseniz beni taşa gömün... Efendiler, bu umumun şehadeti kelimesindeki karanlık dehşeti his-

setmiyor musunuz? Bir biçare adamı bütün bir şehrin, her biri bir ayrı âlem olan binlerce kafanın muhakemesine havale etmek ne olduğunu anlamıyor musunuz? Binlerce saygısız göze biçare bir hayatın, mütevazı bir ailenin harimine girmek selâhiyètini vermek cinayetlerin en büyüğüdür... Fazilete, iffete hürmetiniz varsa efendiler, bırakın o kendi köşesinde, kendi hariminde bir dağ çiçeği gibi mütevazı yaşasın... İffet ve istihkamet nümunesi diye ortaya koyacağınız adam garaz, haset, kin tufanı içinde devrilip yutulmağa namzettir. Bizde nazar-ı dikkati celbetmeyen küçük kusurlar, menfaatler, tereddütler; bu biçare heykelin çiğ ziyaya maruz duracak yüzünde birer cinayet lekesi gibi görünür... Binaenaleyh bu mükafattan vazgeçin!...

Müderris Zahit Efendi — Kaziye ve burhanlarınızdaki mugalâta ve safsatayı delâl-i dîde-i mantıkiyesiyle size ispat ederim ama, zemin ve zaman müsait değil...

Reis — Müzakereye devam ediyoruz. Gelen mektupları kâtip efendi tasnif etti. Müsaade buyurursanız hulâsalarını arzetsin...

Kâtip — Birinci mektup Hâfız Efendinin bir komşusundan... Bu efendinin iyi bir adam olduğunu tasdik ediyor... Ancak geçenlerde mahallede iki kişi arasında bir kavga zuhûr etmiş... Raif Efendiyi şahit yazmak istemişler... Razı olmamış, görmediğini söylemiş... Halbuki gördüğünü görenler varmış.

Müderris — Bu, hayli mühim bir kabahattir... Demek ki o kadar salih ve mütteki bildiğimiz bu adam arasıra yalan da söylermiş. O suretle deftere şerh verilmesini talebederim...

Kâtip — İkinci mektup yine bir komşusundan... Hâfız Raif Efendi, geçen sene fakir bir muhacir kadına bir istida yazmış... Bu istidada kadının alil ve hasta oldu-

ğundan bahsediliyormuş... Halbuki kadının hiç bir hastalığı yokmuş...

Doktor — Peki, bundan Hâfız Raif'e ne? Kadın hasta olduğunu söylemiş, o da öyle yazmış...

Müderris — Yok, öyle söylemeyiniz doktor bey... İğfale vasıta olmağ da iğfal derecesinde bir cürüm ve günahtır... Şerh verilsin.

Kâtip — Üçüncü mektup mahallenin sabık muhtarından... İki sene evvel mahallede sakin bir dul kadının geceleyin yabancı bir erkeği hanesine kabul ettiği tevatüren sabit olmuş... Mahalleli bu kadının bu mahalleden ihraç edilmesi hakkında bir mazbata yapmışlar... Hâfız Efendi bu mazbatayı imzadan çekinmiş...

Birçok sesler — Oo... Bu, pek fena... Hâfız Raif'ten ummazdık...

Doktor — Fenalık neresinde?.. Pekâlâ yapmış... Ne üstüne farz?

Müderris — Bundan büyük fenalık olur mu? Bu fâhişeyi himaye etme, fuhşa vasıta olmak değil de nedir? Bu gibi gayrimeşru münasebetlere vasıta olanlara ise ne gibi bir isim verildiğini pekâlâ bilirsiniz azizim.

Doktor — Şu halde biçarenin kaydına!!!

Müderris — Hayır. Hâfız Faif'in başka faziletlerine hürmeten bu çirkin sıfatı ona vermeyeceğiz, «kötü işe yardım...» diye bir kayıt düşüreceğiz.

Sesler — Münasip efendim... muvafık...

Kâtip — Dördüncü mektup Raif Efendinin eski bir kiracısından ki, Hâfızı vergi kayıtlarını noksan yazdırmakla itham ediyor.

Doktor — Efendiler... Rica ederim merhum Buzcuzâdenin bunca emlâki için kaç para vergi verdiğini hepimiz biliriz...

Müderris — «Bâtıl, makîsünaleyh olamaz» doktor efendi. Yazılsın...

Vergi Müdürü — Reis Beyefendi, müsaade buyurunuz da bu mektubu bana versinler... Tahkikat yaptıracağım... Hakikaten böyle bir şey varsa alacağı nakdî mükafat üzerinden tazmin ettiririz.

Kâtip — Beşinci mektubun imza yerinde «var ise adalet, imzaya ne hacet!» diye bir beyit var. Bu mektup, Hâfız Raif Efendinin hususi hayatına müteallih bazı ifşaatı muhtevi bulunuyor.

Doktor — Allahaşkınıza bunu olsun bırakınız... Canım, herifin hususi hayatını karıştırmağa ne hakkımız var?

Müderris — Allah Allah... Hususi hayatını karıştırmazsak fazilet ve iffetini ne ile mertebe-i sübuta vardıracağız? Devam et kâtip efendi...

Kâtip — Bazı fıkraları okuyorum: Mumaileyh ilk zevcesini altı ay seviştikten sonra almıştır. Onun vefatını müteakip aldığı kadına gelince, bu bir ihtiyar Ceza Reisinin zevcesiydi... Bu kadın, bazı işlerini takip için Belediyeye gelir giderdi. Raif Efendi onu belediyede tanıdı, aralarından bir muaşaka başladı. Tam o sırada Ceza Reisi vefat ettiği için Hâfız Efendi bu kadını taht-ı nikâhına aldı...»

Müderris — Aman ya Rabbi... Fazilet-i mücesseme telâkki ettiğimiz bu adamın hayatında ne vicdansızca safhaları varmış... Kocalı bir kadını iğfal... Hem nerede? Vazife başında... İfa-yı vazife halinde... Ey devam et kâtip efendi...

Kâtip — «Hâfız Reif'in teyzesi kızı yedi sene evvel evinde bir zabitle basılmış... Büyük kızı bir tahsildarı severek kaçmış, küçük oğlu bir komşuyu döverek iki dişini kırdığı için bir buçuk ay hapis yatmıştır...

Doktor — Peki, bütün bu şeylerden hep bu biçare adamın zimmetine mi kaydediliyor? Kızından, oğlundan, teyzezadesinden ona ne?

Müderris — Rica ederim doktor efendi... Raif Efendi cidden fazilet sahibi bir adam olsaydı ve çocuklarına sağlam bir terbiye-i diniye ve ahlâkiye verseydi bunlar olur muydu?

Kâtip — Altıncı mektubun sahibi sekiz, on sene evvel Hâfız Raif'in bir düğünde işret ettiğini söylüyor...

Bir ses — Vay gidi faziletiine kurban olduğum vay...

Reis — Fuzuli müdahale olmasın rica ederim... Demek ara sıra içki de kullanırmış...

Kâtip — Yedinci mektup mahallesinin imamından.. Geçen ramazan Hâfız Raif hastalık bahanesiyle bir hafta oruç yemiş!...

Müderris — Kaydediniz, dinî vazifelerde kusur...

Kâtip — Sekizinci mektup. Son mebusan intihabında sandık memurluğu etmiş olan Rüştü Efendiden. Hâfız Efendi rey vermekte serbest bırakmadıklarını bahane ederek sandığa rey pusulası atmamış...

Reis — Yazınız... Medenî ve siyasî vazifelerini yapmaktan istinkâf...

Klüp Reisi — Ve ilâve buyurunuz... Hükümet-i Mukaddeseye muhalefet...

İdadi Müdürü — «İrticaa meyilli» kaydı da ilâve buyurulursa yanlış olmaz.

Kâtip — Dokuzuncu mektup serkomiserden... Geçen ay polis memuru sarhoş bir fâhişeyi karakola sevketmek için bazı şiddetli tedbirlere müracaat mecburiyetinde kalmış... Hâfız Raif: «Kadına hakaret ediyorsunuz; ayıptır!» yolunda sözlerle müdahale etmiş...

Reis — İşaret edin... Hizmet sırasında polisin vazifesine müdahale...

Kâtip — Onuncu mektup iş sahiplerinin birinden: Hâfız Raif Efendi, adamcağızı bir hafta beklettikten son-

ra : «Ne yapayım Belediye Reisi vazifesi başına gelmiyor ki imzalatayım!» demiş.

Belediye Reisi — Vay müfteri vay... Hem âmiri tenkide ne hakkı var? Kaydedin.

Kâtip — On birinci mektupta Raif Efendinin bir ihmalinden bahsediliyor... Geçenlerde Belediye için münakaşa ile kireç satın alınmıştı. Raif Efendi, müteahhitlerden birinin mektubunu vaktinde komisyona vermemiş, bu suretle Belediyeyi yüz lira zarar sokmuş.

Belediye Reisi — Raif Efendinin birçok hallerine karşı göz yumuyordum... Fakat artık tahammül edemem. Bu adamı azledeceğim... Alacağı mükâfatla dükkân mı açar, ne yapar, orasına karışmam...

Klüp Reisi — Her halde buradan başka bir şehirde. Siyasî rengi şüpheli olan bu adamın şehirde kalması doğru olmaz...

Doktor — (Avaz avaz haykırarak) Efendiler, dininiz, imanınız, namusunuz varsa bu adamı azledin, şehirden kovun ne isterseniz yapın... Çünkü artık insan içine çıkacak suratı kalmadı. Fakat artık mektuplara da nihayet verin.

Reis — Devamda ne mahzur görüyorsunuz?

Doktor — Ne muhzur mu görüyorum? Onları okumağa devam edersek belki öyle şeyler çıkacak ki, bir saat evvel iffet timsali olarak halka göstermek istediğimiz biçareyi yarın sabah darağacına çekmek mecburiyetinde kalacağız...

Müderris — Fikirlerinizi bâtıl... Ancak müzakerey ben de kâfi görüyorum. Çünkü gaye : Bu adamı muhakeme etmek değil, yalnız iffet ve istikamet sahibi bir adam olup olmadığını tahkik etmekti... «Çok hacıların çıktı haçı zir-i begalde» fetvasınca Hâfız Raif Efendinin de ipliği pazara çıktı... Reis Beyefendi, emredin de bu şahsı

namzetler cetvelinden çıkarsınlar... Gelecek hafta diğer namzetler hakkında tahkikat icra ederiz.

Doktor — (Haykırarak) Hoca Efendi Hazretleri, zâtıâliniz galiba erbab-ı iffeti birer birer sürdürüp astırarak tek başınıza şehirde kalmağa azmettiniz.

ZORAKİ DOKTOR

Kaza merkezlerinden birinin belediye parkında çok eski bir tanıdıkla karşılaştım.

Kendisi o vakit yirmi iki yaşlarında cılız bir çocuktu... Haydarpaşa'daki Tıp Fakültesine devam eder, fakat şiir yazmaktan ve daima koltuğunda taşıdığı bir Bodler'in hemen her kelimesi altına kurşun kalemiyle Türkçe mânasını kaydetmekten derslerine çalışmaya vakit bulamadığı için ancak iki, üç senede bir sınıf geçerdi.

Zaman, bazı insanları ne kadar değiştiriyor :

Moda veya Kuşdili çayırındaki akşam piyasalarında alnına dökülen, lüle lüle, ensesine sarkan güzel kumral saçların yerinde şimdi yeller esiyordu. Kafa, âdeta dört köşe bir biçim almış, gövde, kollar ve bacaklar alabildiğine kalınlaşmıştı.

Mevsimin dayanılmaz sıcağına karşı üstünde göbeğine kadar açık bir delikli fanilâ, altında sarı bir keten pantolon ve ayaklarında delikli sandallar vardı.

Beni görür görmez tanıdı ve yanıma geldi. Eski münasebetimizin selâm ve bazen de birkaç kelimeden ve hatta biraz da soğukça bir resmi münasebetten ibaret bulunmasına rağmen, yanağımı öpüyor :

— Oooh... Mis gibi İstanbul kokuyorsunuz, diyordu.

Parkın bütün adamlarını seferber ederek en gölgeli ağacın altında benim için bir masa hazırlattı.

Kahveciye kendi kahvesinin nafile olduğunu kalpsizce söyleyerek adamcağızı karşıdaki Merkez Kıraathanesinden iyi kahve getirmeye memur etti.

On seneden beri İstanbul'u görmediğini hasretle söylüyordu... Sarih bir hesaba girişilince on sene, on dört seneye çıktı ve bu hakikat, biçareyi daha ziyade meraklandırdı.

Semtleri, isimleri, hâtıraları hayli karıştırmakla beraber yine birçok şeyler buluyor, yanımıza yaklaşmak isteyenleri bir el işaretiyle savarak bana sualler soruyordu.

Onu mazinin büyüsünden ancak sekiz, on dakika sonra sokaktan geçen bir hindi sürüsü uyandırdı. O zaman, yanımdan kalkarak parkı sokaktan ayıran demir parmaklığın yanına gitti ve sürünün sahibiyle toptan bir pazarlığa girişti.

Fiyat üzerinde anlaşamadıkları için ikide birde çobana: «Hadi Allah hayırlı müşteri versin!» diyerek yanıma dönüyor, fakat sürü hareket edince tekrar yerinden kalkarak adamı çağırıyor, müzakereye devam ediyordu.

Nihayet arada kalan ufak bir fark akşam üstü para teslim edilirken halledilmek üzere bir uzlaşma oldu. Hindiler, ikisince de malûm olması lâzım gelen bir yere gönderildi.

Yanıma geldiği zaman sevinçle ellerini uğuşturuyor:

— İyi aldık. İki ay sonra vilâyet merkezine gönderdin mi, en az iki buçuk, üç misli kâr var, diyordu.

— Ticaret mi yapıyorsunuz? diye sordum.

— Hayır, kasabanın doktoruyum, dedi, fakat arasıra böyle ufak tefek işler de yaparız... İstanbul güzel ama, buraların da bu iyiliği var işte...

Doktor, yine karşıki dükkânların birinden iki karlı karadut şerbeti getirtti. Civardaki insan ayağı basmamış dağlardan getirilen karın İstanbul fabrikalarında yapılan buzlardan daha az mikroplu olduğunu bana resmî ve fennî salâhiyetine dayanarak temin ettikten sonra sergüzeştini anlattı: Bizim nesilden birçoğunun başından geçmiş hikâyenin aynı... Mütarekede memleket, büsbütün sıkış-

maya ve kararmaya başlayınca şiir ve hayali bırakarak dört elle derslerine sarılıyor, zararsız bir derece ile fakülteden diplomasını almağa muvaffak oluyor ve buraya geliyor.

O gün bugündür bu küçük kazadadır. Yerli zenginlerden birinin kızı ile evlenmiş, bağ, bahçe, edinmiş, hulâsa, burada altında oturduğumuz ağaçtan daha kuvvetli kökleşmiştir.

Halka kendini o kadar sevdirmiştir ki, arasıra kasabada yerleşmeye gelen serseri makulesi, cahiller güruhundan bazı hekimler dikiş tutamamakta, birkaç ay içinde tası, tarağı toplayarak başka yerlere gitmektedir.

Gerçi ihtisas yapmamıştır. Fakat fakültedeki hocalarının yeni eserlerini ve bazı tıbbî Avrupa mecmualarını getirterek daima okumuş ve hekimliğini ilerletmiştir. Göz ameliyatından, kadın doğurtmaya kadar her şeyi evvel Allah elinden gelmektedir. Doktorluğun esası zaten pratik değil midir? Bu memlekette onun kadar kim pratik görmüştür?

Maamafih, o, yalnız doktor değildir. Ufak tefek ticaret işlerinden başka belediye işleriyle de uğraşmaktadır. İki defa Umumi Meclis Azası olmuş, fakat bunun kendisine ağıra patladığını görerek pek az zaman sonra istifa etmiştir... Şimdi ancak mebus olursa kasabadan ayrılacaktır.

Arasıra yanımıza birtakım adamlar uğruyor, kimi hastasının haline dair izahat veriyor, kimi belediye veya mahkemedeki işi için akıl danışıyordu... O, emniyet verici bir sesle en mâkul ve en pratik nasihatleri verdikten sonra birinden, bir gün uğrayıp bahçesini budayıvermesini, ötekine vilâyet merkezine indiği zaman iki, üç beygirlik az kullanılmış bir motor aramasını rica ediyordu.

Bahçeden sonra beni muayenehanesine götürdü. Bu-

rası âdeta bir dükkândı. Karşılıklı iki camekânını içinde renk renk ampul kutuları, ilâç şişeleri, sünnet takımlarından diş kerpetenine kadar birçok aletler teşhir edilmişti. Duvarlarda büyüklü, küçüklü insan vücudu levhaları, frengi veya trahomdan korkunç bir şekle girmiş baş vesaire resimleri asılıyor, başından telle tavana asılmış bir iskelet arasıra rüzgâr estikçe, darağacında unutulmuş bir maslup gibi ağır ağır dönüyor ve sallanıyordu.

— Buralarda doktor, kunduracı ve berber esnafı nev'inden bir zenaat sahibidir. Halk, onun tezgâh başında çalıştığını sokaktan görmezse emniyet edemez, dedi.

Sokakta gömlekle gezdiği halde muayenehaneye girer girmez duvarda asılı beyaz gömleğini sırtına geçirmişti. Uzun bir masanın üstündeki şişeler, pamuk paketleri, cami kandili biçiminde bir cam ispirto lambası ve saf alkol içinde duran hazır pravaz şırıngaları kaldırıldı ve eski gazetelerle bir sofra kuruldu.

Yine karşı dükkânlara sipariş edilmiş kebap ve buzlu dut şerbetleriyle güzel bir öğle yemeği yedik ve mütemadiyen eski hâtıralardan konuştuk.

Bütün bu meşguliyetlere rağmen, edebiyatı büsbütün unutmuş değildi. Yalnız, artık Bodler ağzı şiire iltifat etmiyor, arasıra büyük millî günler vesilesiyle inkılâp şiirleri yazarak vilâyet gazetesinde neşrediyordu.

Hasta, hiç eksik olmuyordu. Birtakım köylüler evvelâ dükkânın camekânından bakıyorlar, ellerini ceplerine, kuşaklarına sokup para keselerini karıştırdıktan sonra içeri giriyorlardı.

Doktor, bunlardan bazıları ile orta oyunu oynar gibi, âdeta kendi lehçe ve telâffuzları üzere konuşuyordu.

Hastayı köşedeki bir meşin şezlonga yatırıp muayene ettikten sonra duvardaki levhalardan birinin önüne götürüyor ve vücudun neresinde hangi aletin bozulduğunu bu levhanın üzerinde parmağıyle izah ediyordu.

Maamafih, Allaha şükür, fen her şeyin çaresini bulmuştu. Bozukluğun ilâcı bu sıra sıra dizilen kutular içinde hazır ol vaziyetinde bekliyordu.

Daha iyisi onların her keseye göre çeşitleri vardı ve aralarında firma ve reklâm farkından pek fazla bir fark yoktu.

Bunları müşterilerine ne insanca, hatta peygamberce bir lisan ile anlatıyordu.

— Ey şimdi çocuğun adını koyalım bakalım... Sen fakir adamsın... Ne lâzım şu teneke kutulardaki iğnelerle senin canını yakmak! Şu yeşil kutulardaki iğneler de o işi görür. Yarın gelirken iki lira getirirsin... İğneler yarı olunca iki daha verirsin. İğneler bitince iki daha getirirsin; olur biter... Paran yoksa yağ da getirebilirsin...

İlâcın sermayesi demek olan bu fiyatı çoğumsayanlar olursa darılmıyor, yapılacak işin ehemmiyetini izah ediyordu :

— Yahu, senin bahçende su künkleri var mı? Yoksa da elbet görmüşsündür... Bunlar kireçle tıkandığı zaman ne yaparlar?... Künkleri bir bir söküp ayıklarlar. Şu resimdeki damarları görüyor musun? Onlar da kireçle tıkanmış... Kan işlemiyor... O baş dönmeleri, bulantılar, sıkıntılar, hep ondan... Bu ilâç, kireci söktürüp damarları bir bir açacak... Ağızdan içecek ilâç da veririm ama, o işi yapacağı şüpheli... Para, her vakit bulunur ama, tatlı can bulunmaz...

Akşam üstü küçük bir araba ile otelime uğradı.

— Burada bulunduğunuz müddetçe sizi gezdirip eğlendirmek boynumuzun borcu, dedi, şimdi bir köye gideceğiz... Manzara son decere nefis... Ben de üç, beş dakika bir çiftliğe uğrayıp bir hastamı göreceğim.

Elinden kurtulmak güç olduğu gibi, yapılacak başka bir iş de olmadığından razı oldum, midilli büyüklü-

ğünde tek bir atın çektiği hususi paytona güçlükle yerleşerek yola çıktık.

Yolda bana bir teklifte bulundu :

— Hastamı size de göstereceğim... Son derece enteresan bir tiptir... Tövbekâr olmuş eski bir şaki... Vaktiyle halktan çaldığını şimdi çoluk çocuğuyle rahat rahat yiyor... Pek rahat da sayılmaz ya... Çünkü Allah bir hastalık musallat etti... Boğulacağım diye yemek yemiyor, ikide bir : «Barsaklarım köpük oldu!» diye tutturuyor. Haftada bir kere olsun uğrayıp bir iki şırınga vurmazsam rahat etmiyor... Hâsılı, mutlaka görmemiz lâzım gelen bir insan... Yalnız malûm ya, bu Hipokondriaklar acayip insanlardır. Sizin için doktor diyeceğim... Birkaç kelime Fransızca konuşuruz. Söyleyeceklerime he deyiverirsiniz...

Eski şaki, basık bir odada, sırtüstü yatan şiş karınlı bir ihtiyardı. Doktorun tesellilerine iltifat etmeyerek mütemadiyen başını öte tarafa çeviriyor ve susuyordu. Elli yaşında bir de oğlu vardı. Arasıra doktora kızdıkça ona çıkışıyor, ağır kelimeler kullanıyordu.

Aramızda kararlaştırıldığı üzere doktor, beni büyük bir profesör diye takdim etti. Evvelden kararlaştırmış olduğu üzere ara sıra dışarda dolaşan ev halkı tarafından işitilecek bir sesle Fransızca söylüyordu ve beni tektük cevaplarla mukabeleye mecbur ediyordu.

Oynadığım zoraki doktor rolünden utanarak adamcağıza üç, beş teselli kelimesi söyledim, böyle doktoru olan insanın hiç bir şeyden korkmaması lâzım geleceğini temin ettim ve şırınga sahnesini beklemeden kendimi dışarı attım.

⁂

Garip bir tesadüf iki sene sonra bizi bir kere de vilâyet merkezinde bir çalgılı lokantada karşılaştırdı.

Bir büyük masanın başında sekiz, on kişi ile beraber rakı içiyor ve arasıra çalgıya uyarak şarkı söylüyordu.

Beni görünce yine yerinden fırladı, masasına almak istedi. Razı olmadım ve kendi kendime yemeğe devam ettim.

Çıkacağım zaman tekrar yanıma geldi, yemek parasını ödemek istedi; onu da reddettim :

— Tekrar kazanıza misafir geldiğim zaman her ikramı memnuniyetle kabul ederim... Fakat burada imkân yok...

— Vallahi, tallahi ben sana borçluyum... İnanmıyor musun?

— Nasıl olur?

— Yemin ediyorum canım... Paroldonör vallahi.

— ! ! !

— Acaba söylesem mi? Haydi söyleyeyim de biraz gül bari... Zaten mürur-i zaman da var.

— !!!???

— O akşam görmeğe gittiğimiz o itoğlu it şaki eskisi yok mu? Neredense kulağında kalmış, ben konsulto isterim, diye tutturmuştu... Tek doktoru olan memleketten ben kimi bulur da konsültasyon yaparım?.. Yabancı olmandan istifade ederek senin sırf konsültasyon için celbedilmiş büyük bir doktor olduğunu söyledim; herifçioğlunun on beş lirasını aldım...

İÇİNDEKİLER